

Ямин ҚУРБОН
ТУШДАГИ
ҲАҚИҚАТ
(*Масаллар*)

*Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими
вазирлигининг Республика таълим
маркази нашрга тавсия этган*

ТОШКЕНТ «ЎҚИТУВЧИ» 1998

Тақризчилар:

ТУРА МИРЗАЕВ — филология фанлари доктори,
профессор

ШАВҚАТ ХОЛМАТОВ — филология фанлари доктори,
профессор

КОМИЛ ИМОМОВ — филология фанлари доктори

Ҳаёт бир меъёрда кечмаганидек, одамларнинг феъл-атвори ҳам бир тарзда, бир қолипда эмас. Биродаги фазилат бошқасидаги иллатга зид. Икки зидлик ўртасида доимо жанг кетади: гоҳ ошкора, гоҳ пинҳона. Адолат ила қабоҳат жанги! Бадий адабиёт, жумладан, ҳажвиёт, унинг ажралмас бир тури бўлмиш масал — ана шу жангнинг фаол, толмас аскар. Неча-неча асрлар ўтдики, у ҳамон шижоатда, қадами шаҳдам! Бутун борлиги билан, қудрати билан халқ манфаатини, шаънини кўз қорачигидек авайлаб, ардоқлаб, бу йўлдаги ғовларга, тусиқларга беаёв зарба бериб келяпти. Бу ғовлар, бу тўсиқлар қўлингиздаги ушбу китобда хилма-хил ҳажвий тимсоллар, турфа салбий сиймолар орқали кулги қилинган, фош этилган.

Таниқли масалнавис шоир Ямин Қурбоннинг ушбу китоби-га унинг кейинги йилларда ёзган сара масаллари жамланган бўлиб, улар ўрта ва катта мактаб ёшидаги ўқувчиларга, муаллимларга, талабаларга, кенг китобхонлар оммасига мўъжлланган.

Уз2
Қ 80

Қурбон, Ямин.

Тушдаги ҳақиқат: (Масаллар). — Т.: «Ўқитувчи», 1998. — 152 б.

Уз2

К $\frac{4700000000-11}{353(04)-98}$ 114—98

© «Ўқитувчи» нашриёти, 1998

ISBN 5—645—03136—9

ОҚИЛ БИЛАН ҚИТМИР

Қилмоқ бўлиб атай табиатин кир,
Оқилга ҳиринглаб гап қотди Қитмир:
«Пир! Қандақа бўлур шайтоннинг афти?»
Жавоб берди Оқил Қитмирга дарҳол:
«Бўлсангиз гар унинг чин орзуманди,
Кўзгуга боқингиз, кўрасиз яққол.»

ҚУРТЛАГАН БЕҲИ

Сингудек эгилган тепа шохидан
Туртиб туширилди қуртлаган Беҳи.
Гап-сўз қилмасинлар, дея, орқадан,
Деди кўринганга бўзариб бети:
«Шунча хизматларим етар, бас энди,
Юқорида туриш жонимга тегди...»

АППОН

Ақлини занг босган,
каттагап Аппон
Коптокдек тепилди идорасидан.
Жойланди бир ерга йўл топиб осон,
Бўлак ишга ўтди баҳонасида.
Ким бўлиб, дейсанми?
Э, асти қўйгин,
Одам қуригандек баковул яна.
Хўл ўчоққа қалаб нуқул хўл ўтин,
Кўрсатар ҳар куни чучмал бир наъма.
Наъмаки,
баайни чалиб тартарак,
Учирар ходимлар капалагини;
Мияларда чақиб ёнғоғу данак,
Айлантирар ғазаб чархпалагини.
Қаймоқлашиб бир кун ҳамтовоқ хеши:
«Сал босинг ўпкани, — деди, — азизим!
Уйланг
бора-бора калтак тегишин!

Ўзгалардан ортиқ экан Итнинг неси?!
Ўта айёр, туширади бўлса тайёр,
Шунинг учун у ер юткур лаганбардор.
Ахир, мен ҳам фароғатда яшай бундоқ,
Токай тошлар озорини чеккай туёқ!
Ит сингари хуш ёқишни қотиргум, ҳимм,
Тез орада катта обрў ортдиргум, ҳимм.
Аламидан Ит жигари эзилсин бир,
Қамина ким эканлиги сезилсин бир!...»
Арқонин у чайнаб шу дам узди шартта.
Сўнг қилпанглаб, қулгили бир вазиятда
Аллақандай қилиқ қилди эгасига
Ташлаб икки оёғини елкасига.
Эгасининг кўз ғўлаги ўйнаб бирдан,
Тепа кетди сўка-сўка шиддат билан!
Эшак қолиб тепкиларнинг жаласида,
Бодраб кетди ғурралар хом калласида.

ТОЖИ ТАЖАНГ

Тожи тажанг ишдан кела кечқурун,
Молхонага кира тимирскиланди.
Сал ўтмаёқ дилин қоплаб қора тун,
Укирди ўлгандек ёлғиз фарзанди:
«О, қани шифтдаги эски ботинкам?!» —
«Ҳай, мунча бўлдингиз момақалдироқ!!
Шу савилгинага боя Шоҳамдам
Шара-барачидан олганди бодроқ».
«А?!» —
«Ҳа, нимайди?» —
«Оҳ, шўрим қурибди!!» —
«Ҳай, дадаси, мунча, эски нарса-ку!» —
«Воҳ, шўрим қурибди, худо урибди!
Қайда эди менга бу аччиқ қайғу!!
Худо мунча менга қилмаса зулм,
Ахир, ботинкада бор эди пулим...»

ТУЯҚУШ

Келгач Туяқушга кўрик навбати,
Қай жинсга хослиги сўралди ундан.
«Ўҳ-ҳў, саволингиз мунча ғалати!
Кўриб турибсиз-ку, қушман бурундан!!» —
«Жуда соз. Кўрайлик, қани, учингиз.
Балки, толмасқанот турнани ҳатто

Йўлда қолдирувга етар кучингиз». —
«Э... дўстлар, осмонга ҳушим йўқ асло,
Ҳушим йўқ бўлсам-да ҳар қушдан учқур.
Ахир, ким кўрибди осмонда ҳузур?!»

ҚАШҚИР БИЛАН ҚУЕНЛАР

Той ортидан қувиб келётган Қашқир
Тушиб кетди ногоҳ пистирма чоҳга.
Питради човини қисгандек омбир,
Илиниб қолгандек балиқ қармоққа.
Бир маҳал қараса, чоҳнинг лабида
Қуёнлар кўз ёши тўкишяпти жим.
Умид қанот қоқиб Қашқир қалбида,
Чоҳраси бир нафас тортди мулойим:
«Ачиняпсиз дейман аҳволимга-а?» —
«Ҳимм, ачиняпмизки, жигаримиз хун,
Бўлаяпмиз хун

сен

мечкай золимга

Бу кулфат бурунроқ келмагани-чун».

ЧУПОН ВА САЙЁХ

Дарахтга осилган Итни кўрибоқ
Чўпондан сабабини сўради Сайёх.
«Қўрқоқлик қилиб у ёвга ён босди,
Шунинг-чун камина бу пастни осди».

ИЛОН ТИПРАТИКАН ҲАҚИДА

Илондан сўрашди: «Типратикан ким
Ва унинг қанақа хислатлари бор?» —
«У-ў, жон зотига у ўта бераҳм,
Дуч келган жонворни қақшатади зор...»

Ёқмасак, уй-жойнинг сот, араванг торт!»
 Деди: «Ҳайф, сизга минг ҳайф одамий шакл,
 Қовоқдан фарқи не бош, бўлмаса ақл».
 Турқидан ачийдиган, гапи — кепак,
 Жунадим пиқ-пиқ кулиб қоқиб этак.
 Хўш, қалай, тузлабманми! Воҳ-ҳаҳ-ҳаҳ-хо!
 У-чи, бир сичқон бўлса, мен аждаҳо!»

БУЛБУЛ БИЛАН ЧУМЧУҚ

Гуллар гунчаларин эркалаб Булбул,
 Тонггача куйлади, куйлади ёниб.
 Ул гунчалар ханда этганда буткул,
 Қўзлари илинди, илинди толиб.
 Шу асно пирр этиб келди-да Чумчуқ,
 Қўниб олиб гулга эгадек гўё,
 Қушларга керилди кўтариб тумшуқ:
 «О, қаранг, гулларда нақадар оро!
 Ахир,
 Қўнғироқ товшимиз этмаса таъсир,
 Гунчалар маст бўлиб очармиди лаб,
 Очилтирдик-да биз тун бўйи сайраб...»

ДОНИШМАНД

Мансабдор ошнамдан сўрадим: «Айтгил,
 Қанча дўст ортгирдинг ва қанча душман?»—
 «Қўлимдан кетган кун шул мансаб сабил,
 Ким дўсту ким душман, бўлади равшан».

ҚОРОВУЛИ БОР БУЗОҚ

Итини тўқайда қолдирди Деҳқон
 Бузоғи ёнида қоровул қилиб.
 Бу ҳолни оч Бўри қайдандир билиб;

Сал ўтмай овози келди баланддан:
«Эй, ўлакса тилак, соғларга ганим,
Говдир тилагингга виждоним маним!»

БҮРИ

Жар солди тўсатдан увиллаб бежо,
Бўғзи қачонлардир ғажилган Бўри.
Сал ўтмай, не гап, деб бўлдилар пайдо
Урмон жондорларин кўрқоғу зўри.
«Азизлар!

Бир таклиф ташляпти дил.—
Бўри аланглади атрофга бир-бир.—
Деяптики:

яшанг тинчликда,
аҳил,

Бир-бировингизга қазмангиз қабр!
Бунинг учун ҳамма ўз сўйлоқ тишин
Бир йўла суғуриб ташлаши керак.
Шунда ҳеч ким қилмас жоннинг ташвишин,
Бировга чўзмас ҳеч биров кекирдак».
Ҳамма жим,
жим қолди.

Охири Айиқ
Бу жимликни бузди бирдан ўкириб:
«Жуда соз!

Тингладик.
Масала аниқ.

Ҳа,
бас,
ўтирмайлик бўкиб,
тўкилиб,
Бошласин бу ишни аввало Бўри.
Қанақа бўлишин кўрайлик, ахир.
Қани,
эгримикан гапи ё тўғри.
Кўрамиз сўнг шунга ярашиқ тадбир.
Хўш,
чайналмай,
тушмай кўп васвасага,

Қани,
суғурақол тишингни
ўртоқ!»

Қурт тушиб Бўрининг пайтавасига,
Деди:
«Менинг тишим зиёнсиз мутлақ».

ҚАРҒА БИЛАН ЖАЙРОН

Яхшининг жонига зуғум қилади
Разиллар кўзлаб ўз фароғатини.

* * *

Аста қўниб Қарға чўқий бошлади
Яраланган Жайрон жароҳатини.
«Уҳ! — Ингради Жайрон сакраб, силкиниб.—
Бу ишни мушукка қилсангми эди,
Бир йўла терингни оларди шилиб».
Қарға юлқиганин ютиниб деди,
«Қаллаварам, ахир, йўқ эмас кўзим,
Кимга не қилишни биламан ўзим».

АВЛИЁКУЛ

Мажлисаро фармонбардор Авлиёкул,
Деди қай кун димоғида очилиб гул:
«Дўстлар, туринг менга ҳам сал бигиз санчиб,
Отлар тезроқ юради еб турса қамчи.
Бераверманг менга айтар сўзларга зеб,
Лаганга кўп солаверманг мени ҳадеб.
Танқид — ривож ғилдирагин мойи, дерлар,
Ғубор тарқар танқид билан чиқса терлар...»
Бир ходими дадил бўлиб шундан кейин,
Унга танқид қалампирин сепди секин.
Сўнг хурмача қилиқларин чизиб чўлга,
Бора-бора тўралигин тутди тўпга.
Авлиёкул дам қизариб, дам кўкариб,

Уриндикдан қулаб тушди тўнкарilib.
Мажлис эмас, мотам бўлди шу лаҳзаёқ,
Ул ходимнинг чеҳрасида ёнди чақмоқ.
Ҳай-ҳай! Бир пайт Авлиёқул очиб кўзин,
Беморхона тўшагида кўрди ўзин:
«У, ўпка! Ҳимм, хўп кўпирдинг! Кўпир, балли,
Кўпирмакни кўрсатурман сенга ҳали...»
Соғайгач у, ишга чиқди бўлиб заҳар,
Ходимларга шубҳа билан ташлаб назар.
Танқид этган ходимни у ўтмай ҳафта
Эза-эза миясини қилди халта.
Жизза бўлиб этак қоқди охири у,
Авлиёқул оловига сепилди сув.
Шундан бери пишт дейилмас мушуклари,
Терак билан бўй талашур тумшуклари.

ҲАСРАТ

Булутли тун эди, тун эди нохуш,
Борлиқ сукунатга бўлган эди ғарқ.
Бу нохуш қаро тун бергандайин завқ
Гоҳо-гоҳо сайраб қўярди Бойқуш.
Шу маҳал Қаламуш чийидлаб қолди,
Қопқонга илиниб думғазасидан!
Улмай туриб тутган ўз азасидан
Атрофин жонворлар ўради-олди.
«Уҳ-ҳ, қутқаринг, ҳолдан кетяпман, кўринг!
Тонг отса теримга тикилур сомон.
Аҳ, бу ўзи, ахир, қандақа замон,
Эркингга йўл бермай, қуритса шўринг!...»

ОҚИБАТ

Қаттиққўл ва оқил, атоқли ота,
Э-воҳ, бора-бора юмди кўзини.
Юмди кўзини у дард торта-торта,
Қолди ўғлонлари юлиб юзини.
Сўнг бири қабрига қўйиб мраммартош,
Меҳрин тўкиб экди атрофига гул.
Бири ном чиқарга юртга бериб ош,
Ҳотамбойваччадек сочаверди пул.
Бири сураткашга кичик расмидан
Портрет ясаттириб, деворга илди...
Она уларнинг бу азму жазмидан

Охир ҳалқумига дами тикилди:
«Аҳ, гумроҳлар! Шўрлик ҳаётлик пайтда
Ҳолин сўрамасдинг биттанг лоақал.
Ҳурмат этилсайди тутилиб кафтда,
Ҳали кўп яшарди, олмасди ажал.»

БУЗОҚБОШИЛАР

Ўтқазилди ноёб зоти топилиб,
Кунгай, пўрсилдоққа кузги нашвати.
Гул мисол дам-бадам таги чопилиб,
Сув ила берилди гўнгнинг шарбати.
Ўҳ, мавж уриб ёза бошлагач япроқ,
Тўсатдан сўлиди. Таажжуб! Не сир?!
Ўртаса-да алам, сўнмай иштиёқ,
Ўтқазилди унинг ўрнига анжир.
Бўлди айни шу ҳол анжирга насиб
Арзанда фарзанддек пуф-пуфланса ҳам.
Олма ўтқазилди ўрни қазилиб,
Устун келиб яна сабот ва чидам.
Ўтқазилди не-не ниҳоллар бир-бир.
Бераверди аммо юлдуз кўрмай жон.
Наҳотки?! Эҳ, ахир, илдин ғажир
Бузоқбошилар ер остида пинҳон.

* * *

Улар ер остида бўлсайди фақат,
Яралмасди, дўстлар, бу масал ҳеч вақт.

ҚУЛМАТ

Ҳавас билан,
яхши ният билан Қулмат,
тер ёмғирин тўкиб томорқасига
экди ерёнғоқ.
Қизиб қумдек,
эриб мумдек ишлади —
парваришлади,
ёниб елкалари, тўрлаб кафтлари.
Ўтиб кунлар карвони,
ерёнғоқ етилди, пишди.
Бўлиқлигидан,
мағзининг тўлиқлигидан
кетди

ошган хамир каби тупроқ ҳам кўпчиб!
Қувончдан кўнгли чарақлаб,
азамат Қулмат
юзланди фалакка
киприклари намланиб;
«Эй, бандаларга ёр, қудратли эгам!
Шукур, минг қатла шукур,
дарёи меҳрингдан кўнгилларда нур,
ерда файзу барака!
Бўлмаганда караминг,
саховатинг,
қайда эди менга бу тўкин неъмат,
бу бахт...»

* * *

Эҳ, соддалиқ ўта!!
Билак қувватию
юрақ қудрати билан;
қўллари келса баланд баъзилар,
ташаккурни қилгайлар қуюқ
таъзим бажо айлаб юқорига,
подшоҳга.
Подшоҳ гўё ер ағдариб, чопишгай ариқ,
гўё подшоҳ ичгай бирга офтобда қатик.

АСАБ АРРАСИ

Эшакка дедилар: «Мунча ҳанграйсиз,
Қулоғимиз, ахир, битиб кетди-ку!!
Борми сал тамиз!!»
Тутаб, олов отиб жавоб берди у:
«Шартмикан сизларга ёгдай ёқишим,
Ўз уйим, не қилсам, менинг хоҳишим».

ҲАСАДГУИ

Ўзга еб, у қуруқ қолгандек, бир пайт
Эшакқурт ёғилиб турқидан шаррос,
Қалбини тилгандек аччиқ мусибат
Уҳ тортиб, кетма-кет чекиб папирос,
Эшикдан тумтайиб кириб келди у.
Келдию қулоғи том битган каби
Хотин саломидан ўгириб юзин,
Бўзариб ранг-рўйи, пириллаб лаби

Чалқанча ташлади диванга ўзин.
«Вой ўлай, нима гап, тинчликми ўзи?!»—
Хотини сув сочди бўлиб жонсарак.
У эса валақлаб, олайтиб кўзин,
Томчилаб тилидан баайни оғу,
Хотин юрагига ботди бигиздек.
«Доктор чақиртирай, тез келса зора!
Ахир, эҳ, кетяпти танангиз куйиб!»—
«Докторлик ишим йўқ, бўлма овора».—
Жавоб қайтарди у қовоғин уйиб.
«Нега бетоқатсиз бўлмаса, ахир?»—
«Қўшнимиз сигири туғибди эгиз,
Бизники эса, эҳ, қолмоқда қисир!

Эсиз,

Бўлсайди бизники ундаги сигир,
Ботиб хазинага, қилардик ҳузур.
Уҳ, воҳ, оҳ! Ўртаниб кетяпман шунга.

Қара-я,

Бахт нечун биз қолиб, кулади унга?
Тентак бахтнинг унга кулишин кўриб,
Газак олди яна дилдаги яра...»—
Дея у қақшади чатнаб, қутуриб.

* * *

Эй, дўст, ҳасадгўйдан ҳазар қил, ҳазар,
Бўлмас ҳасадгўйда бегубор назар.

ДАРАХТ, БОЛТА ВА ШОХ

Улкан Дарахтдаги кичкина бир Шох
Бўлди мослангандек Болтага даста.
Даста кўмагида Болта баногоҳ
Қулатди Дарахтни кемтиб бирпасда.
Қулаган Дарахт, денг, ингради: «Эҳ, паст,
Болта-ку, биласан, ёвуз кушандам.
Эҳ, эҳ, эҳ, ўзимдан бўлатуриб сен
Ушал кушандамга бўлдинг-а ҳамдаст!
Ана шунисига чидолмайман мен,
Ахир, борми бундан оғирроқ алам!!»

ТОШБАҚА БИЛАН КИРПИТИКОН

«Ёрдам, ёрдам! О, қўшнижон!!
Бўрон қурғур, қаранг, кетди тўнтариб.»

Бир зарб ила Кирпитикон
 Тошбақани қўйди қайта ўнгариб.
 Чатнади шу дам Тошбақа:
 «Тешай деди тиканнингиз баданни!!
 Хаҳ, қўполлик мунча, ака!
 Сизга, ахир, не нафи бор тиканнинг?
 Эҳ, ишлатиб сал каллангиз,
 Яхшиси-чи, қайчилатиб ташлангиз!»

* * *

Галварсга узатсанг ёрдам қўлингни,
 Раҳмат ўрнига у янчар кўнглингни.

ҲАНГОМА

Кўнгиллари қуш гўштига кетиб зор-зор,
 Уқдон тақиб, милтиқ тақиб, айтиб алёр,
 Офтоб урган хом қовоқдек икки ялқов
 Инқиллашиб йўл олдилар қилгали ов.
 Юра-юра чўзилдилар таппа-таппа,
 Арақни хўп ичишди сўнг тушиб гапга.
 Оч қоринга кирган арақ кўрсатиб куч,
 Муштларидан кўкариб кўз, ёрилди лунж.
 Даф бўлишгач солишишиб шарақ-шарақ,
 Қолиб кетди шишадаги ортган арақ.
 Сал нарида писиб ётган ташна Қуён,
 Сув деб уни жиғилдонга урди шу он.
 Қарасаки, кайфи ошиб кетаётир,
 Ўзини нақ шер каби ҳис этаётир.
 Наздида ҳеч унга етар кимса йўқдек,
 Жондорларга ҳар бир сўзи мисли ўқдек!
 Бора-бора кайф элитди, қутаб қолди.
 Баланд қўйиб хурракни у ухлатиб қолди
 Карнай чалган хуррагидан бўлиб қолди.

Икки ёқдан икки оч Шер келди ногоҳ.
 Кўрсаларки, тайёргина барра луқма,
 «Э, нари тур, меники бу, тумшуқ суқма!»—
 «Нима-нима, ол-а, қани, тегиб кўр-чи!»—
 «Бу қайсарнинг менга ўзи борми ўчи!»
 Талашишиб маст Қуённи икки оч Шер,
 Жанг қилдилар, жангларидан титради ер.
 Тирқиратиб бир-бирининг бўғзидан қон,
 Охирида икковлари бердилар жон.
 Қуён тонгда кўз очсаки, ишлар алла!
 «У-ху,— дея илжайди у чайқаб калла.—
 Кайф қурсин, кайф! Бир йўласи иккаласин
 Кайф устида чиқарибман дабдаласин».

ҚАШҚИР, АКУЛА ВА ШЕР

Океан қирғоғин баланд-пастиди
 Ютоққан Қашқир,
 Қашқирки, тишлари шамшир,
 Увиллаб изғирди ўлжа қасдида.
 «Эй, ука!—
 Сувдан бош кўтариб шу пайт Акула,
 Думин силкитди,
 Юмрондек балиқни думда ирғитди.—
 Ол! Визнинг таомдан татиб кўргин, ол!»
 Қашқир шахт ташланди, туширди дарҳол:
 «О, балли! Очлигим қайдан билдинг-а?
 Юз қўйга бергувсиз ҳиммат қилдинг-да!
 Донолар айтгандек, марддан тегмиш наф.
 Яшавор, ўртоқ»—
 «Бўлсак иттифоқ,
 Сендан қўй, мендан-чи, балиқ бўлғувси,
 Қарабсан, қоринлар лиқ-лиқ тўлғувси».—
 «Жуда саз! Мана бу ўғил бола гап!»
 Хулласи, иккала олчоқ
 Бўлдилар иноқ.
 Қашқирнинг боши нақ етди осмонга.
 Филдан ҳам зўр сезиб ўзини Қашқир,
 Чатнаб хўб, чақнатиб кўзини Қашқир
 Кирди ўрмонга.
 Кўп ўтмай Шер унга йўлиқиб қолди,
 Қашқирнинг қаҳри ўт олди:
 «Қани, ҳой, пахмоқёл,
 Эртароқ илигинг шиқиллатиб қол!»—

«Хўш, сабаб?»—«Ўрмоннинг изми-чи, менда!»—
«Сенда?»—
«Ҳа, менда!»— Ташланди Шерга у.— Дарҳол
Йўқол!»

Булғалаб ташлади Шер уни шу он.
Сўнг мижғиб, кифтига олди-да азот:
«Сен билан ўрмоним бағрин булғамай».—
Дея океанга итқитди атай
Қилса-да фарёд.
Чалажон дўстини Акула ялаб:
«Қўй ўрнига ўзинг келдингми, нодон!»—
Дея жиғилдонга жойлади яйраб.

ОТ БИЛАН АРАВАКАШ

Мудраб қадам ташлашига бермай чидаш,
Қамчи урди От човига Аравакаш:
«Чу! Хаҳ, мунча имиллайсан, ҳаром қотгур!
Авваллари илдам эди оёқларинг,
Нақ булутга сакрагудек ўйноқлардинг.
На бўлди, чу!»—
«Ҳа, авваллар эдим манзур,
Ахир, севиб, меҳр қўйиб қарардингиз
Аритмайин охуримдан тузу емим;
Эркалатиб ёлларимни тарардингиз
Парваришлаб ҳар тарафдан.
Шул сабабдан
Тоғ ортсангиз, тортгудайин кучли эдим.
Мана, кўриб турибсизки, энди эса
Кетиб қувват,
Касалмандга ўхшаб худди
Титраяпман юрсам қалт-қалт.
Илгариги парваришлар энди йўқ-да,
Фаҳмингизча, қизиқ, яна биз дангаса.
Емишларга яраша-да ишлашлар ҳам,
Сули экиб, ким ўрибди буғдой, хўжам?!»

ШОВҚИН БИЛАН ЖОЗИБА

Ресторан бурчида бирдан
(Қаранг, қизиқ ҳол!
Гўёки биров буюртган!)
Шақилдоқ ҳамда Барабан
Гумбирлаб қолишди тош йўлдан ўтган
Юксиз бир шалдироқ арава мисол.

Хўрандалар тахир мағиз егандек,
Газак тишларига шамол теккандек
Афтларин бужмайтиб қўйдилар бир-бир.

Ахир,

Қулоққа куй эмас, қоқилди қозиқ!
Салдан сўнг жонларга бергандек озиқ
Янгради Най аста.

Завқ бериб маҳлиё эттими, билмам,
Кўнгиллар пардасин черттими, билмам,
Тинглади ҳамма ҳавасда.

Қаранг-а, шу чоқ

Найга гап қотди Шақилдоқ:

«Вой! Шу ҳам товушми! Жонсиз, бетуйғу,
Тинглаган одамни босади уйқу.

Қисқаси, ҳаёт ўз аксин топмаган!»—

«Мана бу олтин гап,— деди Барабан.—

Ҳа, инграмай, биздек гулдураш керак!»—

«Не десангиз денгу, афандиларим,

Сиз каби йўқотиб қўймагум қадрим.

Минг жавранг, сизлардан олмагум ўрнак!

Оҳанглар дилларга бахш этмаса завқ,

Билинг, ҳа,— деди Най,— юз ўгиргай халқ».

УСТАБУЗАРМОН

Гўёки йўқ эмиш кўзлироқ боғбон!

Лозим топилгач,

Чорбоққа даст урди Устабузармон.

Эҳ, аянч,

Узгада йўқ эмиш бу ишга уқув!

Уйламай-нетмай,

Фарқига етмай,

Анжир илдизига болта урди у.

Анжир кўз ёшларин тўкди: «Ахир, айт,

Не гуноҳ қилдимки, менга этдинг қасд?

Ҳосилим ҳар йили шовул, маржондек».—

«Э, турсанг-чи тек!

Уз-ўзин мақташлик айбмасми-я!

Чумчуқ семирса-да келарми ботмон!—

Кекирдагин чўзди Устабузармон.—

Ҳосилинг чучвара сингари майда,

Камида бодрингдек бўлсин-да, ахир.

Минг бақир,

Урнингга сувқовоқ экаман. Нега?

Бўлгум ўшанда
Гупчакдек-гупчакдек ҳосилга эга;
Ер-кўкка сиғмайди ҳосил.
Даромад булоғи бўлади менда.
Бу ишга юрту эл қолмасми қойил!»

* * *

Аҳ, шўрва тўкилур кўплар шўрига
Нодонлар чиқсалар мансаб тўрига,

КАЛАМУШ

Тегирмонга буғдой тушди, уйилди,
Қаламушга бу ҳол ҳузур туюлди:
«Пичоққинам мой устида, оҳ, маза!»
Зимдан бир-бир теваракка мўралаб,

Ташиди роса.

Қарасаки бир пайт, уч-тўрт мусича
Йўл юзига тўкилганин термалаб

Еяптилар ўзича!

Қаламушнинг ҳар бир туки бўлиб тик,
Чийиллади: «Э-ҳей, ўғри, ушланглар!!
Шилиб кетте! Бормисиз, эй, халойиқ!
Ушланганин лунж-лунжига муштланглар!!»

ҚУЧҚОР БИЛАН НОВВОС

Ўтлашарди қирда Қўчқор ва Новвос
Бир-бирин жигардек қилишиб эъзоз.
Қарангки, осмондан тушгандек шу чоқ
Тўсатдан даф қилиб қолди-ку Қашқир!
Чўчиб тушган Новвос қалтираб дир-дир,
Думин хода қилиб отди шаталоқ!
Маъради жон келиб Қўчқор бўғзига:
«Эй, ошнам! Ба, қочма, бир ҳамла қилиб,
Отсанг-чи йиртқични шохинга илиб!»—
«Тентакмисан,— деди Новвос қайрилмай,—
Жонгинамдан мен ҳам яна айрилмай,
Ҳар кимнинг ўз жони керак ўзига».

* * *

Баъзилар фақат тил учиди улфат,
Қочишар бошингга тушганда кулфат.

ОМАДСИЗ КУЕВ

Қирчиллама даври тушдек ўтди-кетди,
Қариликнинг манзилига Бўри етди.
Ози юрмай, ичаклари чалиб хуштак,
Бўлиб қолди мисли куя тушган пўстак.
«Бу ерларда арзонлашиб кетди қадрим,
Қурт тушган тол каби қувраб борар бағрим.
Эс борида этагимни ёлиб қолай,
Роҳатижон, антиқа жой топиб қолай.
Тоғдан аста тушайин-чи яйлов сари,
Тегмаганга ниш урарми, ахир, ари.
Унутгандир, итлар эски гиналарин,
Борсам, балки санчмасдир тил игналарин.
Тўрткўзнисо кўнглин топай бир амаллаб,
Йўлдошлари юрсинлар сўнг думим ялаб!
Дегайларким, қадринг ошур кетсанг йироқ.
Зора-мора ёғ устида бўлса пичоқ».
Йўрта кетди майдалаб у қадамини,
Йўрта кетди ортга отиб аламини.
Еришар пайт тонг таратиб кумуш жило
Қаршисидан чиқиб қолди Тўрткўзнисо.
«О, азизим! О, яйловлар латифаси!
О, дилларнинг орзулаган маликаси!
Дил ёрмоққа тилгинам лол, куяр ичим,
Воҳ, найлайки, куяр ичим, йўқдир тинчим!
Ахир, сени хуш кўраман, хуш кўраман,
Кечалари фақат сени туш кўраман».—
«Хуш келибсан! Хўш, қани, рост бўлса ишқинг,
Қўрмай сира оғзингда мен бирор тишинг.
Шундан кейин, майли, мени никоҳлаб ол,
Шундан кейин бўлгаймиз биз жуфти ҳалол.»
Аввалига Бўри ғингшиб бўлди-да доғ,
Сўнг бор тишин тошга уриб тўкди ногоҳ:
«Мана, энди қучоғинг оч, очгил, пари!»
Тўрткўзнисо ўзини сал олиб нари,
Кетин узмай улиди ноз-ишва билан,
Жигарига сих тиққудек бўлиб дилдан.
«Ҳай, ҳозирча жар солмагин!»—
«Дил бўлди тоғ!
Итлар келиб иккимизни қилсин никоҳ.»
Кўп ўтмайин босиб итлар ғала-ғови,
Теварақдан ташландилар ғала ёви.
«Дод!!! Бу қандай никоҳ, ахир, Тўрткўз пари?»—

«Бу — никоҳнинг ширинликда нақ шакари ...»
Тўрткўзнисо кулгач зимдан имо қилиб,
Итлар шу зум терисини олди шилиб.

ҚИРҒИЙ БИЛАН ЧУМЧУҚЛАР

Кўзлари чўғланган Чумчуқлар чатнаб
чирқирардилар
уяларига
киргандек илон:

«Эҳ,

энди келсин-чи Қирғий касофат,
яна бир баттоллик этиб кўрсин-чи,
аъзон баданин
нақ ғалвир қилиб ташлаймиз
ёприлиб арилар мисол!...»
Билмам,

мўлжалига олганми экан,
шу маҳал фалак қаъридан
учган юлдуз каби шўнғиди Қирғий.
Тиллари ёпишиб танглайларига,
дуч келган тарафга писди Чумчуқлар
бомба портлагандек назарларида.
Ғажилди

чангалга илиниб бири,
атиги биттаси,
биққагинаси!

Қолганлари

кетгач Қирғий осмонлаб,
ўтлар орасидан чиқишиб бир-бир,
бошладилар яна
чирқирашларин:

«Эҳ,

ярамас,
ёвуз!
Шошмай тур,
кунингни кўрасан ҳали!

Ҳа,

бил,
дастимизга тушганинг замон
ўзинг сингари
еймиз совутмай

юрагу

буйрагу
жигаргинангни!!»

КАСАЛЛИК

Дарё соҳилида ўлтирар эдим
Кузатиб балиқлар рақсини хушқол.
Кўзларин чақнатиб Чақаларига
Қисқичбақа ногоҳ бўлди намоён:
«У-ў,

қулоғингизга қуюлганми мум,
Ортингизга мунча тисариласиз!!
Ортгамас,

олдинга юринг, деб минг бор
ургандим чакак!

Аммо

Гожлигингиз баттар оляпти газак.
Этни юмдаловчи чақир тошлардек
Жонимга мунчалар берасиз озор!»
Шалпайишиб сўлгин қовун палакдек,
Шивирлай бошлашди Чақалар гамнок:
«Ажабо,

бизларда не гуноҳ,
не айб?!

Ўзлари қай тарзда юрсалар, ахир,
юряпмиз шундоқ...»

НИҚОБДОРЛАР

Сокин чакалак,
баҳорий оғуш.

Тараларди худди
датор пардаларин жозибасидек,
файзли чеҳралардек турфа ранг сайроқ.

Овлоқда

бурдаладилар

қўшиғи бинафша атридек нозик,
назокат соҳиби Қумрини ногоҳ.

Ахир, у

Хакка,

Зоғ,

Олақанотнинг

Жиноий ишларин кўриб қолди-да!
Гуллаб қўйишидан чўчишиб унинг,
қилақолдилар гум.

Бироқ

ғашлик чўкиб заранг юракларига,
оғир хўрсиндилар хўрланганлардек.

«Чакки бўлди шу иш.

Сезса эл-улус,
сепгай ярамизга қалампиру туз!»—
«Рост айтасан, Ҳакка.

Уни-чи, ҳамма
нечундир севади жигарларидек!
Чиндан ҳам шундай-а,
тўғрими-а, Зоғ?»—

«Э, Олақанот-ей,

Ҳаккагинам-ей,
бешиктебратдек
азиз бошингизни тебратаверманг...»—
«О, Зоғбек, наҳотки билмасанг уни!
Кимсан, ардоқланган таниқли жондор!»—
«Э-ҳа,

тўғри-тўғри!
Очилиб қолса гар хашагимиз, воҳ,
аниқ

шу он сихга тортилишимиз.

Ҳийла ишлатмасак
иш чатоқ, дўстлар!
Келинг,

йиғлаймиз дод солиб,
ўкраб,
чинқириб,
патларини суртиб кўзларимизга!

Шунда
йиғилганлар йиғлар қўшилиб бизга.
Биз эсак

намоён бўламиз тумонат ичра
марҳумнинг энг яқин ошналаридек.

Шу билан
сиримиз
тилсимот сингари қолур очилма!»

Бу гап

шерикларнинг очгач қовоғин,
бошланди уввос.

Оқибат
учала олчоқ
чакалак аҳлига кўринди оппоқ,
қўй оғзидан гўё олмагандек чўп.

* * *

Эҳ!! Бўлмаганида жаҳонда нодон,
маккорларга

қайда эди бурда нон!!

ТУШДАГИ ҲАҚИҚАТ

Ухларди хаёлга ботгандек Адиб,
Ухларди хурракни улаб ҳуштакка.
Ўзидан ўзгани олмагандек тан
Уриб қўяр эди гоҳо кўкракка.

Билмам,
Тушми ё уйқунинг ширин ардоғи,
Пичирлаб гоҳ-гоҳ
Кўрсаткич бармоғин ўйнатарди у
Чўпини ўйнатган каби дирижёр.

Қиқирлаб куларди гоҳ-гоҳ
Ери эркаланиб қитиқлагандек.
Тўсатдан
Босиб олганидек илоннинг думин
Қичқириб қолди ғазабнок:

«Воҳ!

Ким бор,

менга ким отяпти китоб?

Миямнинг қатигин чиқардингиз-ку!»

Гулдирадилар

Тоғдан юмалаган тошлар мисоли
Гурс-гурс тушаётган тўп-тўп китоблар:

«Бу —

биз,

Сен қалам чеккан мўрт, йиғма варақлар.

Сиртимиз безакли,

Ичимиз увода;

Сарғайган бодрингдек йўқдир қадримиз.

Нархимиз йил сайин туширилса ҳам,

Шаънимизга мақтов бўлса ҳам ҳатто,

Китобсеварлар

Қўл силтаб ўтишар бизни кўрганда.

Кетгудайин тўзиб хижолатлардан,

Гардимиз билан

Келдик ҳузурингга учиб беқанот.

Қани, вей, қалами тўмтоқ,

Тур,

энди

бизни ўзинг сот!»

УСГАНБОЙ БИЛАН РАҲМОНҚУЛ

«О, Раҳмонқул, жигарим! Қалай,
димоғлар чоғми?»—

«Ҳа... юрибмиз судралиб ҳамон»,—
«Нима гап,
уйин ўғри урган кимсадек
хомушсан жуда?»—
«Э, ака,
тортамиз-да нам
ўтаверса терс буриб
юзини омад!
Ахир,

бу дилгинам қандай ёришсин
ётаверсам тошдайин чўкиб
паст лавозим бўтанасида!»—
«Азизим,
баландроқ шохга
қўниш бўлса фикринг, ниятинг,
каттаконинг теварагида
ўргатилган зогча сингари
бўлгил
гирдикапалак.
Айниқса,

мақта уни лаганга солиб,
ҳузурига
ликка-ликка кириб чиққувчи
пуфак ўпка, вақилдоқларга,
боши қоқларга
Эрибон у пашмак ҳолвадек,
ўтар-ўтмас беш-олти ҳафта
юқорига кўтарур шартта!
Ана унда
эт қўшилиб этингга кунда,
камина мисол
тирсиллайсан, аканг айлангур!»

НАСРИДДИННИНГ ҚУШНИСИ

Ёниб турган эди Насриддин бир кун
Недандир тутуни чиқиб фалакка.
Сўраб қолиб шу пайт бир тўшаклик жун,
Муз босди қўшниси мисли газакка.
Садо чиқмагач, у
ҳар кунги каби
Гўшту мурч ҳам зира сўради яна.
Насриддиннинг баттар кир бўлиб таъби,
Ер тепина кетди: «Олинг, вей, янга!

Ҳар куни пашшадек қилмайин хуноб,
Не керак, бир йўла олинг бугуноқ!»—
«Айланай, бўлмаса олиб чиқай қоп.»—
«Қоп эмас, арава келтиринг тезроқ!
Ушал аравада кўчиб бутунлай,
Бутунлай,
бутунлай сиздан қутулай!»

ТҶҚМОҚТҶРА

Тўқмоқтўра итни жуда хуш кўради,
Уйқусида нуқул итдан туш кўради.
Ахир, турли балоларни даф этар ит,
Хўжасига сидқидилдан наф этар ит!
Итсиз унинг томоғидан ўтмайди сув,
Мол-мулкига арзонгаров пойлоқчи у!
Аммо унда бир қилиқ бор, музга қиёс,
Оқизгай кўз селини нақ заҳри пиёз;
Тайёр турур тигин қайраб хавфу хатар
У келган чоғ ит жилпанглаб турмаса гар;
Ит жилпанглаб турмаса гар егай таёқ,
Бўлса-да у шарпага ҳам кўзу қулоқ.
Неча итлар йитди синиб қобирғаси,
Занжирлари қолди бўлиб хотираси.
Итсизликдан ичи қизиб Тўқмоқтўра,
Йўлга чиқди байир отдек бўлиб йўрға.
Недир тортиб туман босган хира кўнглин,
Биродарин яйловига бурди йўлин.
Етиб боргач, зиёфатлар бўлиб қуюқ,
Томоғидан лип-лип ўтди эту қуйруқ.
Аммо унинг чеҳраси ҳеч йилт этмади,
Хаёлидан итга бўлган ишқ кетмади.
Биродари ҳайронликдан боқиб ерга,
Сир нелигин билолмайин қисди елка.
«Азадордек мунча тундсан, ўзи не гап?!»—
Деди охир кўзларига кўзин қадаб.
«Чироқ ёқсанг ёришмайди, билсанг, ичим,
Итга сира ёлчиёлмай йўқдир тинчим.
Сендаги ит хўп ит экан, қара-я, воҳ!
Қани менга шундақа ит берса оллоҳ!»—
«Шу билан сен хурсанд бўлсанг, бердим, ол-ел!»—
«Тилиннга қанд! Ато этдинг мисли толе!
Ёришмасди, билсанг, дўстим, дилим асло
От миндириб, тўн кийдирсанг ҳамки ҳатто!

Барака топ, танти дўстим, барака топ,
 Фарқ бўлгани қутқаргандек топдинг савоб!...»
 Тўқмоқтўра мақтовидан ёғдек эриб,
 Боғлаб берди биродари Итни элтиб.
 Ит эликиб олгунича жимиб ётди,
 Сўнг кўрганда бегонани ўзин отди.
 Бора-бора йўлолмади ҳовлига зоғ.
 Бироқ яна Тўқмоқтўра, қарангки, доғ!
 Ит тушмагур у келганда жилпангламас.
 Жилпанглаши, ахир, унинг бўйнида қарз!!
 Аламидан юрагига тушиб тугун,
 Ит шўрликни оч қўйди у роса уч кун.
 Лекин Итнинг кўриниши ўша-ўша,
 Ичган каби пўстдумбали хушхўр гўжа.
 Оёғини ўқ ўпирган қоплон қадар
 Тўқмоқтўра жазаваси тутди баттар.
 Қўлга ола чўқмор тахлит узун таёқ,
 Ура кетди ундан ўзин тутиб йироқ.
 Силтанди Ит, узди шу тоб занжирини,
 Чиқарди хўп зулми зўрнинг анжирини.
 Сўнг суюкли яйловига йўналди у,
 Кетар экан, бир қайрилиб йўталди у:
 «Сендек ўзин севарга ким хизмат этгай,
 Ўз умрини жодида у чўпдек кертгай.»

ГУМБИРА-ГУМ

Э-воҳ, дўстлар, юрагимда ғамим кўпдек
 Таниб бўлмас ҳолдадирман қотиб чўпдек.
 Нечун, дерсиз қўлингизни қилиб пахса?
 Тош солинг, ҳей, қўйнингизга бирор лаҳза!
 Сизга айтсам, эски ҳовлим қилиб торлик,
 Тўсдек сочим бу торликдан бўлди қорлик.
 Фавқулодда хандон отиб қолди иқбол
 Булут бағрин ёриб чиққан офтоб мисол.
 Қарабсизки, янги ҳовли, бордим кўчиб,
 Шу кечаёқ аммо юз бор тушдим чўчиб;
 Ҳаловатим қайларгадир қоқди қанот.
 Ён қўшнимиз дўмбирачи экан, ҳайҳот!
 Машқини ванг қилиб чиқди тонгга қадар,
 Бу кўргилик қайда эди, ё алҳазар!
 Маст кимсадек чиқдим уйдан гандираклар,
 Қулоқларим пардасида тундаги зарб.
 Неча-неча пишар ишни қолдириб хом,

Чаккамга мих қоқилгандек қайтдим оқшом.
 Эндигина қўйган эдим ёстиққа бош,
 Гумбирлади, тегди гўё миямга тош.
 Гир айланиб чархпалакдек еру осмон,
 Келди танни тарк этгали бўғзимга жон.
 Бир пиёла муздек сувни юзга уриб,
 Чиқдим қўшним ҳузурига лабни буриб:
 «Демасинлар, андишанинг отин кўрқоқ!
 Ҳеч ҳавотир олмасинлар, ҳамма уйғоқ...»
 Қайнотага бош эггандек худди куёв!
 Таъзим ила ташлади у жаҳлимга ғов:
 «Хуш келибсиз, қани, тўрга, жигаргинам!
 Дегайларким, санъат бергай кишига дам.
 Бир дам олинг! Мен ҳам чалай бир эшилиб!»
 Бошлади у, кетди қулоқ нақ тешилиб.
 Аламимдан ичга ютиб товушимни,
 Кочиб чиқдим қўлга ола ковушимни.
 Бироқ фаҳмин ел еганми, билмам, найлай,
 Тонг отдирди машқини у нуқталамай.
 Шундан бери, иложим на, оғзимда мум.
 Кечалари авжидадир гумбира-гум!

ОЛИШИ БУ ДУНЕ, БЕРИШИ ҚИМАТ

Кўрпасига қараб узатмай оёқ,
 Иморат бошлади Алимтой воқ-воқ.
 Ахир, хонадонни иморат безар,
 Узгадан қолса у қулоғин кесар!
 Узгадек унга ҳам дўппи келмас тор;
 Хоналар саф тортгай аскардек қатор!
 Иш юрди ёз бўйи тошбақа йўсин;
 Паҳсачи даф бўлгач, ташланди тўсин.
 Лўмбоз босилгунча куз келди ютаб,
 Сархоклар ёмғирдан кетдилар нураб.
 Тортмади Алимтой аммо ҳеч ташвиш.
 Негаки, ҳамён бут, юмалайди иш!
 Фарра-шарра харжлар қилинди уч-тўрт
 Қимор ютуғидек қоқилмайин чўт.
 Бир маҳал кўрсаки, ёни қул-қуруқ,
 Чўлдаги худди бир қуриган қудуқ.
 Бор-йўғин ямламай ютмиш усталар,
 Қолган-қутганига тушмиш устара.
 Киш куни муз еган боладек титраб
 Дам унга, дам бунга югурди питраб.

Пул керак, қарз керак, ёпилсин усти!
Оғзига келди нақ онасин сути.
Дерлар, ўзингда йўқ, оламда ҳам йўқ.
Бўлди ёпишгандек танглайига чўғ.
Минг бир ер нишлангач, чиқмаган ҳеч қон,
Қайишди қўшниси Миртурсун полвон.
Соғин сигирин у сотди, берди қарз,
Қетса-да оила ризқ-рўзига дарз.
Алимтой кўзлари чарақлаб кетди,
Қор босган иш яна тарақлаб кетди.
Қўп ўтмай чалалар битди. Келди қўй,
Қилинди иморат шарафига тўй.
Шундан бери, эҳ-ҳе, неча йил ўтди,
Чиллали гўдаги мактабга йўртди.
Тўлар кишидайн кимнингдир хунин
Қарз эгасига у тутқазмас думин.
Кўрса, ковушига бўлибон патак,
Солиб кетаверди олдига хашак.
Миртурсун охири тўйиб жонидан,
Тутди Алимтойнинг гирибонидан.
Гижинди шунда у сассиқ такадек:
«Ў, беравермангиз панжангизга эрк,
Қочиб кетяпманми, оларсиз бир кун!!
Одам деган бунча бўлмаса тутун,
Нима, ахир, ўлар ердамассиз-ку!!
Жар солманг! Кимни ким туширибди чув?!
Оласиз, ичингиз пишмасин, полвон!
Бергунимча қулаб тушмайди осмон.
Бир ер одамимиз, тобуткашмиз-а,
Ҳадеб қилаверманг кишини изза!
Елинлаб турибди оғилда биям,
Туғсин! Туққунича ачитманг миям!
Шуни сотаман-да, ошириб нархин,
Пулини бераман бузмасдан тахин.
Унгача шайгонни нари суринг сал,
Унгача шақилдоқ чалмай туринг сал...»
Фирибдан тишлатиб Миртурсунга мум,
Қуённи қувди у ўтказмайин зум.
Ҳақиға Миртурсун бўлғуси эга
Текканда туянинг қўйруғи ерга.

АСҚАР ДОВНИНГ ТАНИШИ

Иссиқда ишлаш, о, эканми ўнғай!
Асқар дов айни ёз экди қулупнай.
Этлари куйди Кун чўғида жиз-жиз
Ниҳоллар то ерга ёйгунча илдиз.
Парвариш этилиб бамисли гўдак,
Тагига қўй қийи тўшалди кузак.
Бўлғувси ҳосилдан бериб хушхабар
Қиш бўйи бўрсиллаб ётди пушталар.
Жамолин кўрсатгач наврўзи олам,
Гуллади қулупнай бодраб чунонам.
Белбоққа қистириб барин Асқар дов,
Ниҳоллар бағрига берди зўр ишлов.
Кўриниб қолса-да қулоғидан нур,
Меҳнат машаққати туюлди ҳузур.
Меҳрин қўявергач, яйраб, қулундай,
Ёкутий ранг олди ялпи қулупнай.
Бозор сари йўртди териб бир пақир.
Рўзғорга нимадир керак-да, ахир!
Оҳ-оҳ, деб оларди гур-гур харидор,
Бирдан кўриб қолди таниши Аҳрор:
«Ў, биродаргинам, жоним гиргиттон!
Сени кўрмоқ ўзи қувонч бир жаҳон!
Қойил!

Ҳа,

чиндан ҳам деҳқон пирисан,
Юртда икки бўлса, унинг бирисан!
Қара-я, ҳар бири келар тухумдай,
Ана қулупнаю мана қулупнай!
Ҳам тош босадиган

ҳам бети тиниқ.

Кўз ёмон! Тутатиб тургин исриқ!»—
«Раҳмат. Бир чиқ ўзинг, оғайничалиш!
Бир чиқ,

маза

пайкал ичра айланиш!»

Эртасига шабнам кўтарилмаёқ
Қириб борди аста қириб у томоқ.
Кетида ўғлию қизи, синглиси,
Тоғора кўтарган яна бириси.
Кел-кел, деб парвона бўлиб Асқар дов,
Супанинг тўрига ўтқазди дарров.
Дастурхон ёздию тўкди топганин,
Яйратди шаҳарлик меҳмонлар танин,

«Нимани?»—

«Мунчаям бепарвосиз-е,
Тарки дунё қилган дарвеш сингари
Ҳеч нарсага асти қизиқмайсиз-а.
Тош холанинг ола эчкиси бор-ку,
Харомгина қотгур туғибди думсиз.
Во, тавба! Баайни бақанинг ўзи.»—
«Э, лоф қилма! Ҳали мурғак-да жонвор,
Дум ҳам

бўйга қараб ўсади аста.»—

«Оҳо,

қачон ростга чиқибди дейсиз,
Ер юткур эрларга хотинлар гапи.
Ахир, бу ситилгур кўзларим наҳот
Бормаса думлигу думсиз фарқига.
Кўрганни эшитган енгар, дегандек,
Елмоқ бўласиз-а. оғзимга қопқоқ.»—
«Мунча повулладинг

танча кўрига

Банди йўқ обдаста ағдарилгандек.»—

«Бор гапни айтдим-да,

ахир, думсиз-да.»—

«Думсизмас, думи бор,

лекин калтароқ,

Туғилган куниеқ кўрганман ўзим.»—

«Бўлмаса-чи,

кўздан қолибсиз аниқ

Сочига оқ тушмай қариганлардек...»—

«Эҳ!

Худди тикан-а, бизиз-а тилинг;

Билмам, чаёнми ё

илонми йилинг!»

Бирдан силтай кетди бураб сочидан

Ит олган мушукдек биғиллатиб Эр.

Силтай-силтай,

охир,

улоқтирди у

Эшик олдидаги лим-лим ҳовузга:

«Ғалча,

думи бор,

бор,

мени билма кўр!»

Сув юзига бир пайт чиқди-да қалқиб,

Энтика-энтика чинқирди Хотин:
«Думи йўқ,
афтингни ел олгур, тўнка!»

МУГУЗ

Хилват чангалзорда жанжалсиз, кексиз,
Енма-ён яшарди Қўтос ва Йўлбарс.
Лекин Йўлбарс худди қолгандек эрксиз,
Кун-бакун кўнглида бижғиди ғараз.
Гумдон этай деса, мугузи — ажал,
Ич-этин ерди у боролмай бетлаб!
Юраверди дамин чиқармай, четлаб.
Бир куни чарақлаб чехрасида нур:
«Дўстим! Ҳар тўкисда, дегандек, бир айб,
Мугузинг, қара, эҳ, кўркингга — қусур;
Нақ ит қобирғасин қўйгандек қадаб.
На ҳожат каллага дахмаза бу юк!»—
Дея эснаб қўйди масхараомуз.
«А-ҳа!!— Кулди Қўтос.— Бўлса-да хунук,
Ев кўксига найзам — мана шу мугуз!»

ҲАККА БИЛАН ҚУЧҚОР

Айни туш қизиғи, ловуллаган туш,
Қаноти куйгудек эди учса қуш.
Дала-дашт мудрарди, яйлов мудрарди,
Беқарор эсан ел ўт уфурарди.
Қўйлар эса яйраб ўтларди жадал.

Шу маҳал

Уртанган онадек фарзанд доғида
Ҳакка йиғлаб кўнди Қўчқор шохига.
«У-ў, не бўлди? Тушмиш кўнглингга не ғам?»—
«Оловда ёнар нақ аламдан танам,
Воҳ, не дей, айтмакка бу тил қурғур лол.» —

«Янтоқ тебранмагай эсмаса шамол.
Хўш, не гап? Англатгил жигарим эзмай.»—
«Воҳ-воҳ, айтайми-а, садағанг кетай?!»—
«Айт.»—

«Сўйилармишсан».—

«А?!»—

«Ҳа, шўрлигим.

Дув-дув гап, ўтовга тушувди йўлим.
Эртага чўпоннинг зиёфатимиш,
Сенгинани шунга қилишармиш жиш.
Авжи қирчиллаган пайтинг-а, воҳ-воҳ!
Чўпон эмас хўжанг, бераҳм саллоҳ.
Акангни гум қилди мана шу кўклам.
Воҳ, йитмаса у шум

тинчлик йўқ, жўрам!»—

«Ер тишлатурман, ҳа, ҳозироқ бориб!!
Анов тош ортида ётибди қотиб.»—
«А... шунақа де?!» — «Ҳа, ширин уйқуда.» —
«Ҳимм, токай яшайди қўйлар қўрқувда?!
Югур, ўшал тошга калла ур, ўғлон!
Қолиб тош тагида бўлсин ул гумдон!
Тош эса омонат, турибди аранг;
Кесилган дарахтдек ағдарур зарбанг.»
Қўчқорнинг қонига олов ёқилди,
Уша тош сари у ўқдек отилди.
Отилгани замон таслим этди жон
Миясин қатиғи сочилиб ҳар ён.
Ҳакка эса ҳатто пинак бузмайин
Чўқилай бошлади Қўчқор кўзларин.

БУРИ ВА ЭШАК

Бирдан учраб қолди Бўрига Эшак.
«О, узун қулоқ, йўл бўлсин!»—«А, лаббай?»—
«Кўзларинг бежо! Хўш, ишларинг қалай?»—
«Ҳар қалай қимирлаб турибди чакак.
Узлари қалайлар, кайфиятлари?»—
«Чатоқ! Ҳимм, йўлиқиб қолдинг айни пайт.
Сени есам, баданг бўлгай кайфият.»—
«Ў-ў, тақсир, яхшимас бу ниятлари!»—
«Улгинг йўқ! Шундайми?!»—«Ў-ў, балли, тақсир!
Не десангиз қилай, бўлай сиз билан,
Сиз тоғам бўлингу мен сизга жиян.»—
«У чоқда тутамиз янгича тадбир.»—

«А? Янгича тадбир?»—«Ҳа! Упкани бос!
 Улуғлар гапига қулоқ бер, дерлар,
 Қулоқ бермаганлар тишлар ер, дерлар.
 Ахир, вей, бу тадбир иккимизга мос.»—
 «Ундай бўлса, қани, айтингиз, мен тахт!
 Утиравермайлик бўшашиб, ивиб.
 Ажабмас тоғаю жиянга ийиб,
 Бирваракайига ёрлақаса бахт.»
 Иржайди-да Бўри, уқтирди бир-бир.
 Уқтирувга кўра ағдаргудек тоғ,
 Бутазорда Эшак ҳангради ногоҳ.
 Ҳангради то томоқ бўлгунча хир-хир.
 Шу маҳал, десангиз, жайронлар титраб,
 Гурра-гурра қоча бошлашди нолон.
 Бўри эса тўсиб йўлини чаққон,
 Узаверди бўғзин кўзи йилтиллаб.
 Эшак кўриб бир пайт ўлжа уюмин:
 «Чаккимас-а, — деди, — жиянинг шашти!»—
 «О, жиян билан-да тоғанинг гашти!»—
 Дея кулди Бўри ўйнатиб думин.

ЧУМЧУҚ МАРСИЯСИ

Тутгани-чун Лайлак мардона йўриқ,
 Бахшида этилди юксак ўриндиқ.
 Мадраса минори узра кўз-кўздир,
 Рухсори гўёки ял-ял наврўздир.
 Ету кўзтанишлар энди пинжида,
 Кўланкаси тушар жой илинжида.
 Кўплар қаторида Чумчуқ ҳам дик-дик,
 Чарчаш не, сезмас у, ютгандек илик.

Лайлакка ўзини яқин тутур у,
 Лайлакдан наф селин айқин кутур у.
 Чигали ёзилмас ип йўқ, жўражон!
 Кўп ўтмай Чумчуққа Лайлак берди ён.
 Дерларки, ургайлар бенарвон юлдуз,
 Қаловин топганга гур-гур ёнгай муз.
 Бора-бора ёрдек бўлдилар иноқ,
 Ёр-неки, баайни эт билан тирноқ.
 Атрофида Чумчуқ гирди-гиргиттон,
 Паноҳида, ахир, фароғатда жон!
 Серкага қўй-қўзи эргашганидек
 Ихтиёр эшиги кимга эмиш берк?!
 Лайлакнинг юриши ёқса, не деяй,
 Балли, эй, митти қуш, садағанг кетай!
 Қилса не, ютиниб егандайин бол,
 Лайлакдек савлатдор бўлишни хаёл!!
 Орзуга айб йўқдир, демиш бир кампир,
 Интил, интилганга толе ёр, ахир!
 Тараниб, тумшуғин тираб ҳавога,
 Йўл олган мисоли арши аълога
 Лайлакона юриш қилди кериб бут,
 Оғриқ кўзларидан чиқарса-да дуд.
 Орият кучлилиқ қилдими, билмам,
 Оғриқ зўрайса-да, йўртди у илдам.
 Бир маҳал чалпакдек ташлади ўзин.
 Мадори қолмабди очарга кўзин.
 Не гап, деб югуриб борсаки мардум,
 Бутлари йиртилиб бўлибди марҳум.

* * *

Қўнглингиз тусаса кулфатдан совға,
 Бўйингизга боқмай тўн бичинг, оға!

АЙИҚ ВА ҚҲЕН

Кимнингдир ўйнаб отган ўқидан
 қаҳри алангаланган ёввойи филлардек
 ўкириб бўрон,
 қиларди тўполон
 не-не дарахтларни синдириб қарс-қарс,
 тимдалаб борлиқ бағрини.
 Чўрт узилиб белидан
 ўзаги уваланган улкан бир ёнғоқ
 тушди баногоҳ

баҳайбат Айиқ устига.
Ингради у
босиб кўз ўнгини зулмат,
қон тирқираб оғзу бурнидан.
Кўриб қолдию
хайрат ила бидирлади
буталар орасига биқинган Қуён:
«Вей, ҳамқишлоқ!
Шартга итқитиб ташланг!
Қутиласиз шунда тез
бу аччиқ азобу
азияту
кўргиликдан!»—
«Итқитмоқнинг бўлганида иложи,
шу аҳволда ётармидим, тирранча!»

ДЕНГИЗ БИЛАН ДАРЕЛАР

Бўз туядек ўкириб,
қабариқ қояларга
ўпиргудек тўш уриб кўпирган Денгиз
мағрурона қаҳ-қаҳ урарди
Ўзин санаб қудратда тенгсиз, шуҳратда тенгсиз.
Унинг бу ҳолатидан,
ҳаволаниш одатидан таъблари ириб
вазмин-вазмин теран Дарёлар,
аста учирдилар гап: !
«Биз бўлмасак гар,
ҳолингизга йиғлайди маймун;
кўлмак мисоли
замин қаърига кетасиз сингиб.»—
«А-ҳа!!— Укирди Денгиз.—
Сизларга ким эрк берди-а
талтайиб
бундай алжишга?!
Ё ютармидингиз
бошлаб мен билан кураш?!
Ё тушса орамизга катта бир тўғон,
қолармиди сувим камайиб?!
Эҳ, лойқа жилғалар,
билиб қўйинг,
менинг тубим
улкан-улкан денгизлар
тубига туташ...»

ШОИР ВА КАМПИР

Чарақларди юлдузлар кўкла.
Хаёл етагида боғ узра Шоир
юлдузлар чаманига ошиқона термилиб,
қўйиб қўлларини кўксига:
«О, фазо санамлари, паривашлари,
тарқалур боқсам сизга кўнглим ғашлари...»—
дея сузилиб кўзи,
сайр этарди
хиргойи қилиб осуда.
Шу вақт,
қаранг-а,
хаёл жодусига бўлсинки лаънат,
тойилиб ногоҳ
лим-лим ариққа,
жалада қолган кўрпача каби
хўл бўлди жиққа.
Шийпондан кузатиб турганди Кампир,
Оҳиста кулди-да, деди тамшаниб:
«Ҳай, бувигинанг қоқиндиқ, шоири замон,
Ер кўҳликлари турганда
бало борми термилгани осмонга!»

КАККУ ИЛА БУРГУТ

(И. Қриловдан)

Несидир хуш келиб Каккунинг, воҳ-воҳ,
Булбуллик унвонин бахш этди Бургут.
Какку кўнгли бўлиб қувончдан тоғ-тоғ,
Кўринди кўзига олам беҳудуд.
Узича бўлиб у булбули хушхон,
Сайради, сайради кўтариб тумшуқ.
Боқсаки бир маҳал у ёну бу ён,
Тарқашиб кетмоқда силкишиб қуйруқ.
Бир кулса, бири қияпти мазах,
Бир гижиняпти баралла сўкиб.
Қувилиб Каккунинг руҳидан фараҳ,
Нолиди Бургутга кўз ёшин тўкиб:
«Эҳ, бу не кўргилик, соҳибқироним,
Қуйласам, калака қилишур нуқул.
Кўксимда булбуллик фахрий унвоним,
Наҳот хор этилур даврингда булбул?!» —
«Мен шоҳман, англагил, эмасман оллоҳ.—

Терс бурилди Бургут хўрсиниб оғир.—
Булбул деб номлашга қодир сени шоҳ,
Булбул қилгали лек эмасдир қодир.»

ФАРОСАТ

(Д. Беднийдан)

О, ҳай-ҳай, қараманг, кўзингиз куяр!
Бир куни Тулкига қўшниси Қоплон
Юрак ёрди, ахир, жонидан суяр:
«Айб этмаю, сени кўрсам, ўртоқжон,
Наҳот мен билан тенг кела олсанг, деб
Хаёлан титкилаб кўраман кўнглинг.
Йўғ-э, бундай бахтга эмасдирсан эп.
Ҳа-ҳа, ҳар жиҳатдан калта-да қўлинг!
Чимрилмай, ўзингни кўзгуда бир кўр.
Ҳимм, бастинг — пўстакка ёпишган тугма.
Кучда эса, ҳи-ҳи, сендан чивин зўр.
Ҳақ гапимга тағин жириллаб юрма.»—
«Садағанг кетай, о, қудратли ошнам!—
Таъзим этди унга Тулки ноилож.—
Балли! Сен борки, ҳар дақиқам хуррам.
Арзир ҳар мўйингни бошга қилсам тож!
Ҳа, чиндан зўр ҳамда кўҳликсан. Бироқ
Қўшилсайди шунга жиндек фаросат,
Тунда ҳам йўлингда ёнарди чироқ.»—
«Фаросат? Шунчалик эканми у шарт?!»

КУЛГИЛИ УСУЛ ҚУРБОНИ

(Б. Қарапетяндан)

Хўрликдан жон келиб ҳиқилдоғига,
Шер номига Қуён ёзди арзи ҳол!
«Эй, паноҳим, ботди ғам ботқоғига
Кўриб бўш-баёвлар Бўридан завол.
Туну кун ичса ҳам, еса ҳам тинмай,
Момақалдироқдек даҳшатдир, даҳшат!
Токай қутурар у нафсини тиймай,
Токай жонворларни ғажийди беҳад?»
Шерга бу арзи ҳол етгани замон
Айиққа юклади ҳал этишни у.
Айиқ эса эснаб, керишиб ўбдан:
«Айтганча, у ернинг пири Бўри-ку!

Яхшиси, бу ишни ўша ҳал қилсин!
 Ҳа, у ишончимга лойиқ ҳам улуғ!—
 Дея буйруқ берди яссилаб тилин.
 Бўрига етгач у антиқа буйруқ,
 Қуёнга ўшқирди ғижирлатиб тиш:
 «Химм... Ҳали Шерга арз қилдим ҳам дегин!
 Ол-а, сен пасткашга Шер ишонармиш,
 Мени йўқотишнинг қилармиш эвин!
 Билиб қўй, сен ёзган арз менда, мана!
 Масалангни ўзим қиладирман ҳал.
 Бор, устимдан арз қил яна, хомкалла!»—
 «Бундақа бўлишин билсайдим аввал,
 Қирдикорингиздан очмасдим оғиз...»—
 Дея қалтиради зорланиб Қуён.
 «Аҳ, ювош қочағон...»— Бўри ялмоғиз
 Этди шу зумдаёқ шўрликни гумдон.

ГАРАНГ ВА ОҲАНГ (Аргодан)

Концертга келди-да, ўтириб секин,
 Саҳнага термилди илжайиб Гаранг.
 Чучвара қулоққа лекин
 Ҳеч нарса кирмади: на сўз, на оҳанг.
 Фикрлар сўралгач, сўзга чиқди у:
 «О, бирам кетворган, қомат ҳам там-там.
 Хонанда шунчалик бўлурми сулув;
 Нақ ёқут дейсиз-а қирмиз ёноғин...
 Аммо мен ҳайронман, у нечун ҳар дам
 Тебраниб, беҳуда очади оғзин?»

* * *

Баъзи танқидчилар шул Гаранг тахлит,
 Шеърят не ўзи, тушунмас сира.
 Оқ ёзсанг, кўк, дея қилишиб танқид,
 Эҳ, равшан таъбингни этишар хира!

УЙЛАНИШ (В. Қорбандан)

«Э-ҳе, қўшни, салом, аҳволлар нечук?!»—
 «Салом.»—
 «Нимагадир паришонсан сал,
 Чақнаб тургучи ул кўзларинг сузук?

Эшитайлик биз ҳам, нима гап, йўтал?!»—
«Битта ташвиш чиқиб қолди, жигаржон!»—
«И-е, нима ташвиш?»—

«Уйланмоқчиман.

Танишиб ҳам олдим юзлари ширмон,
Хилча бел, нозик бир дўндиқча билан.»—
«Жуда соз, уйлан!»—

«О, чопмаяпти дил,

Ким билсин, эҳтимол ўта заҳардир.»—
«Кўй унда, дилингни қилмагин хижил!»—
«Шундайку-я, бироқ тоқ ўтган умр —
Умрмас, ғурбатнинг нақ ўзгинаси.
Уйлансанг, маза-да, сен уйғонмаёқ
Хотинчанг ноз ила: Туринг, дадаси,
Турақолинг, совиб қолмасин қуймоқ!—
Дея бошгинангда бўлур парво эг. —
«Пайсалга солмай кўп, уйлан бўлмаса!»—
«Уйланворардим-а қилмайин таранг,
Аммо болалар-чи? Шу ҳақда миям
Ари қамалгандек ғувиллаётир.
Бир эмас, тўрт эмас, бўлишиб ўнов,
Назаримда тинсиз чувиллаётир:
Бири патнис чалар, қўлида косов,
Бири ғингшияпти бурнин оқизиб;
Бири шалварини хўллаб қўйяпти,
Бири муштляяпти бирин ётқизиб.
Бири болта билан полни ўйяпти...
Э-ҳе, бир қоп ғалва! Устига-устак
Ҳаловат йўқ уйда, дилда бир умр.»—
«Шундайми-а? Унда, дарди йўқ кесак,
Дея пешонангга босиб қўй муҳр!»

КУР

О, қаранг,

қайлиғи туққандек эгиз

Чарақлаб димоғи,

ййраб ич-ичдан,

Оғзи қулоғига етмиш Жўранинг.
Қарашлар бўлакча, юришлар йўрға!
Суюнчи беринг, э, суюнчи!!! Ахир,
Мансабга минибди ошнаси Тўра.
Дейдиларки: ошна жигардан азиз,
Бирининг зафари бирига татир.

Қолдириб йўлда у не-не уловни
Тўра ҳузурига борди қутловга.
Аммо Тўра унга, афсуски минг бор,
Миқ этмади, олиб танимасликка,
Муздан тарашланган ҳайкалга ўхшаб.
Жўра тисарилди ортга аламдан
Коронғи туюлиб кўзига олам:
«У-ў,

аянч,
кўр бўлиб қолибди ошнам».

БАЛАНДБЕК

Мажлис тугади,
сокинлик чўкди хонага.
Лекин
булут қоплаб бирдан Баландбек бетин,
ўт тушган ғарамдек ёнди кўзлари!
«Эҳ, лаънат! Қартайиб қолдингиз, эмиш!
Сўнганмиш алангам, қўрим!
Уҳ, тирнадилар нақ газакли ярам.
Ешлар йўлига гов бўляпсиз, эмиш!
Бўшатиб ўрним,
воҳ-воҳ,
ётиб есам созмиш мўмай нафақам!!!
Иўқ-йўқ,
тушингизни сувга айтинг, чумчуқлар,
томоқ йиртаверманг чирқиллайвериби!
Гўлмасман сизларга лақиллайдиган!
Ҳа,

кетган кунимоқ лавозимимдан
кетгуси обрўйим чапагин чалиб.
Таъзимкор шоферим ҳатто,
ҳатто парвонавор котибабонум
юз бургай албат
жиркангани каби маразилардан.
Бағримга ҳаммаси бўлғувси санчиқ!
Иўқ-йўқ,
кўзғолмагум ўрнимдан мутлақ
энг баланд ёдгорлик янглиғ!
Дерларким:
ўлгуси келса гар каламуш нодон
кемтигай мушук қуйруғин.
Шошмай турларинг, эҳ, фикри қинғирлар,
қитмирлар,

заҳар-заққум пуркаб баргларингизга,
намакоб қуйгайман тагларингизга!!»

ТОМДАН ТАРАША

Нодонлар кўнглингга отилган тошдир;
Сепурлар ярангга қалампиру туз.

* * *

Бешафқат дард зулми сарғайтириб юз,
Термулиб ётарди шифтга Мирзокир.
Қўшнилариин бири кирди сўраб ҳол
Кўрсатиб ўзини жигардек яқин.
Ғўра чайнагандек бужмайтиб афтин,
Эгди у бошини мисли мажнунтол:
«Тамом этибди дард сени охири,
Меросхўрларингга, дўстим, албатта
Васият қилиб қол вақт ғаниматда...»
Мирзокир тўлғанди бўртиб томири:
«Эй, меросхўрларим, юринглар йироқ
Манави шиллиққурт каби одамдан!
Қадамин узинглар қутли хонамдан,
Ёғилур турқидан жонимга қийноқ!!»

БУРИБОСАР

Туғилди овулда холдор бир кучук,
Севиб Бўрибосар аташди уни.
Ҳар тола мўйини билишиб қутлуғ,
Сиртлонлар зотига тақашди уни.
Оғзи она сутдан арир-аримас
Беришди жигарга шакар сепишиб.
Парвариш этмакни гўё билиб фарз,
Туришди терлаган маҳал елпишиб.
Бора-бора унга товуқ жўжасин
Чала бўғизлашиб ташлашди бир-бир.
Хуш кўриб қолгач у жўжанинг таъмин,
Жўжалар томонга югурди ғир-ғир.
Қий-чув! Жўжаларда битди ҳаловат.
Ҳатто товуқларга бошланди ҳужум.
Бу ҳолдан Хўжаси бўлди бетоқат
Худди томоғига тикилгандек қум:
«Бу не кун, уришсам қилмайди қиров!!»

Ташланур ўзимга қўлим кўтарсам!
Кошкийди қорасин ўчирса биров!
Аҳ, қайдайди менга бу ғам, бу алам!»

ҚОРАБАЙИР БИЛАН ХҲТИК

Денгиз мисол тўлқинланур кўпкари,
Қийқириқлар нақ фалакни ёргудек.
Бир-бирига тутқич бермай шамолдек
Елар отлар чақмоқ чақиб кўзлари.
Отлар ичра Қорабайир баногоҳ
Унг оёғи сингудайин қоқилди.
Шу дам, қаранг, Хўтиikka гап топилди:
«От бўлмамай ўл, қассобга бўл гўшту ёғ!
Бўлганида жуссам агар сал катта,
Чопар эдим ҳамма отдан илгари,
Чопар эдим учиб қуюн сингари;
Зафарга ёр бўлур эдим албатта!»

* * *

Ғоз бўлмагай қағиллаган билан зоғ,
Ўзинга боқ, ноғорани сўнгра қоқ!

ПАШША БИЛАН ШАМОЛ

Найрангбоз бир кимса қилиғин кўриб,
Қадимий бир масал тушди ёдимга.

* * *

Пашша жазаваси тутиб, қутуриб,
Шамол устидан арз қилди Ҳокимга:
«Ҳиқилдоққа келди бу жон, эй, тақсир,
Зуғум найзасидан поради́р кўксим!
Ширин онларимга пуркаб қалампир,
Қувар Шамол ҳар дам очирмай кўзим!
У борки, бир лаҳза фароғатим йўқ,
Яратилганимга беради қасам!
Адолат бўлса, бир уриб қўйинг дўқ,
Ахир, боссин-да сал ўйлаброқ қадам!
Бақамти ўтқазиб қилгали сўроқ
Чақиртди Шамолни Ҳоким шу маҳал.
Шамол қорасини Пашша кўрибоқ
Туйнукдан жуфтакни ростлади жадал.

Бу ҳолдан ҳар мўйи бўлиб тиканак,
Ҳоким нигоҳидан ғазаб таралди.
Бир нафас бошини қилди-да сарак,
Шамолга табассум ила қаради:
«Азизим! Кетабер! Аммо ёдда тут,
Ифлослик уруғин сочгувчи Пашша,
Поклик посбонидан қочгувчи Пашша
Қаерда кўринса,
шўрини қурит!»

ТАЛВАСА

Эндигина кўшдан бўшалган Саман
Утлоқдан кўтармасди бош.
Илондай биқиниб ётганми экан,
Упирди сонин
Ортидан баногоҳ ташланган Йўлбарс.
Урмондан чиқиб қолиб Фил,
Билмам, қонхўрларга эканми ганим,
Қувлай кетди уни кузги бўрондай.
Тирик қолгач Йўлбарс бермайин тутқич,
Олис-олисларда кўтарди чуввос:
«Э-ҳей, биродарлар!! Навкар йиғингиз.
Қайранг тиғингиз;
Тўшангиз йўлларга ҳийлалардан тўр,
Қазингиз минг-минглаб ажал ўраси!
Босиб келаяпти филлар тўдаси!!
Ғинг деганни телба тўнғизлар каби
Ёриб ташлаяпти қорнидан торс-торс!!
Э-ҳей, кўмакдошлар, зарби вулқонлар,
Кўрсатиб садоқат
Боболардан қолган сўнмас удумга,
Тахт турунг ҳужумга!!
Акс ҳолда этурлар ҳаммамизни кул,
Эркимизни кул!!
Филлар хавфидан, ў, оламда ларза...»

ЛОЛ БУЛГАН ТУЛКИ

Зоғча ерди дарахтда пишлоқ.
Тулки келиб гап қотди шу чоқ:
«О, азизим, жонгинам Зоғча,
Овозингга қойилдир барча.
Довруғингни эшитиб бирдан,
Севиндим чиндан!

Шундан бери мен сенга муштоқ,
Сайраб бергин, йўқ дема, ўртоқ!»
Пишлоғини худди шу лаҳза
Қанотига қисди-да Зоғча,
Қаҳ-қаҳ уриб қайтарди жавоб:
«Сени сира кўрмакка йўқ тоб,
Ликиллатмай менга думингни,
Бориб, алда катта бувингни!
Кўр ҳассасин йўқотар бир гал,
Утиб кетди энди у маҳал!»
Сўнг пишлоқни чўқиди аста,
Тўлки ночор мўлтираб пастда
Хўрсиндию кулди зўраки,
Лунжларидан оқди сўлаги.

БЕДАНА ВА ТОШБАҚАЛАР

Азиз дўстдек келди наврўз,
Завқ симирди кўркидан кўз.
Сочди еллар шўх ўйини
Ялпизларнинг хуш бўйини.
Жилғалар боз чертдилар соз,
Дил қушлари этди парвоз.
Шундай ором оғушида,
Офтобнинг зар ёғдусида,
Жуфт-жуфт юрган каклик қадар
Яйрардилар Тошбақалар.
Беданинг товши ногоҳ
Кўзларида ёқди чароғ.
Бир-бирига боқиб шу дам,
Бўлиб олам яна хуррам,
Тебрандилар Тошбақалар
Ташлаб ҳар ён ўтли назар:
«О, тасанно, о, тасанно,
Жонсизга жон этгай ато!»
Сайрарди у сал нарида
Нур акс этиб пат-парида.
Кўрдилару уни бирдан,
Лутф этдилар таъзим билан:
«Хуш келибсан, кел, марҳабо,
Бизлар билан сургил сафо.
Юрсанг агар орамизда,
Бўлгайсан кўз қорамизда.
Шўх таронанг чанқоғимиз,

Бўл мангулик ўртоғимиз!»
 Беданага ёқиб бу гап,
 Келди улар сари яйраб.
 Туғишгандек топиб ардоқ,
 Бўлиб кетди апоқ-чапоқ.
 Овга бўлган ишқи аммо
 Тинчитмади уни асло.
 Кундуз овда топиб ором,
 Қайтар бўлди тушганда шом.
 Туюлиб бу иши нохуш,
 Тошбақалар бўлди хомуш.
 Хомушликлар бора-бора
 Юракларин этди пора:
 «Эй, азиз қуш, эй, азиз зот,
 Куйдиргайсан бизни наҳот?!
 Кўролмайин сени кундуз,
 Баҳоримиз бўлди-ку куз.»—
 «Ов қилмасам кундуз агар,
 Ичакларим таталанар.»—
 «Нафс ғамини қилма зинҳор,
 Шул ерда ҳам емак бисёр.»—
 «Ғайрат ила жўшмаса ким,
 Хорлик этгай уни таслим.
 Минг чалингки мақтаб чапак,
 Ёғилмагай менга чалпак.»—
 «Қайғуряпмиз сенсиз, ахир,
 Қайғургандек дардманд сағир.
 Дўстмиз! Дўстга қилгин қарам
 Қаддимизни эгмай алам.
 Сени кўриб турмасак гар,
 Не есак, у худди заҳар.»—
 «Дўст меҳрини кафтда тутгум,
 Қушларга бу кўҳна удум.
 Лекин парвоз этмаса қуш,
 Татирмикан унга турмуш?!»—
 «Дўстликни ким тутса баланд,
 Бўлгай албат турмуши қанд.»—
 «Э, яхшилар, дўстлик улуғ,
 Мени билинг мисли уруғ.
 Учмасликнинг топай эвин,
 Сизнингча иш тутай кейин.»—
 «Бунинг йўли жуда осон,
 Жиндаккина оғрийди жон;
 Яъни марддек туриб мағрур,

Кўзларингдан чақнатиб нур,
 Кўрсатгандек жасоратинг
 Юлдирасан қанот-патинг.
 Учмасликка шу-да чора,
 Кўникасан бора-бора.
 Фароғатда яшаб бирга,
 Файз берамиз сою қирга.»
 Охири у бўлди ризо,
 Қанот ёйиб, этди имо.
 Бўлиб турли ҳаракатлар,
 Юлинди тез қанот-патлар.
 Кунлар ўтиб, кўникиб у,
 Баданига югурди сув.
 Шира тортиб товши яна,
 Яна авжга чиқди ялла.
 Довруғи кўп ерга етди,
 Обруйини кўкка элтди.
 Бироқ бир кун тортди у оҳ
 Йиртқичга дуч келиб ногоҳ:
 «О, қутқаринг, эй, жигарлар!»
 Тошбақалар эса титрар
 Кўзларидан ёши томиб.
 Бедана бу ҳолдан ёниб,
 Деди, келиб бўғзига жон:
 «Аслида мен ўзим нодон!!
 Хом бўлмаса эди каллам,
 Этармидим сизни ҳамдам!»

ЖОНКУЯР

Овул ортидаги ҳовузда тонг пайт
 Этарди ўрдаклар сайри фароғат.
 Сув ичгали келган Эшакка бу ҳол
 Тикондек туюлди, ҳурпайтирди ёл:
 «Э-ҳей, ялоқилар, уялинг бир оз
 Тиниқ сувимизни қилгали ифлос!!»
 Бу дўқ-дағдағадан бир гала ўрдак
 Кўз очиб-юмгунча ростлади жуфтак.
 Кўриб қолиб сувда биттагина пат,
 Олиб ташлагали қилди Эшак жаҳд.
 Аммо пат ушлоғич бермай негадир,
 Жигига халачўп каби тегадир.
 Унга сари Эшак қувишни қўймас.
 Ахир, вей, йиқилган курашга тўймас.

Бора-бора ранги бўлди балчиқ тус
Тоғлар чашмасидек мусаффо ҳовуз.
Бу ҳолдан бошлари гангиб, чайқалиб:
«Мунча булғадинг-ей сувни, эҳ, аҳмоқ!»—
Дедилар ўларга етган Бақалар.
Бўлди Эшагимиз кўзлари чақмоқ:
«Э-ҳей, вақилламанг сиз ҳар тарафдан!!
Ахир, мен ҳовузни тозалаяпман!!»

КЎРГУЛИК

Боқувда юриб хўб семирди Тўриқ,
Бўлди хўб билқилдоқ, илиги тўлиқ.
Чоғлаган эдики ишга эгаси,
Чақнади Тўриқнинг сокин чеҳраси.
Сўнами, арими олгандек чақиб,
Қочди у бир маҳал бошбоғин ғажиб.
Қочди у, қочди у, қувгандек қассоб,
Юк тортиш кўзига кўриниб азоб.
У юртдан, элатдан олислаб кетди,
Хоҳиши олис бир ўрмонга элтди.
Ўрмонки, майсалар тизза бўйи, воҳ,
Тун қўнган дилларга ёққувси чароғ.
Айқин ўтлоқларда Тўриқ эмиб нур,
Кумуш булоқлардан симири ҳузур.
Аммо бу ҳаловат чўзилмай узоқ,
Бўлди туғилибоқ ўлган чақалоқ.
Нега дейсизми-а? Ўтмайин ҳафта,
Қоплонми дарахтдан ташланди шартта.
Жон ширин туюлиб, кўтариб фарёд,
Учди у мисоли чиқариб қанот.
Қутулиб турганди зўрға балодан,
Ўрдан чиқдими ё тушди самодан,
Хўкиздек бир айиқ қилиб қолди даф,
Дарз солди Тўриқнинг юрагига хавф.
Чаққонлик қўл келиб, чап бериб яна,
Қочди у бахтими этиб тантана.
Кочди у, қочди у, қочди у жадал
Ииртқичлар ургандек човига чангал.
Тилиниб неча ер, титилиб туёқ,
Сарсону саргардон бўлибон узоқ,
Келди у охири топиб қозигин,
Оғудек ҳис этиб ўрмон озигин.

Гўлаҳ бўл туғилган элингда, ошно,
Бўлгунча ўзгалар юртида подшо.

МЕҲРИБОН ҚОТИЛ

Азмиддин ётарди, рамақда жони,
Ранг-рўйи бамисли арпа сомони.
Яқинлар кирарди қилишиб иззат,
Чиқишар эдилар тилашиб сиҳат.
Баногоҳ эшитиб ётганин оғир,
Оҳ-воҳлаб, тушгандек тишига омбур,
Келди ҳол сўргали ошноси Тўйчи.
Келдию чўнг юкли туядек чўкди:
«Ҳайрият, ҳайрият, кўролдим тирик!
Дард қурсин, фарқ этмас каттами-кичик!
Бўгин-бўгинингдан ғажир қуртдайн,
Қуритар мўркондан чиққан дуддайн.
Бора-бора тушиб жонинг қасдига,
Тутар Азроилнинг темир дастига.
Десанг, куни кеча, қара-я, дўстим,
Уч уйда уч дардманд юмибди кўзин.
Воҳ-воҳ, елкаларда тобутлар қалқиб
Дилларни олди нақ илонлар чақиб!
Болалари ўқрар қилишиб нола,
Кўз ёшлари, десанг, худди шалола...»
Ваҳима тегибми қалбига ўқдек,
Азмиддин кўзлари чақнади ўтдек;
Чақнади кўзлари, муздек тер қуйиб,
Хаёлан ўзини тобутда туйиб.
Сал ўтмай тортгандек бўлиб ер танин,
Оғзи ланг очилди, қоқди энгагин.

КЕРИЛГАН ҚУЧАГА СИГМАС

Нонушта тугади аллақачоноқ,
Сигналдан дарак йўқ, дарак йўқ бироқ.
Эгарлоғлиқ жийрон каби булио шан,
Шоферин йўлига кўз тутди талай.
Кўз тутди кўнглига қанот ёйиб тун,
Нотинч кўзларидан сочилиб учқун.
Не бўлди? Нима гап? Тинчликмикан-а!!
Ютгандек бўлди у гўё тиканак.
Телефон ҳам бузуқ бугун аксига,

Қалампир сепилди унинг хаспига:
«Эҳ, лаванг, тошбақа, бандаи ғафлат,
Турсанг сал эртароқ, тепармиди дард!..»
Хотини жилмайди: «Ҳай, ургилай чол,
Балки рўй бергандир бирон кори ҳол.
Оҳ-воҳлаб мунча ҳам бўлмасангиз дуд,
Ҳали ҳам, ҳа, бўлинг, автобус дуруст!»—
«А? Узи каллами манов, Марзия!
Мен, ахир, кичкина одамманми-а!!
Куним автобусга қолдим энди,
Ахир, вей, кўрганлар, айт-чи, не дейди...
Махсус машинасиз юришим уят,
Шоферми, ўлса ҳам келишлиги шарт!»

ҚУРНАМАК

Ниш отди чиққандек чақалоққа тиш,
Новдадан унди Ток топиб парварниш.
Бора-бора бўйи чўзилиб равон,
Бодринг палагидек шохлади ҳар ён.
Девор ошди охир бўлиб ҳавойи,
Торлик қилгандайин кўкарган жойи.
Хуш кўриниб қўшни ҳовлиси бирам,
Бўлди Ток ўсувда қулочи илдам.
Ҳосили мўллигин ул қўшни пайқаб,
Сўрига олди тез авайлаб, алқаб.
Бу ёқдан эмиб куч ҳам оби ҳаёт,
У ёқнинг кўзин Ток қувонтирди бот.
Баҳорий болдек ранг олиб ҳар ғужум,
Сўри синдиргудек етилди узум:
«Омад-да, ўтдиму ростланди қаддим,
Бир шода гавҳардек эъзозда қадрим».

* * *

Эҳ! Этиларди Ток аллақачон даф,
Агар наф кўрмаса эди у тараф.
Аламдир, тўйиб ўз элин нонига,
Қуйса сув ўзганинг тегирмонига!!

ҚУШ ОЕҚЛИ БУРИЛАР

Нимадир сирғилди, тойилди курси,
Қуш уйқу Аҳмоннинг қочди уйқуси.
Турсаки кўнглига кўниб хавотир,

Уйини бир Уғри титкилаётир.
Сездирмай ортидан ташланди шу он,
Ташлангани каби дарахтдан қоплон.
Авж олиб олишув, тапира-тупур,
Уғри гуп қулагач, босилди дувур.
Қўли баланд келган Аҳмон эса боз
Тепа кетди уни мисоли хўроз.
«О, бас қил, синдиёв уч-тўрт қобирғам!
Хеч бошга тушмасин бундай оғир дам.—
Деди Уғри ихраб, бемордек толиб,
Тепкидан ўзини олисга тортиб.—
Билсанг, иккимиз ҳам элга бўримиз,
Иккимиз ҳам элнинг ҳаромхўримиз.
Фарқ шуки, мен — ўғри, тунги зағизгон,
Сен эсанг порада аждари калон.
Қара, нақ магазин, ҳаммаёқ башанг!
Ахир, қаердан бу бойлигу ҳашам?!
Чақир, хабар қил тез милицияга,
Тош теккай сенинг ҳам оч илигинга.
Мени-ку, шубҳасиз, ҳибс этурлар,
Сенинг ҳам бошингга шулар етурлар.
Негаки, бор-йўғинг хатлашур сўзсиз,
Ишингни терговга тахтлашур сўзсиз».
Бу гаплар мағизи этиб паришон,
Ҳадикли кимсадек қимтинди Аҳмон:
«Йўқол, йўқол тезроқ, чиқармай даминг,
Қайта бу даргоҳга босма қадаминг».
Очилгандек бўлди тутқунга қафас,
Отилди кўчага Уғри шу нафас.
Аммо Аҳмон кўнгли кўланкаланиб,
Қолди қузгунларга гўё таланиб:
«О, бу ит биларкан барча сиримни,
Билар балки соққан ҳар сигиримни...
Билмаса, чопмасди бетга бу қадар,
А-ҳа, у оддий бир ўғримас, хатар.
Изимга қўйилган айғоқнинг ўзи,
Қилдан ҳам нозик бир қармоқнинг ўзи.
Эй, оллоҳ, тўлганда тўкилмай сақла,
Мендек бир қулингга бўл темир қалъа!»

ИХТИЕРИИ ЖАБР

Осмон қор эларди, эларди гуп-гуп,
Эларди супранинг унидек уюб.
Кезгилки минг бора, кўринмагай из,
Кўринмаганидек қобиқда мағиз.
Тулки кўз очсаки жунжибон эти,
Қор чунон уряпти узилмай кети.
Кериша-кериша, тортиб ҳомуза,
Чиқди у лабидан сўлак томиза.
Йўрта-йўрта, ҳидлаб ҳавони бот-бот,
Думини бир маҳал ликиллатди шод.
Уён мўралаб у, буён мўралаб.
Шох девор тагидан ўтди ўрмалаб.
Боқсаки атрофга, ҳаммаёқ бўм-бўш,
Қаердадир бордек зираланган тўш.
Тўш ҳиди димоғин қитиқлаб бирам,
Татилгандай эди оғзига хуш таъм.
Қидира-қидира тўшни у шошиб,
Тушди ошхонага тўйнукдан ошиб.
Тўш шифтда, баландда турарди лекин,
Оҳ урди топмай у ўмармоқ эвин.
Шу пайт бир кўзача йўлиқиб ногоҳ,
Ўт тушган чеҳрасин этди сўлим боғ.
Кўзни оларди соф, баҳорий асал,
Ял-ял этиб жилва қилгандайин лаъл.
Аммо кўзачага сиғмай калласи,
Зилзиладек қалқди кўнглин қалъаси.
Нафс ундар, лек сиғмас калласи такрор!
(Эди кўзачанинг бўғзи бир оз тор.)
Адашган чоғида қийналгандек кўр
Қийнала-қийнала бош суқди базўр.
Асални еди хўб яйрабон тани,
Кўзача туюлиб ҳузур маскани.
Сирғилмай бош сира ортига бироқ,
Тўлғанди бўйнига тушгандек сиртмоқ:
«Воҳ, эсиз, бўлди-е тик бошим эгик,
Чиқарим ўйламай очибман эшик.»

КОСИБ ВА ДУКОНДОР*

Ишларди кун бўйи Грегуар кайфий
Улани ванг қилиб бахшилар каби.

* Ж. Лафонтендан

Ишларди, нўш этиб шароби қирмиз,
Қўлидан тушмайин сўзану бигиз.
Кўзни оларди у тиккан пойабзал,
Ёқарди овози кўнгилни ҳар гал.
Ҳар маҳал эди у хўроздек хушнуд,
Ҳар маҳал эди у тўқу эғни бут.
Лек эртан қолмасди топгани бугун,
Оддий бир овчидек кўрар эди кун.
Қўшниси эса зўр Дўкондор эди,
Жаҳонда йўқ моллар унда бор эди.
Аммо кечалари қоқмасди киприк,
Хавфдан мисоли бир жонсарақ кийик.
Қочарди эрта тонг дилидан ғулув
Грегуар хонишин эшитибоқ у.
Бир куни чақирди майин товушда:
«Э-ҳей, чиқ, қилайлик бирга нонушта!
Қара-я, гумаштам сўйиб қўзичоқ,
Келибди жигарин қилиб қовурдоқ.
Қани, совимасин, чиқақол, ука!»
Нонушта пайти у ташлади луқма:
«Тинмайсан. Гоҳ мумдек эриб оқасан.
Хўш, айт-чи, йилига қанча топасан?»—
«Йилига?! Нималар деяпсиз, тақсир!»—
Қайдан билсин мендек бандаи фақир.»—
«Хўш, унда, ҳар куни тушар неча пул?»—
«Кунлик тушарин ҳам билмайман буткул.
Гоҳо кам, гоҳида мўлжалдан ортиқ.
Кўрмиш, дерлар, ҳар ким ризқига лойиқ.»
Бундай соддаликдан кулди Дўкондор,
Кулди бўлиб унга юрагидан ёр:
«Мана, ол, юз тилла! Тиллаки, сара,
Вақт келиб бирон-бир кунингга ярар».
Инъом Грегуарни фалакка элтди,
Булутли бу олам ярақлаб кетди.
Тушдию уйига девордан ошиб,
Тиллани хилватга яширди шошиб.
Шу замон сезгандай оёқ шарпасин,
Аланглади ҳар ён чиқармай сасин.
Боғлиқ ит сингари жилмайин нари,
Теварак-атрофда бўлди назари.
Кеч кириб, токи тонг отгунча ётди,
Ваҳима уни ўз комига тортди.
Кимлардир девордан тушишиб лип-лип,
Кетишаётгандек тилласин шилиб.

Охири урдими миясига қон,
Грегуар югурди Дўкондор томон:
«Эй, мана тиллангиз, олингиз илдам!
Менинг шўх қўшиғу уйқумдир тиллам!»

СУТЧИ ВА ХУРМА*

Бошида сут тўла хурмаси, ҳай-ҳай,
Ҳилпирар этагин бурмаси, ҳай-ҳай.
Чақнаб хаёлида офтобий ёғду,
Йўрғалаб борадир Переттабону.
Йўрғалаб борадир сезса-да оғриқ,
Панжасин қисиб-ей хом қайиш чориқ.
«Олсам,— дер бетида ўйнаб табассум,—
Бир хурма сутимга бир хурма тухум!
Тухумлар кўп ўтмай жўжа бўлғувси,
Ҳовлимда бир гала ўлжа бўлғувси!
Етти хазинанинг бири-ку товуқ,
Ахир, у келтирур кишига довруғ!
Бир она чўчқа ҳам олволсам борми,
Нақ оғриқ кўзимга бўлурди дори!
Ўбдан лорсиллатиб сотсамми шартта,
Ўрнига қўш говмиш келур албатта!
Ҳар йили туғиши аниқдир, аниқ,
Ҳар куни сут била қаймоғу қатиқ!
Бундан ташқари, о, тутайки ёдда,
Бора-бора молим бўлур бир пода!
Ана унда, э-ҳей, тилингга шакар,
Бойликка ботурсан бўғзингга қадар!»
Маст этдими, билмам, сеҳри хуш орзу,
Қувончдан боладек ирғишлади у.
Хурмаси бошидан тушдию синди,
Чароғон кўнглига зимистон инди.
У-ў, энди эрига не жавоб айтгай,
У-ў, энди кечаркин турмуши қандай?!
Ғамгин кўзларидан тома-тома ёш,
Ортига қайтди у чайқаганча бош.

САТТОР ВА НИҲОЛ

Нокка ниҳоятда ишқибоз Саттор
Кади нок ниҳолин ўтқазди баҳор.
Кўз очсаки ниҳол, кўринмас осмон,
Қулоч етмас ёнғоқ худди соябон.

Кўрмайин ёз бўйи тангадек офтоб,
Бўлди баргларининг ранг-рўйи зардоб.
Йиллар ўтди, йиллар. Ҳамон зиғирак,
Шохлари мисли қил, бўйидир чиллак.
Кўрмагач ҳосилдан Саттор асар ҳам,
Хашаги ўт олди, елпиди алам:
«Бу, ўзи, нок эмас, жингилми, юлғин,
Ҳафсалам пирдир ҳар кўрганда турқин!
Эсиз шунча вақт, эҳ, шунча машаққат!
Ниҳол берганни, эҳ, чақирсин лаҳад!!»

* * *

Нодонга ўз айби кўринса агар,
Тил тортмай ўладир ичгандек заҳар.

МАҚҚОРГА МАҚР

Ғижинди сичқонлар такиллотиб тиш
Бурнига арилар урган каби ниш.
Аламлари, ахир, ўт олмас нечун,
Нечун дилларидан бурқсимас тутун.
Нечун ғурурлари қилмас ғалаён
Қўшнилари бўлмиш Тулкитой олмон
Базм этса ҳар кеча якка бир ўзи?!
Наҳот атрофни илғамас кўзи!
Еш-ёш товуқларни туширар миқ-миқ,
Товуқларки, воҳ-воҳ, этлари билқ-билқ.
Ўзгалар сўлаги оқмайдими, денг,
Ичаклари қулоқ қоқмайдими, денг!
Нафс фармонларин у дўндирар аъло
Шилиб сўнгаклардан чандирин ҳатто.
Ўзгалар тиш кинин сўраверсинми,
Тулкитой бир ўзи яйраб есинми?!
Сичқонлар қонида ўйин тушиб жин,
Қуриб олди ёвлик бошларига ин.
Айни уйқуга у этган чоғ сафар
Қуйруғин жаҳд ила қиймаладилар.
Кўрку таровати эди-да қуйруқ,
Юрганда кўзлардан ёғиларди суқ.
Куя тушган пўстак қилинибди, воҳ,
Ўлмай туриб тортмиш бағрига дўзах,
Зирапча киргандек нозик ерига
Ув тортди югуриб нари-берига.

Тўплаиб тумонат шу асно, шу дам,
 Бу дардга мушукдир, дедилар, малҳам.
 Мош отли бир мушук топилиб осон,
 Тулкитойга тайин этилди посбон.
 Тушиши биланоқ сичқонлар кўзи,
 Писишди қўлтиқдан тушиб тарвузи.
 Мош эса ақалли қарамади ҳам,
 Ҳа-да, уни туғди, таоми там-там.
 Тулкитой не еса, уники ярми,
 Оҳ-оҳ, бирам созки товукнинг таъми!
 Тулкитой сичқонлар йўқлигидан шод,
 Тушида ҳам Мошни этар бўлди ёд.
 Бир уни зиёфат авжга минган чоғ
 Сичқонлар чийиллаб қолишди ногоҳ.
 Сакраб тушди сархуш Тулкитой олмон,
 Кетига баногоҳ теккандек сопқон:
 «Қачон қирилгай бу баттоллар, эй, Мош!»—
 «Азизим, солинг сал қўйнингизга тош!
 Кирон келтирганман барига мутлақ,
 Булар кулбангизга эҳтимол қўноқ.
 Бу жон озорларин ҳуркитмай туриб
 Олгайман тез кунда ҳаспин суғириб.»—
 Деди-да Мош шу дам эгибон бўйин,
 Бошин ортга бурди қашинган йўсин:
 «Гумдон этганимда уларни бир-бир,
 Менга бу фароғат қайдайди, тақсир!
 Яшасин сичқонлар, қутирсин баттар,
 Рухингизга санчиб турсинлар ханжар!
 Олсангиз улардан қанча ҳавотир,
 Мен сизга шунча кўп кўрингум ботир.»

ЭШАК ВА ТУЯ

Ейишиб яйловда шўраю янтоғ
 Юрарди Туяю Эшак бебошбоғ.
 Бир-бирига икков қалин дўст эди,
 Бири мағиз эса, бири пўст эди.
 Эшак хаёлига келиб бир фикр,
 Қулоғин чимирди, этди сўнг зикр:
 «Ошнам! Токай еймиз янтоғу шўра!
 Бу ерда ивирсиб юргандан кўра
 Саёҳатга чиқиб, қилайлик ялло,
 Утирганлар — бўйра, юрганлар — дарё.
 Жон роҳатин биз ҳам билайлик, ахир,

Токай елкамиздан аримас яғир!»—
 «Тўғри,— деди Туя,— мияннга балли!
 Бу гапнинг чиндан ҳам мағзи мазали!»
 Йўрта-йўрта улар, олис кетдилар,
 Тунда бир ажойиб боққа етдилар.
 Шивирлади аста тамшаниб Туя:
 «Бизларга жуда боп жой эканми-а?!»—
 «Нимасин айтасан, биродаргинам,
 Анойи эмас-да, билсанг, худо ҳам!
 Фароғатда ётиб еймиз беминнат,
 Еймиз! Бу — бизларга аталган неъмат».
 Тушира кетдилар икковлон бирдан
 Ноку олмалардан, узум, анжирдан.
 Эшак ўбдан тўйгач, одати қўзиб
 Қарнай пуфлагандек ҳангради чўзиб.
 Унинг бад товшидан уйғониб Боғбон,
 Боқсаки атрофга, ҳаммаёқ пайҳон.
 Тўқликдан очилиб Эшак чиройи,
 Боғаро қияпти роса хиргойи.
 Туя эса чунон силкитиб бўйин,
 Ажиб муқом ила тушяпти ўйин.
 Буни кўриб Боғбон, асабий ҳолда
 Туянинг бўғзига туширди болта.
 Шўрлик Туя қулаб, узатгач оёқ,
 Эшак миясида рақс этди таёқ.

ВАЛАҚИ ТИЛ

Бор эди чунонам валақи бир Тил,
 Аъзон тан эди ундан кўп ҳижил.
 Узгадан ерди мушт касри Тил учун
 Гоҳо Бош, гоҳо Юз, гоҳида Бурун.
 Ортавергач ташвиш устига ташвиш,
 Қишда муз шимгандек такиллади Тиш:
 «Бас, етар, ўзни хор этамиз токай,
 Сени деб азият чекамиз токай.
 Токай сен олову, биз эсак пахта!»
 Тилни у омбурдек тишлади шартта.
 Десангиз, парчинлаб шодликларин мунг,
 Валақи Тилгина бўлди-қолди гунг.

БАРОҚЖОН ВА ҚУНДУЗОН

Урганган кўнгилни соя бил, ошнам,
 Сояда не қилсин андиша, қарор!

«Бўлмасанг ёрим, эй, хушрўйи олам,
 Узимни осаман ўзим қуриб дор!»—
 Дея тўлганди нақ ютгандек олов
 Қундузой оёғин ўпиб Бароқжон.
 «Шилқимлик эвида! Қани, бўлма ғов!»—
 «Ёнаяпман! Умрим қилмагил хазон!»—
 «Сув сеп аланганга, ёнма беҳуда,
 Ёнма, қўй, бу истақ бир пуч хаёлдир;
 Сен ҳар дам қуруқда, мен эсам сувда,
 Бирга яшамаклик амри маҳолдир.
 Сув ила ўт қачон бўлмиш иттифоқ,
 Қачон чиқишолмиш ойнак ила тош?!»—
 «Бу сўздан кўра ур бошимга таёқ!»—
 «Ахир, бил, сичқонлар бизга қариндош.
 Сен эсанг уларга мисли бир ажал,
 Қўринса, бас, шу он ютасан ғажиб.
 Қовушсак, шу ваядан қўзғолур жанжал.»—
 «Эҳ, кетди бошимнинг қатиғи ачиб!!
 Бил, энди уларга кўзим олайтсам,
 Кўр бўлсин бундай кўз!! Сўзимга инон!
 Бугундан бошлаб, о, қора кўз санам,
 Сенингдек азиздир менга ҳар сичқон!»
 Ром этгач охири Қундузойни у,
 Тўйлари бошланди кўл қирғоғида.
 Рўёбга чиқиб у тилаган орзу,
 Яйради очилиб гул димоғида.

Шу лаззатли дам

Бир сичқон кўриниб, хаёлин тортди;
 Уз бахтига ҳатто қилмайин карам,
 Бароқжон унга шахд ўзини отди.
 Қий-чув кўтарилиб, ҳамма тўзиди,
 Чекка-чеккаларда кўз ёшлар булоқ.
 Қундузой шилқ этди билмай ўзини
 Бошига зарб ила тушгандек тўқмоқ.

МУТЕЛИК

Йўлакда мизғирди Този чўзилиб.
 Бирдан кўтарилиб тарақа-туруқ,
 Томири кетгандек бўлди узилиб.
 Қарасаки уриб юраги дук-дук,
 Талвасада чопиб келяпти Кўппак,
 Нақ қувлаётгандек қутурган буқа.

«Э-ҳей, ўзи не гап?! Думингда челақ?
Сувга кетяпсанми дейман қудуққа?»—
«О, не дей, биродар, сўрама асло!—
Деди Қўппак тўхтаб.— Айтишга тил лол.
Вафодорлик бўлди бошимга бало,
Бўлмоқчи яна у умримга завол.»—
«Таажжуб?! Наҳотки?!»—

«О, бўлмасин ким,

Ғус-ғусласа эгам, қопавердим мен,
Унга ёқмаганни ёқтирмай жиним,
Кун-бакун эътибор топавердим мен.
Олиб илигидан нечаларни, оҳ,
Тумшуғу панжамни қонга бўядим.
Ахир, вафо — бурчим! Қилмай деб гуноҳ,
Хўжам хоҳишини ерда қўймадим.
Нима ҳам бўлди-ю, бир куни биров
Хип бўғди-да, тепди ғиқиллатиб хўп.
Сўнг тиқиб оғзимга чўнг темир косов,
Қийратди тишимни чирқиллатиб хўп.
Қара-я, қолмагач қопишга қурбим,
Хўжамга, эҳ, бўлиб қолдим нокерак.
Энсаси қотиб у кўрганда турқим,
Охир қувди боғлаб думимга челақ.
Додим кимга айтай, биродар, кимга?!
Кўрса ким кўргандек қўтир бир мушук...
Қалампир пуркалар яра бағримга,
Бўлган эканман хўп элатга шумшук.»

УМР

«Ешингиз юзда-ю, не сабаб, ҳамон
Чақнар кўзингизда ёшлик назари?»—
«Умрингиз бўстони кўрмагай хазон
Гар ўзни тутсангиз жоҳилдан нари.»

МАЙМУН БИЛАН МУШУК

Узоқ бир оролда такрор ва такрор
Йўқолди жондорлар ҳаловатлари;
Бир-бирига дилдан ишонмай зинҳор,
Бўлмади ўзаро саховатлари.
Бу таҳлика тухмин қуритмоқ учун
Ўзларига раҳбар сайлар бўлдилар.
Бу таклиф ипига ким солса тугун,
Гўрига гувала қалар бўлдилар.

Рахбар сайламакка бўлишганда жам
Ҳар жон ўз ҳунарин кўрсатди бир-бир.
Келгач маймунга гал, ўйнаб чунонам,
Этди йиғилганлар диққатин асир.
Билагон ва чаққон туюлиб Маймун,
Шаънига ёғилди олқиш жаласи.
Ахир, ундан қай жон бўлолсин устун,
Ақлу фаросатга кон-да калласи!!!
Қарабсизки, Маймун бўлди баковул,
Карабсизки, ҳамма қули кўксиди!
Лекин туриб Мушук қалбида довул,
Норозилик ўти ёнди кўзида.
Шу маҳал гўшт иси қайдандир келиб,
Мушук димоғини қитиқлаб кетди.
Бир синаб кўриш-чун қаддини эгиб
Маймунга у қуюқ манзират этди:
«Қани, зиёфатга марҳамат, тўрам!
Қутлуғ пойингизга меҳрим поёндоз.
Бизда таомил шу: улуғ зот ҳар дам
Табаррук отадек этилур эъзоз».
Ич-ичидан Маймун таклифга эриб,
Мушук етагида яланиб йўртди;
Бутун ихтиёрин Мушукка бериб,
Неча-неча ўру тепадан ўтди.
Йўл юзида бирдан бир тилиш ўпка,
Мени е, дегандек кўриниб қолди.
Мушук кўрмагандек термилиб кўкка,
Ўзини анқовлик кўйига солди.
Маймун эса отиб ўпкага ўзин,
Поққа тушди-қолди қопқонга шу чоқ.
Алам чинқиртирди мижғилаб кўнглин:
«Йўлиқтирдинг-ей не балога, оллоҳ?!»—
«Шу бош била бизга раҳбармиш яна!—
Деди Мушук қайнаб, — Э, мияси пуч!
Ақлинг бўлганида, очиқ кўз била
Ўзингни балога қилармидинг дуч!»

ҲАДИК

Газакка сур балиқ қолдиғин ғажиб,
Бўшалган шишани итқитди алжиб.
Ул шиша қанотми чиқарди, учди,
Қўшнисин бошига зарб ила тушди.
«Э-ҳей, Обид пиён, ўлдирдинг-ку, аҳ,

Жабри менгами-а, сен суриб фараҳ,
 Ахир, қилдинг-ку сен ҳаммани безор!!!»
 Пиён эса сапчиб бўйлади девор:
 «У-ў, кечирадилар, Қулаҳмад ака,
 Биздан беадаблик ўтибди яна.
 Қанча сўксангиз кам, менгинага кам,
 Арзир менгинани сўйворсангиз ҳам.
 Ҳозир, денг, бош чунон гангияптики,
 Кўзимга бир буюм кўринур икки.
 Қанийди-я шу пайт бўлса бир қултум,
 Бош оғриғини, о, қилар эди гум!
 Кўпмас, ўн сўмгина узатиб туринг,
 Улимга, денг, майли, боргум, буюринг!»
 Қулаҳмад қимтиниб ёнини титди,
 Ичи йиғласа-да, жилмайиб сирти.
 Пиён дўкон сари йўртгач ундириб,
 Ингради бошин у тутиб, утилиб:
 «Чайқов ишларимдан воқифсан-да, ит,
 Сирларим қулфига сен мисли калит.
 Фингшисанг бўлиб гоҳ илинжи хўрак,
 Ташлаб турадирман шунинг-чун сўнгак.
 Йўқса, ерга ишқаб тумшуқларингни,
 Битталаб юлардим пату парингни.»

БАЛИҚ БОШИДАН

Оқарди жўшиб нақ айтгандек алёр,
 Бола кулгисидек беғубор анҳор.
 Чўғга тутгим келди бир ўсмир танин
 Кўриб сувга ахлат тўкаётганин.
 «Кўй, бунда не гуноҳ, бу ҳали хамак.—
 Бошин чайқади бир йўловчи амак.—
 Улоқда не айб гар кемирса пўстлоқ.
 Қилгай, ахир, эчки қилганин улоқ!
 Қай маконда, қай пайт, айт-чи, ким кўрмиш,
 Тўти мусичадан учирма бўлмиш?
 Фаҳми етганга эл нақли эрур дарс:
 Бош киши қай тарздир, пойнак ҳам шу тарз.»

ДАВЛАТ

«У, Сувон, мунча ҳам ҳаволанмасанг,
 Бош силкиб қўясан саломга аранг!
 Нақ ҳамма гадо-ю, битта сен боён,
 Нақ сенинг орқангдан ҳамма еяр нон!»—

«И-е, о, Мажидтой, баланд-ку ҳовринг,
 Унгиданми дейман шу кунда овинг!
 Пулинг кўпайиброқ қолганов чоғи,
 Санар пулдор ўзин элнинг қаймоғи.
 Негаки, пул билан қўл узун, ахир,
 Қимники кўп экан, санашайлик бир!
 Хўш, қани, қанчага етаркан чоғинг,
 Тушсанг тарозуга, борми салмоғинг!
 Ботмон келмас, дерлар, семирса чумчуқ.»—
 «У-ҳў!!! Қўй, яхшиси, кўтарма тумшуқ.
 Бил, саёз ариқлар кўпириб оқар,
 Дегайлар, мақтанчоқ қулоқни қоқар.»—
 «Бас! Келтир гузарга бойлигинг бутун,
 Қани, сен устунми ёки мен устун!
 Қилни қирқ ёргичлар, холисанилло,
 Қўришсин, санашсин, беришсин баҳо!»
 Шундай қилиб икков уйига йўртиб,
 Бир маҳал келдилар гузарга бўртиб.
 Сувоннинг қўлида бир жомадон пул,
 Пулки, ваҳ, эллигу юзталиқ нуқул.
 Мажидтой эса жим босилган ундек,
 Жилмайиб турарди очилган кундек.
 Гап неда, англашиб гузардагилар,
 Мажидтойга аста ташлашди назар:
 «Энди сеникини кўрайлик, иним,
 Ҳақиқий давлатманд, қани, экан ким.»
 Ишора қилди у тахта сўрига,
 Ундаги полукдек қизу ўғлига.
 Ҳақ тарозусида тортилди шу он
 У ўғил-қиз билан пулли жомадон.
 Енгил келиб, ҳай-ҳай, мисоли хашак,
 Жомадонли палла бўлди нақ лайлак.
 Сувон, денг, тўлганиб оҳ урди ногоҳ,
 Кўксини тилгандек заҳарли яроғ:
 «Экан, эҳ, фарзандли давлати баланд!
 Давлатим — пул, дея, охир едим панд!!»

ДАРД

Даладан боғ сотиб олди бир хоним,
 Соф ҳаво, деб, менинг ҳузури жоним.
 Бу боғ хуш туюлиб Мушугига ҳам,
 Чарвига тўйгандек яйради хуррам.

Тонгда у эшитиб булбулнинг сасин,
Тебратиб қолди-ку бирдан калласин:
«Ваҳ-ваҳ, мунча ширин! Э, қойил, балли!
Гўшти товшидан ҳам шириндир балки.»

ҚАЙИҚЧИ БИЛАН УҒРИ

Соҳилга тушдию бадқовоқ Уғри,
Боқди Қайиқчига боққандек бўри:
«Вақт тигиз, ишга сол ҳунарингни бот,
Бил, кира ҳақингни тўлайман зиёд.
Қўлнинг у бетига элтиб қўйсанг бас.»
Боғичдан ечилиб қайиқ шу нафас,
Сахий йўловчига хумордек кўпдан,
Силжиди ўлжасин қувгандек чўртан.
Қайиқчи этаги ҳилпираб елда,
Кўриниб қолди пул борлиги белда.
Уғрининг кўзлари чақмоқланиб нақ,
Мушукдек суйканди бўлибон илҳақ.
Бу сир Қайиқчига сезилиб қолди,
Қони жўш урди-ю тарсаки солди.
Олишув авж олиб кетдики чунон,
Кўл ичра бамисли қутирди тўфон.
Уғри Қайиқчини йиқиб оқибат,
Ғарқ қилмоқ кўйида улоқтирди шахт.
Қайиқчи кетди-ю қундуздек шўнғиб,
Тўнтарди қайиқни остидан сўқиб.
Уғри, денг, баногоҳ йиқилиб чалқа,
Чинқирди рўбарў келгандек лаққа.
То унинг ўзига келгунча ҳуши,
Қайиқчи қайиққа ўлтирди, сурди.
Қўлнинг ўртасида қолганин кўриб,
Уғри сочларини юлди ўкириб!
«Қанча балиқларни еганман яйраб,
Энди ерлар мени балиқлар талаб.»
Бу ҳолни Қайиқчи кўрдию кулди,
Газанда қопқонга тушган туулди:
«Дегайлар, шакаринг бўлғувси заҳар
Тушган кемангда гар қўзғатсанг хатар.»

ҒАРАЗ

Ҳаққул кўтарилди истеъдоди-ла
Ижодий уюшма раислигига.
Бундан Мухбирининг ўчдию қути,

Фалакка ўрлади пинҳоний дуди:
«Фу, тавба, шу ҳам иш бўлдими, тфу!
Ай, раҳбарликка у ҳали ғўра-ку!!
Яқинда судралиб юрарди зўрға,
Энди эса, ҳай-ҳай, бизларга тўра!
Ёзда келганидек худди қаҳратон,
Худди арслонларга султондек сичқон!!!
Ўрларга бу қадар ишонч — беҳуда,
Ахир, чўнг ишни ғўр қилолмас удда!»

* * *

Тош отманг пучмоқдан, бадбин хаёллар,
Кесилиб кетди сиз суянган тоялар!

АЛАМ

Очсаки кўзини уйқудан Асқар,
Боғда айтаётир Бедана лапар.
Лапарки, шўхлиги — тоғлар чашмаси,
Кўнгилга нур пуркар ширин нашъаси.
Нашъасидан Асқар симирдими завқ,
Тўлғанди бўлибон димоғи чароғ:
«О, мана тезотар, бир отга арзир!
От не, бергувсиздир дурга, беназир!»
Бу ҳол туз сепгандек тилиб товонин,
Қийқиртди қайнатиб Курканинг қонин:
«Муштдек қушга шунча ардоқми, тентак,
Биз сайраган чоғлар отилур кесак!»

БАЧКИЛАРНИНГ АЙЮҲАННОСИ

Ёйди томирларин бўй чўзиб Чинор,
Бўй чўзиб бамисли кўкўпар минор.
Ташлаб олисларга кўланкасин у,
Бўғди меваларни туширмай ёғду.
Бу ҳол боғбонларни қилгач безовта,
Урилди Чинорнинг тубига болта.
Шу дам, денг, ўкрашди қилиб нолалар
Тагидан бачкилаб чиққан новдалар:
«Эҳ, эсиз, йиқдилар ўйламай-нетмай,
Улуғ бир дарахтнинг қадрига етмай!!!
Эҳ, йўқ улуғларга сира гамхўрлик,
Бу, ахир, қип-қизил нодонлик, кўрлик!!
Ҳали бу қилмишга берулар сўроқ!»

Гар шохга тегса тош, зириллар туёқ.

НОРТУРА

Нортўра ўзича бошқарарди иш,
 Димоғи бўй чўзиб мисоли қамиш.
 Тўсатдан ишлари бўлдию ков-ков,
 Ешланди кўзлари бўлгандек тумов:
 «Текширинг, азизлар, титкиланг бир-бир,
 Бўлур нур бор ерда соя ҳам, ахир.
 Рости, айрим шахслар қилмоқдалар хит,
 Эркин яшашингга берар халақит.
 Дод дегим келар нақ кўнгил ғашликдан,
 Тинмас, ахир, улар ёзмакашлиқдан.
 Ҳаммангиз бир илдиз, бир томир, дерлар,
 Керак суғиргали зўр омбур, дерлар.
 Хўш, не айб жамласам уруғ-аймоғим?!
 Бири билагимдир, бири — бармоғим.
 Бир-биринга бари аҳилу сирдош,
 Ишлар бир ёқадан чиқаришиб бош.
 Хўш, бунинг нимаси қонунга хилоф?!
 Ёзмакашларда йўқ заррача инсоф!!
 Пашшадан фил ясаб йўллашади хат,
 Ҳа, ковланаверса, қурийди дарахт!»—
 «Шахсий корхонангиз экан-да бу жой,
 Ўзгага ювинди, ўзингизга мой...»—
 «Ҳай-ҳай, сал паст тушинг, кўпирмангиз кўп,
 Кесак ўрнига нақ отаяпсиз тўп.
 Уч-тўрт майда гап деб койинманг, ука,
 Улар шабнамни ҳам дегайлар қуйқа.
 Ҳа, ў!! О, во, ким бор, ў, юракъиннам,
 Ў, гир-гир айланиб кетяпти миям.»
 Шифохона сари узатилгач у,
 Тақа-тақ тўхтади ишин текширув.
 Қорлар ёғилиб-ей, босилдими из,
 Хиринглаб қўйдилар қаҳрамонимиз:
 «Овора бўлма, эй, йиқмак оҳида,
 Мен баргидаман, сен бўлсанг шохида!»

ХҲКИЗЛАР ҲАМДА АРАВА УҚИ**

Кетардилар гоҳ суст, гоҳида йўрға
Чўнг юкни тортишиб Хўкизлар йўлда.
Тўнғизга теккандек тошқўмир чўғи
Чийиллаб қолди-ку арава Уқи.
Хўкизлар шу замон ортга қарашиб,
Дедилар кўзларин тигдек қадашиб:
«Мунча нолийсиз-е куйиниб, тақсир,
Оғирлик бутунлай бизда-ку, ахир!»

НАЙНОВ ИЛА ПАКАНА**

Икки хеш сўқмоқдан борарди яёв,
Бирови Пакана, бирови Найнов.
Топиб олди ердан Найнови болта,
Ҳай-ҳай, иш юришса шу-да, омад-да!
Сигмай Паканаеин ичига қувонч,
Қийқирди турнадек ёйибон қулоч:
«Бу — бизга худонинг инояти, ҳа!
Вей, не топилса, бил, ўртада арра.»
Шу пайт, денг, болтасин йўқотган одам
Чопиб келётгани кўринди ортдан.
Найнов не қиларин билмай анграйди:
«Бу хижолатпазлик бизга қайдайди!!»
Чатнади Пакана боқиб ғаразли:
«Бизгамас, сенга бу хижолатпазлик!
Болтани, ахир, сен олгансан топиб,
Ойни этак ила бўлурми ёпиб?!»

ПАШШАЛАР**

Эҳ, эсдан чиқибми, ёпилмай тувоқ,
Оғзи очиқ қолди болли қўшқулоқ.
Қайдандир Пашшалар келишиб бир-бир,
Бибисин уйидек қилдилар нажир.
Қоринларин лиқ-лиқ этишгач ўбдан,
Яйрашди завқ ила айтишиб ўлан.
Етгандек улар нақ армонларига,
Кетмак бўлдилар ўз маконларига.
Аммо қўзғатолмай оёқларини,
Дод дедилар тишлаб бармоқларини:

** Эзоддан

«Бир нафаслик ҳузур ҳушимиз олди,
Ширин умримизни оғуга қорди!»

ЧИВИН ИЛА БУҚА**

Буқа мугузига қўнди-да Чивин,
Узоқ вақт ўлтирди олгандайин тин.
Бир пайт тиш қуртидек ғивирлади у,
Буқа қулоғига шивирлади у:
«Тўрайми ё кетай, ўргилай полвон?»—
«Тўғриси, билмайман, келдингу қачон,
Кетгайсан қай маҳал, эртами ё кеч,
Сенинг бор-йўқлигинг билинмагай ҳеч.»

БОЛА ИЛА УТКИНЧИ**

Бола кенг анҳорда чўмилатуриб,
Ғарқ бўла бошлади дармони қуриб:
«Э-ҳей, ёрдам!!»— дея қичқирди нолон
Бир Уткинчини у кўриб ногаҳон.
«Эҳ, ўйламадингми тушардан олдин
Тезоқар сувларнинг тилсиз ёвлигин!
Эҳ, нодон, ўйланмай қилинган ҳар иш,
Билиб қўй, кишига келтирур ташвиш!»—
«Аввал қутқаринг, ў, кетяпман чўкиб,
Сўнг, майли сўкингимиз заҳрингиз тўкиб!»

ШЕРБОНУ ҲАМ ТУЛКИНИСО**

Нажирда Шербону ҳам Тулкинисо
Гаплашиб қолишди тўрда ўзаро:
«Маликам, қўнгилга олмангу оғир,
Авжи туғадирган вақтингиз ҳозир.
Тўғриси, жуда оз, ҳа-ҳа, жуда оз,
Йилда биттагина туғасиз, холос.
Менда бўлганида сиздаги жусса,
Туғардим ҳар йили камида юзта.»
Шербону селпинди: «Тошгинангни тер!
Мен битта туғсам ҳам шер туғаман, шер!»

ЭШАҚ ВА ИТ**

Гоҳ куйлашиб, гоҳо айтишиб эртак,
Овулга қайтарди Ит ила Эшак.
Кўрсаларки, йўлда бир хат ётибди,

Кимгадир кўз тутиб маҳтал тортибди.
Эшак уни ола ўқишга тушди,
Итнинг эса буидан кўнгли увушди.
Мол ризқи ҳақида борар эди гап,
Хашагу сулидан Итга нима наф!
Бетоқат бўлиб у ғингшиди охир:
«Суяк ҳақида ҳам, кўр-чи, гап бордир!»
Хат кўздан ўтса ҳам неча бор, аммо
Итнинг хоҳишига чиқмади садо.
Шундан сўнг пир бўлиб Ит ҳафсаласи,
Қўл силтади қолмай хатдан таъмаси:
«Э, ғирт бемаънилик, кетдиг-е, ўртоқ;
Бундақа хатларга садқаи қулоқ!»

ТУРНА ИЛА ТОВУС**

Ҳаволантирдими жилвагар патлар,
Ташлади Турнага Товус ним назар:
«Мунча кўримсиз-е патларинг, жўра,
Чувалган бўйра соз булардан кўра...»—
«Бўлса-да кўримсиз, бўлса-да кўрксиз,
Шул патлар ила мен эрурман тўкис;
Парвозим баланддир шул патлар ила,
Ҳар бири мен учун гавҳару тилла!
Тўғри, сенинг патинг ўта ялтироқ,
Кўкда уни ҳеч ким кўрмаган бироқ.»

АНТИҚА ОВЧИ**

Овчи Утинчини кўриб қолдию
Ўпкасин қўлтиқлаб сўроқлади у:
«Кўрмадингизми-а ҳеч ерда, бобо,
Арслон изин ёки инин мабодо?»—
«Яхшиси, мен сенга, ҳозир, болакай,
Арслоннинг ўзини кўрсата қолай.»—
«Э, йўқ,— деди Овчи қалтираб тизи,—
Керак унинг фақат ини ё изи.»

ҚАШҚИР ҲАМДА ЧУПОНЛАР**

Чўпонлар оларди, оларди ором
Ўтовда гўштхўрлик қилишиб оқшом.
Қаердандир буни кўрдию Қашқир,

Афтин буриштирди ичгандек чоғир:
«Шу ишни мен қилсам, қолдирмай омон,
Тиқар эдиларинг теримга сомон.»

ЮМРОН БИЛАН МУШУК

Мушукка кўриниб қолди-ку Юмрон
Кўрингани каби айиққа асал!
Маккор илондайин ўрмалаб пинҳон,
Утлар орасидан ташлади чангал.
Лек Юмрон шўнғиди инига илдам
Бақа шўнғигандек ҳовуз тубига.
Алам қилдики, ваҳ, Мушукка бирам,
Оташ пуркади нақ кимдир думига.
Қавлай кетди аммо инни умидвор
Тасаввур этиб у ўзини буюк.
Қарасаки Юмрон, қақшагувси зор,
Бостириб кияпти бешафқат Мушук.
«Э-ҳей,— деди фармон оҳангида у,—
Тирик тутинглар-да, ўйинглар кўзин!!»
Бирдан тушиб Мушук қалбига ғулув,
Тирақайлаб қолди ит қувган йўсин:
«Йиртқичлар ўрдаси эканми, ҳай-ҳай,
Ҳозироқ аридек дув талашади!
Эҳ, калла, йўл кўрсат, қайга биқинай,
Тутиб олишса гар, бурдалашади!»

* * *

Дерларким, қўрққанга қўша кўринар,
Кўрингани каби қўйга бўрилар.

ШЕР БИЛАН ҚИРПИТИКАН

Жондорлар Шербекка кўпдан таъзимда,
Пайғамбарига нақ таъзимда уммат.
Ахир, билинг-да, Шер зўр-да, азим-да,
Мўрт юраклар бўлгай кўрганда сурат.
Аммо Қирпитикан бургут мисоли
Шер тугул, Филга ҳам қилмас эътиқод.
Доим илон тутмоқ бўлиб хаёли,
Учарди хаёлан чиқариб қанот.
Шерга бу, ким билсин, қилганми алам,
Асабига игна санчилди пўрт-пўрт.

Үрмон жондорлари бўлганида жам
 Қақшай кетди сочиб кўзларидан ўт:
 «Ҳайронман Кирпига, ҳайронман жуда
 Үрмон чаманлари кўринмаса хуш!
 Ҳайронман Кирпига, ҳайронман жуда,
 Узгалар шодону, у эса хомуш.
 Қаранг, Айиқполвой еяр, еяр бол,
 Таҳликадан йироқ, юрар семириб.
 Қаранг, Тулки махсум қаддин қилиб дол,
 Жамики жонворни еяр ийдириб.
 Қаранг Олмаҳонга, сакраб шохма-шоҳ,
 Ёнғоқ териб юрар чаққон, ораста.
 Қаранг ҳақкаларга, неданки оғоҳ,
 Келиб қулоғимга айтишар аста.
 Қаранг саъваларга, гулдир ҳаёти,
 Ҳаёт нашидасин куйлашур тинмай.
 Хуллас, паррандаю дарранда зоти
 Яшай олмас бунда кулмай, севинмай.
 Кирпи-чи, севиниш ўрнига фақат
 Аччиқланади... Ҳа, доимо тежанг.
 Жондорлардек яшаш ўрнига ҳар вақт
 Илонларга қарши қилиб юрар жанг.»—
 «Агар илонларга солмасам қирон,
 Бу ерлар дил тортар бўлолармиди?!—
 Дея Шерга боқди тик Кирпитикан.—
 Үрмонга жон зоти йўлолармиди?!
 Ҳаттоки сизни ҳам қиларди ғалвир
 Ўпкага ёпишган зулуклар мисол.
 Газандага шафқат керакми, ахир?!
 Ахир, газанданинг қилмиши завол.
 Қани, айтинглари-чи, азизлар, айтинг,
 Ё сизга илонлар етказурми наф?»—
 «Йўқ, йўқ!»—«Балли! Қайда йўлиқса, янчинг!»—
 «Турққинаси қурсин, ўрмон унга ҳайф!»—
 «Ана, кўрдингизми, бўлса-да кичик,
 Илон кушандасин иши ҳам зўр иш.
 Лозими йўқ чўпдан қилгандек ҳадик
 Кирпиларга ҳадеб қайрайверманг тиш!»

МУШУК БИЛАН КАПТАР

Фалокат чиқибми оёқ тагидан,
 Мушук чангалига илинди Қаптар.
 Ермак бўлиб унинг биққа бағридан

Атрофга пинҳона ташлади назар.
 Ҳаёт лаззатидан узмайин мурод,
 Ночор мўлтиради Қаптар шу нафас:
 «О, қудратли ҳазрат, улуғ зурриёд,
 Мени емаклигинг, бил, ҳам қарз, ҳам фарз.
 Негаки, ризқингман, йўллади худо,
 Шукрона қил унга ҳиммати учун.
 Десанг, ҳимматидан бўлмайин жудо,
 Қилгил ҳаққига сен дуони узун.»
 Тойлоғи эмганда ийгандек сигир
 Ийиб кетди Мушук, кўзда ғилт-ғилт нам;
 Фалакда кўргандек аллақандай сир
 Оҳиста шивирлаб бўйнини этди ҳам.
 Худди шу ҳолатни истаган Қаптар
 Парт этди, лочиндек кетди осмонлаб.
 Мушук алаmidан ичгандек заҳар
 Гамнок биғиллади ҳўнграб, ёмонлаб:
 «Э-ҳей, шайтонга дум, қочоқ, ярамас!
 Ахир, ризқимсан-ку, оллоҳ инъоми!
 Қилгайман ҳимматли оллоҳимга арз,
 Тушгай оёғингга ажалнинг дори!!!»

ТўНҒИЗ БИЛАН ЭМАН***

Тўнғизнинг кўнглида ёнарди чароғ
 Эман шохларидан тўкилиб ёнғоқ.
 Нафси, денг, киройи дарё гирдоби,
 Ерди хўб егандек қўзи кабоби.
 Бу ризқу насиба қайдан, англамас,
 Еса, бас, ейишга зўр унда ҳавас.
 Нақдини емак, о, яйратар бадан!
 Ранжиб ич-ичидан улуғвор Эман:
 «У-ў,— деди,— қадримни билмаган махлуқ!
 Мунча ҳам бўлмасанг очофату суқ!
 Тепангга лоақал бир бора қара,
 Ахир, ҳосилимдан оляпсан баҳра!
 Аммо шукронасин қилмайсан асти,
 Шукрона нетсин ким беибо асли!»
 Тўнғиз хуриллади ташлаб ним назар:
 «Ёнғоқ селданлигин билсайдим агар,
 Еган чоғ егандек мағзи ширин дон,
 Соянгга кўрпача тўшардим шодон».

*** Г. Э. Лессингдан

ҚАРҒА ВА ТУЛКИ***

Урди деворларга бошини қушбон
Аламдан қонида қутуриб тўфон.
Ахир, еб қўйибди қўшни мушуги
Ипак тўрлардаги там-там қушини.
Ундан қутилмакнинг тушиб кўйига,
Аланга олди ўч фикру ўйида.
Қайғудан боз унинг қаҳри уриб жўш,
Қўйди дом ўрнига оғуланган гўшт.
Гўшт насиб этмайин мушукка, э-воҳ,
Илди-кетди Қарға кўнгли бўлиб тоғ.
Егали қўниб у дарахтга аста,
Кўрсаки, Тулкихон эланар пастда:
«О, тангрим йўллаган марҳаматли зот,
Хуш келгил, қувонтар келишинг бот-бот!»
Этди бу манзират Қарғани ҳайрон:
«Қимга ўхшатыпсиз мени, бекажон?»—
«Қимга ўхшатардим, фариштагинам,
Сен, ахир, ғариблар дилидаги шам;
Сен, ахир, очларга очиқ қўлли дўст,
Улашгувчидирсан ҳар дам ризқу рўз.
Ризқ олиб келибсан, мана, ҳозир ҳам,
Йўқ ҳатто Ҳотамда бундайин карам.»
Мақтовдан Қарғанинг эрибми қалби,
Ўлжасин узатди садақа каби.
Тулки уни ола ликиллатиб дум,
Урди жиғилдонга ўтказмайин зум.
Сал ўтмай кўрсатиб кучини оғу,
Тутқанок тутгандек питирлади у.

* * *

Эй, сиз, хушомадга суяксиз шахслар,
Тириклик ҳайф сизга, лозимдир заҳар.

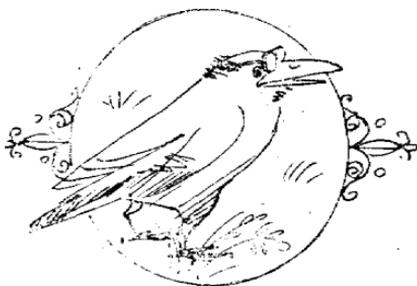
ЛАЙЛАК, БУРГУТ ВА ҚУЗҒУН

Бир тараф баланд тоғ, бир тараф тўқай,
Тарафлар пайваста қош каби туташ.
Яшарди осуда, тўкиб файзу қут,
Тўқайда зўр Лайлак, тоғда зўр Бургут.
Ногоҳ бир-бирига отилиб ўқдай
Не ваяндир улар бошлашди кураш.

Лайлакка уядош Қузгун шу маҳал
Ўзин четга олиб, ўйнатди тилин:
«Кўрай-чи, қай бири бўларкин шаҳид,
Шунга қараб қулфга соламан калид».
Миқ этмай сўнгра у мисоли ҳайкал,
Тураверди ташлаб кўзининг қирин.

Оқибат Бургутдан енгилди Лайлак
Гардани узилиб, тўзиб патлари.
Қузгуннинг кўзлари ялтираб шу зум,
Шодон қағиллади ликилладиб дум:
«Эй, қушлар сардори, зафар муборак!
Қойилмиз, яшиндек экан шаштлари!

Хўп бўлди, йитди у зуғумкаш, тубан,
Келди елкамизга офтоб тегар кун!
Мана энди сиздан инъому иззат,
Биздан эса сизга сидқидил хизмат.»—
«Ким шод ўз одамин фожиасидан,
Қилмас у ўзганинг бағрини бутун.»—
Дея бўғзига чанг солди-да кулиб,
Олди Бургут унинг калласин юлиб.

ХУДБИНЛАР

Зиёфатдан қайтардилар кайфи тарақ
Тўлашиддин каптар ила Ултон бабақ.
Уйларига элтар сўқмоқ қолди ортда
Ўзларини билгач сайри фароғатда...
Бир пайт кўриб қудуқ ичра улар ўзин,
Юқорига тирмашдилар маймун йўсин.
Аммо чиқса қайси бири сал юқори,
Пастдагисин ғужғон урди дил ғубори.
Сен тўхтаб тур, мен чиқайин, дебон улар,
Ваҳ, ажабо, бир-бирларин лойга булар!

Улар, ваҳ, ўз баҳорларин этурлар куз
Бир-бирларин пойларидан тортиб ҳануз.

ТОВУҚ БИЛАН ГОВМИШ

Ич-ичидан хўжасига айтиб олқиш
Терт ер эди охиридан тарғил Говмиш.
Қатагидан чипор Товуқ қақолади,
Ўзини нақ кони гавҳар баҳолади.
Сўнг чиқа у хўроздайин тўкиб савлат,
Титкилади охирдаги тертни парт-парт.
Авжга мингач Товуқнинг терт титкилаши,
Думи билан селпди Говмиш келиб гаши.
«Мен, ахир, вей, туғадирман ҳар кун тухум,
Менинг туққан тухумларим уюм-уюм!..»
Миқ этмади Говмиш унинг бу гапига
Тегса ҳамки чиртиллаши асабига.
Товуқ баттар қақолади бўйнин чўзиб,
Қақолади кетгудайин пати тўзиб:
«Билиб қўй, вей, ким эканим элда доврўқ,
Дерлар, етти хазинанинг бири — товуқ.
Фахминг бўлса, етар эдинг қадримга сал,
Мол зотининг фаҳми йўқ-да ўзи азал.»
Манманликни кўриб Товуқ қилиғида,
Говмишгина кулиб қўйди мийиғида.

ЕВУЗ

Гоҳ ўнгидан келарди ов, гоҳо қуруқ.
Қуруқ куни бийрон тили эди дудуқ.
Жон койитмай ризқини бут қилмоқ учун
Тушди Қалхат қўнглига бир қора тугун:
«Эй, хомкалла, яшаш йўлин бил-да, ахир,
Лайлак ила Қўтон гўшти ботмончадир.
Мой устида ўйнатмайсан нечун пичоқ,
Икковининг орасига ташлаб нифоқ!
Иккови ҳам кўл бўйида, сенга яқин,
Иккови ҳам бир-бирига эмас қалин;
Бир-бирига ҳурпайишиб қўйишар гоҳ...
Йиқилгайлар эвин топиб қазисам чоҳ.»
Чимрилиб у пинҳона бир режа тузиб,
Йўқ пайтида улар инин келди бузиб.
Ёнди инин вайронавор кўрган Қўтон,
Лайлак эса бамисоли бўлди тўфон.

Бир-биридан гумонсираб улар, ҳай-ҳай,
 Бир-бирининг шаънига гўнг отди атай.
 Бора-бора ўрин қолмай сўқишувга,
 Утди улар ваҳшиёна сўқишувга.
 Дам унга-ю дам бунга чанг солди хатар,
 Авжга миниб қийқирувлар, тўзиб патлар.
 Чўзилдилар мункиб охир, сўниб саси,
 Улимдан сал бери бўлиб иккаласи.
 Панадаги Қалхат шу дам урди қаҳ-қаҳ,
 Олазарақ кўзларида ўйнаб фараҳ.
 Сўнг келди-да, лиқ-лиқ ютди кўзин сузиб
 Жароҳатли ерларидан ширт-ширт узиб:
 «Ваҳ, мунча ҳам тотликкина, яна барра!
 Яйра, нафсим, ахир, бугун овим сара!»

ДАВОСИЗ ДАРД

Сунбула сувидек тиниқ кўнгилли
 Қишлоқ оқсоқоли қулади бевақт;
 Эчки учиргудек бўрон зарбидан
 Қулади худди бир мевали дарахт.
 Тумонат кифтида қалқди тобути
 Кема қалқигандек тўлқинлар узра.
 Бу ҳол Қўқилбойни солди ҳайратга,
 Гўёки филни еб қўйгандек сичқон:
 «Ажабо! Ажабо! Одамлар қизиқ!
 Пахта қўйишарди тириклигида
 Акаҳон, акаҳон дейишиб доим.
 Қаранг-а, фарздайин қилинаётир
 Ушал хушомадлар ўлигига ҳам,
 Кўрсатадигандек ўлиги карам!»

ЕНГ ИЧИДА ДОН ЧУҚИШГАНЛАР

Судраб аста биққагина, тансиқ балиқни
 Қирди Айиқ ҳузурига ўрмон Мушуги:
 «О, султоним! Бошим кўкда йўқловингиздан!
 Интиқ эдим олгали бир суҳбатингизни,
 Интиқ эдим бир зиёрат қилгали кўпдан.
 Омадимга тасанноки, ҳай-ҳай, қаранг-а,
 Тушми ё ўнг, ё пешонам ярқирашими,
 Турибман-а хонангизда кўришиб дийдор!»—
 «А-ҳа.— Лунжин қимтиб қўйди илжайиб Айиқ.—
 Бу, дейман, хўш, ҳаддан жуда ошиб кетмишсиз,

Кўп жылғалар жондорларин бетинч этмишсиз;
 Нечаларин жойламишсиз қоринга ҳатто.
 Қилмоқдалар кўп балиқлар арз устига арз,
 Лойиқ жазо бермоқ менинг бўйнимдаги қарз.»—
 «У, шунга ҳам арзу додми кўтариб уввос!
 Қуруқликка сакраганин еяпман, холос.
 Узгалар ҳам мен қатори кетмоқда илиб
 Илиб кетган каби чумчуқ капалакларни.»—
 «Дейдиларки, ёпиб бўлмас ойни этак-ла,
 Лек негадир келаётир сизни суягим,
 Бошингизга ёққан қорни тезроқ курагим.»—
 «Кернайчидан бир пуф, дерлар, садағанг кетай,
 Суясангиз, турармидик бармоқни сўриб.
 Ахир, бор-да ҳар кимнинг ҳам ичмак-емаги,
 Қарс иккала қўлдан чиқур, дейишади-ку.»—
 «Болу новвот деган билан чучимас оғиз,
 Буёғи, ҳимм, ўзингиздан борми қолар гап.
 Хамирдан қил суғургандек ҳал бўлур ишлар
 Фақат ҳар кун келиши шарт манави балиқ.»—
 «Келмаса гар солингиз шарт бўғзимга сиргмоқ.»—
 «Унда-чи, бир роль ўйнайсиз бўлибон артист,
 Яъни, инграб ярангизга сепилгандек туз,
 Қабулимдан маймоқланиб чиқиб кетасиз.
 Қасд этган ул бижилдоқлар гуврашиб шунда,
 Ана, кўринг, жазоланмай қолмабди-ку, деб
 Хохолашур бир-бирларин қитиқлагандек.
 Шу билан, денг, қор ёғилиб, босилади из,
 Менга эса дилларида қолмайди шубҳа.»
 Шундай қилиб, бажарилди Айиқ режаси,
 Шундан бери семиз балиқ келар кечаси.

ФОЖИА

Илиниб қолди, ваҳ, оёқларидан
 Деҳқон ҳовлисидек ёймага Лайлак.
 Ёйма эгасими, шу лаҳза, шу он
 Кўз қисиб тишида чаққандек данак,
 Кўтарди юлғунлар орасидан бош:
 «А-ҳа, кўринарди бу жондор гоҳ-гоҳ
 Минорада, чинор бутоқларида.
 Чамамда ғурракдан сал тикроқ эди,
 Келишган эди кўп зарғалдоқ мисол.
 У-ҳў, қара энди, бай-бай, тумшуғи
 Тандир косовининг ўзгинаси-я.

Вой-бў, қанотлари бунчаям узун,
 Худди икки бойлам қамиш-а, қамиш!
 Оёқлари-чи, фу, бир тос хамирга
 Суқиб қўйилгандек бир жуфт ўқлоғи.
 Бай-бай, бесўнақай бўлмаса бунча,
 На сиғар қўйинга, на тўрқовоққа!
 Хўш... Энди бунни бир ихчамлаштириб,
 Қушми, киритайин қушлик тусига.
 Қўрганлар кўркига бақа бўлишиб,
 Ухшабди, десинлар, жаннат қушига.»
 Қирқ газли қиличдек қанотлар бир-бир
 Юлинди, кертилди ўтмас пичоқда.
 Қиндаги ханжардек тумшуғи эса
 Самбитнинг шохидек кесилди шартта.
 Дуч келган еридан чилпий-чилпий у,
 Маҳрум этгач ҳатто тирноқларидан,
 Табассум югурди заҳил бетига
 Улкан ғалабага қўшгандек улуш:
 «Бўлдинг энди, мана, о, қушмисан, қуш!»

ИЛИНЖ

Тилда дўстонадир, дилдан ёвуздир;
 Газакли ярангга босгани муздир.
 Билмадим, адолат йўлини тутмоқ
 Нопоклар наздида балки номусдир.
 Элда бир масал бор, тинглагил, ўртоқ,
 Кимгадир ҳикмат у, кимгадир таёқ.

* * *

Мушук ялтоқланди бемор Ўрдакка:
 «Илон чақмадими мабодо, **иним?**
Ахир,
 Илдизин қурт еган гулдек сўляпсиз.
 Буюринг, не лозим,
 этгум муҳайё!
 Кеч бўлур
 кўз юмиб қолсангиз ногоҳ.»—
 «Эчки жон ғамида, қассоб эса ёғ.
 Даф бўлсанг эртароқ қолгумдир тирик.»

НОРТОЙ

Бўтана булутдек қайнаб,
 қутуриб
 ҳавога ўрлади ногоҳ

тутун куюни.
Дераза ёнида ўлтирган Нортой
кўрдию уни,
телефонга отилди инграб
товонига киргандек чўгир:
«Алё! Алё!! Ут ўчирув командасими?!
О, қиёмат бўлаётир,
ёнаётир,
алангаси фалакда!!
А?!

Теракзор маҳалласин гузаридаги
ферузаранг, кўркам иморат!
Илтимос, тезроқ!
Кутаётир тумонат...»
Кўп ўтмай етиб келдилар
афсонавий денгиз хоқонин
жанговар навкарларидек
темир дубулғали, алп азаматлар.
Бироқ
фалокатдан асар йўқ,
ўт тушди дейилган маскан осуда.
Фақат
шул бино орт томонида
ёнаяпти гоҳ бурқсиб, гоҳ гуриллаб
дарахтлардан буталган жикқа хўл шохлар.
Савол назарида
бир-бирига мўлтайишиб дубулғалилар
турдилар беш-ўн дақиқа,
Сўнг қайтдилар сўкинишиб,
нигоҳларидан ёғилиб нафрат.

* * *

Алжирлар
чумолига фил тўнини кийдиришиб;
ҳар қатми
гавҳарга тенг умр толаларин
бешафқат ғажирлар
пўлатчакак жарчилар,
ваҳимачилар.
Эҳ! Булар қуролсиз бўлса-да ёвдир,
тирноқ орасига кирган ғаровдир.

МУШУКНИНГ АЛАМИ

Зўр-зўр юмушлари,
залварли улушлари
қадрланиб кашфиётдек,
ёрлиқ берилди Филга.
байрамона чалдирилиб карнайлар.
Пойгакда ўтирган Мушукка бу ҳол
туюлиб тиканак,
миёвлади норизо
оғзидан ўлжасини
тортиб олгандек биров:
«Бўлганида сал инсоф,
бизга ҳам ўнг кўзда қаралар эди;
кўп йиллик хизматларимиз
чиқар эди юзага.

Афсус,
ёрлиқларни
илиб кетишар доим
кимларгадир томирдошлар,
кўзу қошлар,
гоҳо
оши ёғлиқлар.»—

«Бас!—

Бир тепди ғижиниб Жийрон.—
Фил ҳар он эл етагида, эл хизматида,
сендақа ўз қорнин югурдагимас!»

БАХИЛ БЕМОР****

«О, биродаргинам, саломлар бўлсин!
Узлари ҳам, а-ҳа,
келдиларми дейман шифоланмакка?»—

«Сўраманг, афандим Петров!

Мен сизга айтсам,

бу ернинг тартиботини

жин урибди, жин!

Ёзсамми арзнома устиларидан,
питирлагайлар нақ бурга чаққандек!
Ҳа-ҳа, кўрсатурман ҳали уларга!!

Ахир,

махсус одамларми, билолмай доғман,
айрим беморларга

**** С. Михалковдан

ҚОБОН

Фаҳмимиз кўзига ғубор қўниб гоҳ,
кабутар бўлибон кўринади зог.

* * *

Югуриб борарди очикқан Қобон,
ориқ тан Қобон.
Чаккадан намиққан лойсувоқ шифтдек
тушиб кетди у
ўт босган чоҳга тўсатдан.

Барча уринишлар кетиб ҳайф,
ҳатто
иш бермай чархланган пичоқдек тишлар,
хасмол чиққан бармоқ сингари
зириллади чайир туёқлар.
Оқибат
бижғиб юрагида эрклиларга кек,
чўзилди инграб
сўйилда беаёв савалангандек.
Баногоҳ

тушиб қолиб унга
Йўловчи назари,
қалқди кўзларида ҳалқа-ҳалқа ёш,
кўргандек
мушук чангалида сайроқи қушни.
Ташлай-ташлай тошу
ўту ўланлар,

охири
чоҳ қаъридан уни чиқарди тирик.
Бироқ

турқидан томчилаб оғу,
эҳтимол қассобдир, дея хаёлан,
халоскорига
шаҳд

ташланди Қобон.
Белагач қонига уни,
тимдалаб бағрини аллақандай хавф,
келган тарафига қочди чийиллаб
ортидан қувгандек баҳайбат йўлбарс.

ДИД

Сартарош Хўжахон қайлиқли бўлди,
қайлиққи,
Қун чиқмай узилган қовундек таранг;
кўрки —

кўнгилларга қўйилган тузоқ.
Бўлсин деб рафиқам яна ҳам кўҳлик,
калта дум қилди у қулоч сочини;
этилиб пайваста қошлар нақ ипдек,
моматалоқланди бодом қовоқлар...
Бир қошиқ сув билан ютгудек пари
бўлди-қолди пати юлинган каклик.
Тебранди Хўжахон, тебранди мамнун
тўйиб шимиргандек анор шарбатин:
«Ў-ў, жоним, очилиб кетдинг чунонам,
тоғлардан чарақлаб чиққандек офтоб.
Қамашар кўрганнинг кўзи хуснингдан,
хуснинг чўғи этар жигарин кабоб.»

УЛЖАХУРНИНГ УЛИМИ

Сув айиғи янглиғ ҳайбатли Айиқ
подага ташланиб турарди бот-бот.

Силкитди бу ҳол
туёқлилар қалбин зилзила мисол.

Ахир,
эҳтимолдан ҳоли эмас қайнаши
увол кетган неча қурбонлар каби
нақ бўғизларида қип-қизил булоқ.
Хаёлга толдилар не-не довлари,
ёвга ёвлари.

Оқибат

Айиқнинг қораси кўрингач ногоҳ
Ола зарбдор билан Қўнғир найзавор
этгандек обрўли меҳмонни эъзоз

чиқдилар пешвоз.
«О, полвон, — дея гап бошлади Ола, —
манов буқа — анов поданинг бийи,
мен эсам — беригисининг.

У пода буёққа, бу пода уёққа ўрлар,
бир-бирин суришар талашиб яйлов.
Гуриллаб адоват ўти орада,
жизғинак этди, эҳ, нечалар умрин.

Иўқ дема,
ўртадан тортибми чизик,
холисанилло

белгилаб бер аниқ чегарамизни.
Бергаймиз,

хизматинг эвазига ол,
луқмаи ҳалол,
ҳар икки тарафдан биттадан бузоқ.»
Хуш келиб Айиққа лўнда бу таклиф,
тирнай кетди ерни солгали нишон.

Шу палла
Ола зарбдор билан Қўнғир найзавор
кўз қисишиб зимдан урдилар калла.
Икки биқинидан санчилиб шохлар,
тўлғангандек туя сўйилар чоғи
тўлғана-тўлғана тош қотди Айиқ.

МАЛЛАТУН

Маллатўн Мушукнинг эгаси ўлди,
босди кўзларини мангулик уйқу.
Силқиб юраклардан, силқиб кўзлардан
ёйди кулбасига қанотин қайғу.
Мушук, денг, шу маҳал ликиллатди дум
қайдандир афтига қўниб табассум.
Бундан ажабланган оғилдаги Той
узгудек занжирин силтанди кишнаб:
«Ҳамма мотамда-я, дийдаларда сел,
Сен нечук шодонсан қилгандек байрам?»
Ювошгина кулди Мушук ёйилиб:
«Мотамми ёки тўй, бизга барибир,
биз учун нажир.
Тўю ўлим бўлиб турмаса тез-тез,
қўмсаб қоламиз
сувсиз экинзор сув қўмсаганидек.
Ахир, вей, ҳузур-да гўшту ёғу без!»

ДАРЕ БИЛАН БОТҚОҚ

(Мазмуни С. Михалковдан)

Тоғлар оғушида туғилган Дарё
шоввадек жўш уриб,
метин қояларга тўш уриб,
ёвни қуваётган дозюрак марддек

чопарди олға,
оқарди сочиб зарралар.

Йўлида
димоғни ёргудек бижғирди Ботқоқ.
Неча йилки, Дарё —

чашмадек тиниқ,
шиддаткор оқим
ювиб

емириб тошқин чоғлари
бузар эди унинг ҳаловатини.
Бу ҳол қўзитибми жазавасини,
қонхўр чибинлардек урчиб ғарази,
биқирларди тўлиб-тўлиқиб Ботқоқ:
«Шарт,

шартдир

бу телба оқимни бўғмоқ!

Аммо

турналар ўтдилар неча бор уён,
неча бор буён,
бўғмоққа қудратим етмайди ҳануз.

Бўғолмасам ҳам,

зимдан булғаяпман,

оғулаяпман

оқизиб марази микробларимни;

ҳа,

қилаётирман узлуксиз ҳужум,

беряпман зарба!»

Оқма ярагинг

йирингидек тинмай,

тугалмай асло

Ботқоқ балчиқлари,

ўрмалашар худди қорақуртлардек,

қилишар хуруж

мусаффо Дарёга ҳар дам,

ҳар лаҳза.

Дарёнинг

шиддаткор оқими эса

уларни бир ҳамла билан

кетадир суриб,

супириб.

Йиқилган курашга тўймас, дегандек,

биқирлар ҳамон

ачиб ва кўпчиб

баднийат Ботқоқ.

* * *

Синфий ёв маҳв этмоқ қаслида доим
чатнар, дўлаяра.

Дерларким:

ит ҳурар, ўтадир карвон.
Қадамларни шаҳдам ташланг,
ҳа,
ҳа,
ҳа!

Яна ҳам, яна ҳам шаҳдам, жўралар!

АЖАЛ ТОЛАЛАРИ

Зарпечакнинг қилдек нозик толалари
Чилонжийда шоҳларида бўлди пайдо,
Кун ботар чоғ
мирзатерак учларига инган нурдек.
Майин еллар эпкиннида шивирлади,
шивирлади куйлагандек Чилонжийда
бу толалар ҳалқаларин
тақинчоққа ўч келиндек билиб зийнат.
Бу толалар аста-аста отиб палак,
аста-аста сувин сўриб зулук мисол,
бора-бора
аста сиқа бошладилар пўлат симдек.
Ҳансиради охир сўлиб Чилонжийда
пўсти шилиб ташлангандек танасидан:
«Эҳ, эҳ! Единг!
Экансан, эҳ, бўғзимга сен тушган сиртмоқ.»

* * *

Зарпечак не, эрк ёви не, бари — бир гўр,
иккови — жон томирига тортилган қўр.

АРОСАТДА

Ҳайвонлару қушлараро
Бўлар эди кўп можаро.
Гоҳо қушлар кўрса жабр,
Гоҳ ҳайвонлар ерди таъзир.
Қўймайлик, деб, низодан из,
Ўтказдилар катта мажлис.

Мажлисда кўп бўлди гаплар,
Ўтдек ёнди кўп асаблар.
Охири бир калладор қуш
Деди аста боқибон хуш:
«Доно, оқил ҳам довюрак,
Элпарвар бир бошлиқ керак!»
Ҳайвонлар: «Шер бўлсин, — деди, —
Билур у иш кўзин», деди.
Қушлар эса феъли айнаб,
Чуғурлашди сутдек қайнаб:
«Бургут бўлсин! Бургут лойиқ!
Йўқ унга тенг, ундан ортиқ!
Унга бирдек осмону ер,
Учолмагай осмонга Шер.»
Ҳайвонларнинг учди лаби,
Хираланди тиниқ таъби.
Нафас ўтмай қўзиб жанжал,
Нечаларин олди ажал.
Шўрлик қушлар чопмай бахти,
Чекиндилар тўзғиб пати.
Чекиндилар йиғғали куч,
Ўч олмакни англашиб бурч.
Қаёқдандир бўлиб пайдо:
«О, тасанно! Баракалло!» —
Дея шу пайт чалди чапак,
Қаҳ-қаҳ уриб Кўршапалак.
«И-е! Қушлар бўлса забун,
Ажабо, сен шодсан нечун?!
Ахир, қушлар зотидансан,
Жўна

шулар ортидан сан!» —
«Бўлган билан қанотларим,
Қуш бўлганмас авлодларим.
Ўхшасам-да қушларга сал,
Сизлар каби мен ҳар маҳал
Тутиб ушбу эмчагимни,
Эмизгайман гўдагимни.
Айтинг, қушлар берурми сут?!
Жавоб беринг қилмай сукут!»
Ҳайвонлар сўнг қилмай сўроқ,
Ўзларига этди ўртоқ.
Кўп ўтмайин, қушлар бирдан
Босиб келди ўру қирдан.
Қоплагандек кўкни булут

Қанот қоқди жасур Бургут,
Ҳайвонлар дум қисиб шу зум
Қайларгадир бўлдилар гум.
«Яшанг, дўстлар, баҳодирлар,
Йўқолди хавф-хавотирлар!»—
Дея шу пайт уриб қарсак,
Уйин тушди Кўршапалак.
Қушлар уни кўрдилару
Кўтардилар бирдан ғулув:
«Э, мияси мажақлангур,
Тур, йўқол, тур! Оломон, ур!»—
«Оҳ, жўралар, ўйланг бир оз,
Мен ҳам сиздек қилгум парвоз.
Айтнинглар-чи, қайси ҳайвон,
Ким кўрибди, учган қачон?!
Бўлсам-да мен сал кўримсиз,
Зотим — қуш, сиз уруғимсиз.»—
«Уруғимиз бўлсанг агар,
Жанг чоғида ўтган сафар
Ёв томонга ўтмас эдинг,
Ёвдан мадад кутмас эдинг!»—
«Отаверманг туҳмат тошин,
Ким хўрлар ўз қариндошин?!»—
«Ёлғончисан, алдоқчисан,
Қуш бўлсанг-да, айғоқчисан!»
Жигарига сепилиб туз,
Қовоғидан ёғилиб муз,
Қочди,

ўтди қиру сойдан.
Чакалак бир пастқам жойдан
Ҳайвонларни топди охир.
Ичин тирнаб хавф-хавотир,
Лаб-лунжида бодраб учуқ,
Саломини қилди қуюқ.
Аммо мижғиб ташлагудек,
Ғалва қилиб дилида кек
Уқирдилар улар бирдан
Ҳам ғазаб, ҳам зил дард билан:
«Бахт қўнганда бошимизга,
Шерик бўлдинг ошимизга.
Қушлар қўли келгач баланд,
Дард устига сен бўлиб дард,
Бўлиб кетдинг улар тараф.
Шул тарафга йўқол, бўл даф!!»

Бўлиб мисли ўлган палак,
Даф бўлди у куйиб юзи.
Шундан бери Кўршапалак
Кўринмайди ҳеч кундузи.

БАЛОЙИ НАФС

Жиғилдон бандаларин найрангларидан
ғазоби довулдайин қутурган Эшон
қақшади

тутгандек безгак:

«Эй, эгам!

Рўй берса неки гуноҳ рўйи заминда,

боиси —

ҳароми Шайтон!

Мўминлар имонини

сусайтирган шу!!!

Шу бало жадал

топмаса ажал,

бора-бора

ҳаёт

булганур мутлақ.

Лаънатини тутмакка тезроқ

ўзинг бер кушод,

бўғзига тортай тигим молдек бўкиртиб.»

Қайрай-қайрай пичоғин Эшон,

тушди йўлга

мўлжалга олган мисол ўлжасин йиртқич.

Изғий-изғий у

хилват бир чакалакка етган чоғида,

билмам,

кимсасизлик ваҳимасими,

жунжиди эти.

Шу пайт

лоп этиб қоронғида ёнгандек олов

пайдо бўлди тўсатдан

оқ серка етаклаган малла тўн одам.

Эшонга ер тагидан ташлади-да кўз:

«Йўл бўлсин, тақсир!»—

Дея қотди сўз.

«Э, дарвеш,

Шайтонни излай-излай куну тун бедор,

анордек эзилибон кетди жигарим.»—

«И-е, хўш,
не ишингиз бор эди унда?
Ҳозир у
қаршингизда.»—

«А-ҳа!!»

Эшоннинг ҳар бир мўйи бўлди-да тикка,
ташланди унга
жўжага ташлангандек осмондан калхат.

Шу зум Шайтонни
чалқа йиқиб у,
чанг солди энгагига сўймоқ қасдида.

Фафлатда қолган Шайтон
мўлтайди ихраб:

«Бас, тўкма қон!

Эвазига ол

ҳар кун эрталаб

тўшагинг тагидан нақд

бир ҳовуч тилла!»

Нафс ҳукми имонидан келдими устун,

Эшон бетида

чарақлади табассум:

«Эгик бош қилични ҳам қайтарур, дерлар.

Қани, кўрай кароматингни.

Билиб қўй,

қилсанг агар туямижозлик,
сапчадек узилгувси мана шу калланг!»

Эшоннинг чангалидан бўшалгач Шайтон,

бўлди турган жойида ғойиб.

Эртаси уйқусидан кўз оча Эшон,

кўтарсаки тўшагин аста,

лахча чўғдек ловуллаяпти

бир ҳовуч олтин!

Очилиб кетди Эшон назарида нақ

толенинг тилсимланган катта эшиги.

Хўрозлар қичқиргандек ҳар саҳар, ҳар тонг,

вилоят қозисидек йўл тутиб Эшон,

олтиндан бўлиб кетди итин туваги.

Ташмалаб борин,

қашлашга тирноғими қолмагач Шайтон,

шартта.

узди қадамин.

Қўзитди бу ҳол, воҳ-воҳ, Эшон аламин,

миясига

урди қон

хаёлига
жаҳолатнинг қузғуни қўниб.
Қидира кетди уни бетоқатланиб
ўқраси гивирлаган асов новвосдек.
Ҳар томон югуриб хўп,
охири
ўқлоғи бўлиб ҳар бир бўйин томири,
қоплади кўз ўнгини қоп-қора парда.
Ларзаланиб ер,

хавога илон янглиғ ўралиб қуюн,
Эшоннинг қаршисида
шу нафас бўлди Шайтон намоён.
Бир-бирин ютгудайин отилишиб шахд,
жангари кўппаклардек чайнашиб кетди.
Оқибат

каловланиб қулади Эшон
боғланмай бўғизланган туя сингари.
Шу-лаҳза Шайтон
унинг ўз тиғи билан кўксини ёриб,
юлқиб олди-да

уриб турган
юрагин,
боқиб уккидек
чайқади калла:

«Эҳ, порага қул,
худоси пул,
булғанч қалб!

Доғман,
нафратим тоғ-тоғ
чашмадек тиниқ билиб сен ярамасни,
каромат кутганларга,
бош узра тутганларга!!»

ТУЛАН КАРНАЙ

Тўлан карнай отарда хўп юриб ови,
Сотиб олди янги жойдан янги ҳовли.
Кўп ўтмайин дилида боз порлаб офтоб,
Ғурури жўш урди ичган каби шароб.
Ахир, ўғил кўрди беш қиз кетидан, о,
Назариди қутлади нақ еру само.
Кўрсатгали қўшниларга ўзини у,
Тўкма берди баланд тутиб кўксини у.

Тўлмагандек бўлди бунга кўнгли чандон.
 Етгай, ахир, қўлини у чўзса қаён.
 Ичи пишиб, бўлсин дея дастурхон чош,
 Сўқим сўйди, тортди наҳор қазили ош.
 Очиқ қўллик хуш келгандек худога ҳам
 Деяр бўлди ейимсоқлар: «Тўрам-тўрам...»
 Қай куни тун недандир у тушди чўчиб,
 Шундан кейин уйқуси, эҳ, кетди ўчиб.
 Уён ташлаб, буён ташлаб зил калласин,
 Кўз ўнгидан ўткарди у маҳалласин.
 Қай бири дўст, қай бири ёв, билсин қайдан,
 Синаш керак. Қамчини бос, пайти айнан!
 Шошилиб нақ уйига ўт кетган каби
 Ланг очилиб кетди бирдан жағ-чакаги:
 «Э-ҳей, ким бор, ёрдам беринг! Уғри, ўғри!!»
 Кириб қолди қўйхонага гўё бўри.
 «А-ҳа, ушланг»,— дея бир-бир қоплон йўсин
 Деворидан қўшнилари отди ўзин.
 Кўрсаларки, муртин сийпаб турар Тўлан
 Жайрон отиб келган каби овчи чўлдан:
 «Бир синагим келиб қолди сизни, дўстлар.
 Дўст дўстига шундай ёрдам қўлин чўзар.
 Балли, афзал экансизлар жигардан ҳам,
 Сизлар борки, ҳар дақиқам эрур байрам.
 Қани, қани, ўлтиринглар, дамласин чой,
 Бўшашма, ҳой, ўзингни тут, хотинжон, ҳой!»
 Қўшнилари ҳам кулишиб, дам қизишиб,
 Тарқалишди бир-бирига кўз қисишиб.
 Уч-тўрт ҳафта ўтар-ўтмай, ярим оқшом
 Уғри тушди, чиндан ўғри тешибон том.
 Тўлангина тура солиб, қолиб равон,
 Деразадан шахт сакради кўча томон:
 «Э-ҳей, ким бор!!! Уғри, ўғри!!!» Бироқ, бироқ
 Қани энди бирон қўшни қоқса қулоқ!
 Қилаётир анов кунги қилигин, деб
 Қимирлашни ўзларига кўрмади эп.
 Уғри эса урди молин сарагини,
 Қолаверди Тўлан чалиб чапагини.

ДАХМАЗА

Ҳаволанди бўлиб олгач Шораҳим
 Тошдан ҳайкал ясовчилар каттаси.
 «Мана энди ҳамма ишга бор дахлим,

Ғинг деса ким, қўлга тегар паттаси.»
 Кўп ўтмайин, енг шимариб қолди у
 Миясига ўрлаб шуҳрат ҳаваси.
 Не-не тошга тер тўкиб у, бўлди сув,
 Ҳалқумига тиқилиб хўп нафаси.
 Аммо, аммо жонланмади бирон тош,
 Жонланмади унда инсон сиймоси.
 Кўз чиқарди гўё қўйгум дебон қош,
 Ҳайф кетди, воҳ, тошларнинг нақ тиллоси.
 Шундан кейин тутиб шайтон йўригин,
 Чақирди у айримларни ҳашарга.
 Бора-бора ташлаб мутлақ ўлигин,
 Эришмакчи бўлди ҳатто зафарга.
 Давом этди, давом этди бу қилмиш
 Юмшоқ кўнгил усталарга бўлиб юк.
 Ғижирлатса алаמידан кимки тиш,
 Ҳурпайди у товуқ каби бўлиб курк.
 Дил шишаси неча ердан кетгач дарз,
 Тутолмади ўзин уста Асилбек:
 «Милтиқ таққан билан ҳамма овчимас,
 Саржинчилар аталмас ҳеч қассоб деб.
 Дерлар, хачир хачирлигин олмай тан,
 Елдек учқур от атагай ўзини.
 Мақол борким, э-ҳей, эгри ёғочдан
 Чиқмагай ҳеч соз иморат тўсини.»

БЕК

Ут тушган ўрмондек ёнибми бағри,
 Ёғилиб турқидан нақ илон заҳри,
 Чўкди курсига Бек буриштириб афт,
 Оғриқ пуркагандек ичагига дард.
 Унинг заҳаланган руҳин кўрдию
 Чой дамлаб кирди бот Котибабону:
 «Нима гап, хўжайин, хафароқсиз сал?»—
 «Э, сингил, пичоқсиз сўйди Раҳим кал.
 Урнидан тура, ў-ў, жиртиллай кетди,
 Эзиб хом ярамни қалампир сепди!!
 Гўё мен ходадек ғўдайганмишман,
 Ҳақ гапни айтганда дўлайганмишман.
 Ишчилар арзига қулоғим кармиш,
 Димоғим фалакка ўрлаган шармиш.
 Занг босган эмиш-а фаҳмимни, э-воҳ,
 Босгани сингари кўзларимни ёғ!!

Бунн қаранг-а, эҳ, не кунки, ҳайҳот,
Эмиш пуч данакдек мендаги савод!!
Не кунки, ўз ишчинг титкилаб кўстинг,
Борми, демаса-я, юзингда кўзинг!!
Мен, ахир, раҳбарман, кўпчиликка бош!!
Отди чунонам, эҳ, обрўйимга тош!!
Мен ҳали унга бир кўрсатиб қўйгум,
Юргай сўнг миқ этмай тишлагандек мум.»—
«Сизни билмаса ким, кўр бўлади, кўр,
Сиз баланд тоғдирсиз, улар эса ўр.»—
Дея кўзларини сузди-да бир қур,
Чиқди суйгули у сингил қурмағур.
Бек баттар чайқалди ўтиролмайдик тек,
Кўнглига ғумайдек илдиз отиб кек.

* * *

Тўғри гап ёқмайди туққанингга ҳам,
Ёвлашар қутуриб кўнглида алам.

ТУБАН

Ичи тушган толдай амак кўриниб хуш,
Нокдеккина бир жонона қурди турмуш.
Бу ишидан дугонаси ўта ранжиб,
Ловуллади тил нишини санчиб-санчиб.
Ул жонона аввалига сақлаб сукут,
Деди сўнгра лунжи ўйнаб шимгандек қурт:
«Қизиқсан-а, тегибманми уни эр деб,
Кўрармидим қарини мен ўзимга эп.
Вафоли ёр каби кирдим чол пинжига,
Машинаю турар жойин илинжида.
Кўз юмгач у, уларга мен эгадирман,
Ахир, унга никоҳланган бекадирман.»

КАРНАЙЧИ ВА УҒРИ

Юраги сезгандек бўлиб ненидир
Ёстиқдан бошини кўтарди Ашир.
Бошин кўтардию тутди қалтироқ,
Чақиб кўзларида баногоҳ чақмоқ.
Ахир, ҳовлисида юрур бегона,
Эғни ҳам булутли тундайин қора.
Юмрон мисоли у аланглаб ҳар ён,

Утди молхонага кўланкасимон.
Ашир, денг, карнайин олдию жадал,
Чалди том бошига чиқиб шу маҳал.
Кўшнилар кўзидан уйқуси ўчиб,
Чиқдилар кўчага бамисли кўчиб.
Зириллади Ўғри гангитиб бу ҳол,
Зириллаганидек кушхонада мол.
Ерга ташладию сигир бошбоғин,
Ортга тисарилди ҳовучлаб жонин
Ва бирдан қочди у қочгандек қуён,
Уриб қон-қонида васваса тугён:
«Ажалим етганга ўхшаб турибди,
Оломондан, ахир, ким қутулибди?!»

ЯЛОҚИЛАР

Киргач сўриларда узумларга таъм,
Бўлди, денг, ялоқи Қушларга байрам.
Тонгдан то шомгача минг бири қўноқ,
Ғужумлар ўрнида қоладир пўчоқ.
Ииртгудек бўлиб бу аҳволдан ёқа,
Тутди узумларга эгаси доқа.
Жиртиллашди Қушлар питрашиб шу зум
Иўқотишгандек нақ ноёб бир буюм:
«Эҳ, эҳ! Узумларинг қолсин-е сабил,
Ит баҳра олмаган тошбағир, бахил!!»

СУТАК

Қичқирди Қоровул қулочин ёза,
Ўғри урганлигин қилиб овоза.
Қалқди эл бу ҳолдан ёниб ғазаби,
Уяси бузилган арилар каби:
«Қани у бенмон, қани у аблаҳ,
Ўзгани қақшатиб кўргувчи фараҳ?!»—
«У-ў, ўзин кўрмадим, кетибди шилиб,
Омборни эгасиз ҳовлидек қилиб!!»—
«Сен тирик туриб-а шу ерда, ўғлон,
Ўғри бир чивиндир, сен эсанг — бўрон!»—
«Кўзим сал илинган экан-да, э-воҳ,
Йиқитди йўлимга ғафлат қазиб чоҳ!!»—
«Дерларки, қай ит гар ғафлатга асир,
Қашқирлар унинг нақ илигин ғажир.
Қовун туширибсан, хулласи, жўра,
Тўккандек лаванг ўз шўрига шўрва.»

БЕТИ ҚУЮҚ

Икки маст борарди йўлда гаплашиб,
Гоҳо бир-бирини итдек ялашиб.
Баногоҳ яшринди четга бирови,
Еғилиб бетига қўрқув қирови.
Ҳайратдан шериги қисди елкасин,
Ўтқариб бирма-бир кўздан теграсин:
«Вей, ўзи нима гап, йўтал, азизим?!»—
«Э, ўчир товшингни, жин ургур! Жим, жим!
Ўтиб кетсин анов Латиф пакана,
Кўрсами, довлайди қарзини яна!»

ҚОРОВУЛ ВА УҒРИ

Ётарди Қутоёқ, ётарди уйғоқ,
Атрофга қашқирдек бўлиб кўз-қулоқ.
Уккитурқ бир Мушук зўр қувонч билан
Чиқиб қолди-ку, денг, омборхонадан!
Ахир, чангалида икки бўлак гўшт,
Қутоёқ кўрибоқ қони урди жўш.
Мўлжалга олибон унинг нақ бўғзин,
Сопқон гўлагидек отди у ўзин.
Мушук-чи, гўштнинг бир бўлагин шу он
Оҳиста итқитди Қутоёқ томон.
Қутоёқ, у қолиб, гўштга ташлангач,
Мушукнинг яллеси олди яна авж.

* * *

Қайдаки соддалик бордир,
Нопоклар омадга ёрдир.

ЧОЛ, ТУРҒАЙ ВА ҚОРАЯЛОҚЛАР

Ақлинг кўзларига тушибми парда,
Нопоклар даврасин этсанг ихтиёр,
Қорақурт чаққандек қақшагайсан зор
Айланиб алвоний рангинг заъфарга.
Бу ҳақда мен масал сўйлайин, укам,
Билки, бу сенгадир виждоний туҳфам!

* * *

Дон сочди ризқу рўз умидида Чол,
Тўкинлик хирмонин қилибон хаёл.

Доналар куртакдек чиқди уриб ниш
 Тупроғу ёмғирдан эмиб парвариш.
 Ҳафталар ўтиб соз, кунлар ўтиб соз,
 Сочиб ранг, сочиб таъм келди олтин ёз.
 Қирларда етилиб буғдою нўхат,
 Эшик тиқирлатди ўроқ тушар вақт.
 Белига қистириб ўроғини Чол,
 Елди даласига бамисли шамол.
 Борсаки, чўқилиб бўлиқ бошоқлар,
 Айшини сурмоқда қораялоқлар!
 Ёнди Чол жон келиб ҳиқилдоғига,
 Қоврилиб аламу андуҳ ёғида.
 Балодек кўриниб ҳар бир текинхўр,
 Қўйди у эртаси махфиёна тўр.
 Ёпирилдилар боз мазахўраклар
 Осмондан ёғилган чигиртка қадар.
 Питрашиб қолдилар улар бир маҳал
 Этилган каби ёв тўдаси қамал.
 Во, ажаб, қилмайин заррача шафқат,
 Юла бошлади Чол патларин парт-парт!
 Шу пайт, денг, бир Тўрғай ингради нолон
 Бандилар қатида кўзёш тўкибон.
 Бу ишга алоқам йўқ, дерди худди,
 Келгандек оғзидан онасин сути.
 Чол буни сезса-да, нймади асло:
 «Йўқ, йўқ! Йўқ!! Қолдирмам сени бежазо!—
 Тўрғай бўйинини у ипдайин узди.—
 Тоғларга тенг бўлса ҳамки нуфузи,
 Жазо фарз, жазо фарз, бешак жазо фарз
 Фанимлар ила ким эрур ҳамнафас!»

ҚАРИЛИК ДОРИСИ

Шифокор сўради келгани ҳамон:
«Хўш, қани, арзиҳол надир, онахон?»
Кампиршо уҳ тортди ҳолидан нолиб,
Уҳ тортди сурмали кўзлари ёниб:
«Айланай, шу дейман, қувватим йўқроқ,
Бўлиб қолгандайин иликларим қоқ.
Ҳаво булутланса, айланиб каллам,
Ачиган ҳамирдай бўшашар танам.
Кўзим қурмагур ҳам оқсагангина,
Ёғи товсилган бир чироқдай хира.
Хунобим ошар гоҳ дилим сиқилиб,
Игнанинг кўзидан ўтказолмай ип.
Ахир, торс ёрилиб кетаман, болам,
Бирон иш билан сал куймаланмасам.
Мен тенгилар ҳали калтакдеккина,
Пайкалда барқ урган палакдеккина.
Мен эсам, о, бот-бот ташляпман тоб,
Каърига тортяпти бамисли гирдоб.»—
«Қарилик, онахон, қарилик — бари,
Мучалар нурайди қариган сари.
На чора, бергумдир зўр-зўр дорилар,
Дорики, кучи ҳар дардни совулар.
Етмас қариликка қуввати бироқ,
Дарё қаршисида ожиздек ирмоқ.
Қарилик дориси — хоҳ эрта, хоҳ шом,
Дўстлар дийдорию лаззатли таом!»

БУРГУТ

Овчи ёнбошлади қиру ўр кезиб,
Чарчоқ елкасидан ҳирс каби эзиб.
Ташлаб Бургутига ўлжадан бирин,
Мудрай бошлади у олмоқ бўлиб тин.
Бора-бора кўзи илинди унинг,
Тер босиб манглайи тушгандек шудринг.
Бургути эса, денг, боқиб ҳар томон,
Қошида турди тик мисоли посбон.
Очсаки кўзини Овчи бир маҳал,
Бир Илон келяпти тикланиб дангал!
Илонки, кўзлари ёниқ шамдайин,
Минг бир жон нафсига гўё камдайин.
Илонга ташланди Бургут шу асно,
Қинидан Овчи тиф суғургунча то.

Саратон эди нақ аёзланди у,
 Олиб чангалига парвозланди у.
 Қийноқдан бўғзига тиқилса-да жон,
 Селпиниб бўйнига ўралди Илон.
 Жанг газак олди кўк оғушида, о,
 Гоҳ унга, гоҳ бунга ёприлиб бало:
 Оқибат тушдилар икковлон шўнғиб,
 Бири пораланиб, бири бўғилиб.
 Қарасаки Овчи, иккови ўлган.
 Юрагида бирдан ловуллаб гулхан,
 Ёқиб ташлади бот Илон жасадин.
 Сўнг хотирлаб Бургут фазилатларин,
 Кўмди тепаликка рўмолга ўраб,
 Меҳрибон жигари ўлгандек ўкраб:
 «У-ў, бўлса қанийди, тоғ эди кўксим,
 Улус орасида сенингдек дўстим!»

УРГАНГАН КҮНГИЛ

Мирхалил тутади доғлангандек мой,
 Узини қўярга тополмайин жой.
 Ахир, қай ишқибоз чекмас эмиш дард
 Зотдор жўжаларин қийратса Қалхат!
 Банд этгач оқибат қўйиб пистирма,
 Оҳ урди, қийқирди Қалхат питирлаб.
 Питирлади гўё сўрагандек эрк,
 Қўйгандек ножўя ишларига чек.
 Сал ўтмай жим бўлди мўлтираб ювош,
 Қалқиб кўзларида ҳаяжондан ёш.
 Бу ҳол юмшатдимми Мирхалил кўнглин,
 Имони бермади жазога ўрин.
 Панд ўрнида юлиб уч-тўрт патини,
 Қўйиб юборди у шу он бандини.
 Аммо Қалхатга бу бўлмадимми дарс,
 Жўжа гўштига боз кучайди ҳавас.
 Узини тиювга етмайин кучи,
 Ов қилмоқ туюлди виждоний бурчи.
 Жўжаларда яна йўқолгач ором,
 Қўйилди шум қадам йўлларига дом.
 Домга Қалхатимиз яна илинди,
 Карам ҳайф экани яққол билинди.
 Тирноғу тумшуғи қирқилиб шарт-шарт,
 Сим ила боғланди қилинмай шафқат.
 Сўнг узун айрига осиб қўйилди,

Қилмиши тагига ёзиб қўйилди.
Бу манзара, билмам, бўлдим сабоқ,
Асло доримади қанотли саёқ.

* * *

Қилтаноқ уруғи, англаниз, донмас,
Урганган кўнгил ўт ичра ҳам ёнмас.
Дерларким, букрини тузатур лаҳад,
Аяш гўрликдир ким тимсоли Қалхат.

ҚАЛАМ ВА ҚОҒОЗ

Бир куни Қаламга нолиди Қоғоз:
«Эҳ, доим шоирга ардоғу эъзоз!!
Ахир, биз туну кун тўкадирмиз тер,
Ахир, биз бўлмасак, туғиларми шеър!!
Алам қилмасми, эҳ, ботмасми оғир,
Биз қолиб, лаганга солинса шоир!!»—
«О, ичимдагини айтдингиз, балли,
Тилга олишмайди бизни ақалли.»—
«Ана шунисига доғман-да, иним,
Шуми-а қадримиз ишлаб бетиним!!!»

* * *

Гўр ношир шуларга ўхшайди айнан,
Шоирлар усиз нақ жондан жудо тан.

ХАРСАНГ

Билмам, таг-тагидан кетганмикан дарз,
Узилди чўққидан улкан бир Харсанг
Дов чинор тўнкаси қўпорилган тарз.
Харсанг юмаланди, кўтарилди чанг.
Бир маҳал кўриб у қояда ўзин,
Денгиз тўлқинидек шивирлади шод:
«Хайрият, бермишлар юқори ўрин,
Униси қанд эди, буниси новвот!»

ЖУЖАХУРОЗ

Шосаид қонида ғалаён бугун,
Ғалаён, ёришмай руҳидаги тун.
Униққан жиззадек қорайиб ичи,
Қайгадир бадарга этилмиш тинчи.
Ахир, у урмиш хўп ҳийла тигини,

Олгали устозин ўриндигини.
Лек енгилганидек йўлбарсдан қобон,
Бўлмиш дон ўрнига насиби сомон.
Дерларки, йиқилган курашга тўймас,
Кўтир қашинмоқни қайда этмиш бас?!
Узин ҳақ билиб у тўлғанар, ёнар,
Ақли жаҳлига ҳеч келмайин бовар:
«Йўл йўқ, эҳ, тутгали мустақил йўриқ,
Ҳар йўлда бизларга қартанглар тўсиқ!!
Жилга деб атарлар бўлсак-да дарё,
Қартанглар қирилиб битмагунча то!!!»

* * *

Жигар ўрнини, воҳ, босарми ўпка;
Афтингга тушар, бил, тупурсанг кўкка.

ДАРЗ

Чайқалди хоналар зилзила чоғи,
денгизда елгандек телбавор довул.
Дарз кетди тоқчадан отилиб, ҳайҳот,
деворга урилган сайроқи Рубоб.
Рубобки,
кўнгиллар даштининг айқин дарёси.
Неча бор қунт ила таъмирланди у
берилиб мумиё асили, поки.
Аммо сасларида кўринмади ҳеч
аввалги оташу аввалги ёғду,
аввалги жозиба, аввалги жоду.

* * *

Қалб, англанг, нозикдир, нозик ҳар нафас.
Аслига қайтмагай кетса агар дарз.

ПОРАХҲҮР БИЛАН АЖАЛ

Нафси, денг, бамисли ўпқон Порахўр,
Қассоб кундасидек йўғон Порахўр.
Ўтирар эди, денг, хона тўрида,
Амир тахтидайин ўриндигида.
Шамол очгандайин очилиб эшик,
Совуқ бир башара кириб келди тик.
«Хўш, кимсан?!»— Чимрилди Порахўр қоши,
Бўлди отилгандек палахмон тоши.

«Хо-хо-хо!! Эй, дўқай, айтсам мен дангал,
Зинҳор ажабланма, эрурман Ажал.»—
«А, ним-а?!!» —

«Бил, келдим олгали жонинг,
Фарзимдир бажармоқ Оллоҳ фармонин.»—
«Хўш, айтгин, ўргилдим, не экан айбим,
Еки Оллоҳингдан бормикан қарзим?!!»—
«У-ў-ў, айбларинг лак-лак, депсина кўрма,
Арзигаёй кўмилсанг дўзахий кўрга.
Ҳимм, ким гўл эканин идрок этсанг сал,
Юмуши порасиз этилмади ҳал.
Нафсинг эрк бермайин ақлингга асло,
Кўриндинг элатга мисли аждаҳо.
Қасрингдан шаҳару қишлоқда, ҳайҳот,
Дўқай кишиларга сўнди эътиқод.
Бари бир гўрдир, деб атади улус,
Барига улуснинг меҳри бўлди муз.
Бу, ахир, таърифдан ташқари гуноҳ,
Эй, Оллоҳ қаҳридан беҳабар гумроҳ!»—
«Кел, қўй, вей, заҳрингни ичингга ютгил,
Яхшиси, келишув йўлини тутгил!
Ун минг ол, юз минг ол, майли, миллион,
Илтимос, бас менга, омон қолса жон!»—
«Пул — хазон, эй, иблистабиат малъун.
Уволдир сен учун лаҳза ёруғ кун.»
Во, ажаб, бу не ҳол, қаранг, шу маҳал
Порахўр шилқ этди, йўқолди Ажал.

* * *

Бил, охиринг вой, эй, қилмиши қинғир;
Қинғир иш бўғзингга тортилган тиғдир.

ИСКОВИЧ БИЛАН ҚОПЛОН

Искович изғирди ўрмон ичида,
Изғирди мазали ов илинжида.
Тўсатдан Қоплонга келиб қолди дуч,
Қоплонки, танида қутурадди куч.
Қалбини босса-да кўрқув, хавотир,
Лек ўзин Искович кўрсатди ботир.
Қоплон заҳарханда қилди чимрилиб,
Оғзи тўп сиггудек тарзда йирилиб:
«Хо-хо-хо, ҳавоинг баланд-ку жуда,

Кимсан, эмасмисан Йўлбарсга қуда?!»—
«Йўқ,—деди Искович кўтариб даҳан,—
Мен, ахир, Арслонга жиян бўламан!»
Қоплоннинг тарвузи қўлтиқдан тушди,
Учиб, денг, қуёндек бошидан ҳуши.
«А-ҳа, ҳимм, шундақа денг-а, азизим...»—
Дея бот ортига тисарилди жим.

* * *

Зўр номин эшитса, қисар зўр думин,
Уйлаб не кечишин эртанги кунин.

ТУЛҒОҚ

Сайёҳлар кемаси чайқалди ногоҳ,
Чайқалди довулдан ғирт маст кишидек.
Мункидилар ҳар ён қилишиб оҳ-воҳ,
Қулаган увада бино ғиштидек.
Ранги тумандайин бўзарган Ғани,
Егани оғзидан отилди қалқиб.
Уқдан учгандайин шалпайди тани,
Қалбини хаёлот ариси чақиб:
«О, Каримшода, ҳимм, минг сўмим бор-а,
Акагинасида икки юз манат.
Ғарқ бўлмай, саломат қайтолсам зора,
Худойи қиламан қўй сўйиб албат!
Э-ҳа, Қулмонда ҳам бор-а олти юз,
Шерқўзида тўрт юз. Кимдайди тагин...
Тунга айланса-я чароғон кундуз,
Шунча пул кетади чалиб чапагин!!!
Шунча пул ёқилган хазондек ҳайфдир,
Мен агар уйимга қайтмасам тирик!!
Қарзга пул олган у пастларга кайфдир,
Қабоб ейишгандек отишиб кийик!!
Бировнинг ҳақиға суяқлари йўқ,
Ахир, текин таом тозалар танни!
Куймас оғизлари ютсалар-да чўғ!!
Соғишиб ичишса ҳатто такани!!
Э, оллоҳ, жумлаи мўмин қатори
Сақла хатарингдан, бир боқ қайрилиб!
Тортса бу хатарнинг ўрама ғори,
Шунча пулларимдан қолгум айрилиб!!!»

Эх, пулдир жонингу жаҳонинг, хасис,
Имон бир пўчоқдир, пул эса мағиз.

САЛОМГА АЛИК

Итини кўчада кўрдию Гаффор,
Кўринди кенг дунё кўзларига тор:
«Олапар!! Уйга кир, ярамас, саёқ,
Жаврай-жаврай сенга тил бўлди қодоқ!!»
Думини қисиб Ит киргач ҳовлига,
Гаффор, денг, кетма-кет тепди човига:
«Эх, вангилламай ўл, бевафо махлуқ!!!»
Ногоҳ ириллади, ёввойиланди,
Тиконга айланди Итдаги ҳар тук:
«Озиқсиз тик турмиш қай қопнинг қадди?!
Нафс қилгач ғалаён қолганимда оч,
На қилай, кўчалар кезгум ноилж.»

БЕШИКТЕБРАТ БИЛАН УРГИМЧАК

Юрарди, денг, Илон ўлжамн излаб,
Ён-верин очиққан тулкидек искаб.
Келиб Бешиктебрат Илонга даҳол,
Унинг кўзларини тирнади дарҳол.
Қон сизиб ҳар томон Илон кўзидан,
Тўлғана-тўлғана кетди ўзидан.
Бу ҳолни кузатиб турган Ургимчак
Этди ҳайратидан калласин сарак:
«У-ў, ўта даҳшатли ғаним экан бу,
Ёғгай бу ғанимдан бошларга қайғу.»
Уйлана-уйлана гап қотди охир:
«Э, қойил! Экансан йўлбарсдек олғир,
Кел, берай сенга бир ипак тўн тўқиб,
Ахир, сен қулатдинг ёвимни сўқиб!»
Олиб тўн илинжи кўнглидан ўрин,
Шу он Ургимчакка тутди у бўйин.
Ургимчак бетидан мамнунлик силқиб,
Бир-бир тўр ҳимради, боғлади сириб.
Сўнг деди терс боқиб қилгандек ҳазар:
«Тўн битди. Муборак бўлсин, биродар!»
Аммо Бешиктебрат, ўнганмай қадди,
Урнидан мутлақо қўзғалолмади.

* * *

Лақмалик ҳар йўлга қиладир гоблик,
Лақмалик энг ёвуз ёвлиқдир, ёвлик.

ДАВЛАТМАНД ВА ҚАШШОҚ

Давлатманд хешига юзланди Қашшоқ:
«Сенинг хуррамлигинг сабаби надир?»—
«Бир қара, кўрдингми, кафтларим қадоқ!
Ғафлатга эмасман сенингдек асир.»

ЖИЙРОН

Ҳар мўйидан сизиб ҳовуч-ҳовуч тер,
Борарди толиққан Жийрон сузиб ер.
Синарга етганин билдими белин,
Бир нафас тўхтаб у, силкинди секин.
Тушгач юмаланиб юклардан бироз,
Туюлди Жийронга аҳволи сал соз.
Хўжасин кўзлари чиқди қинидан,
Чиқди нақ заҳарли илон инидан.
Юмаланган юклар ортилди охир,
Ортилди, ортилди бўлса-да оғир!
Лек Жийрон, яъни ул иликлари қоқ,
Жон берди парт учиб юролмай узоқ.

* * *

Нодонлар касридан диллардадир гард,
Сув босса оламни, ўрдакка не дард.

ТИШЛАР

Қайга дард ниш урса, шу ерда ташвиш.
Илдиздан чиригач, суғурилди Тиш.
«Э, ўзи силнамо эди-да аслан,
Сарғайиб борарди чиқмай касалдан...»—
Дея шанғиллади ғудайган Сўйлоқ.
Юзланди Сўйлоққа Озиқтош шу чоқ:
«Ахир, бил, вей, сўзи биҳсиган хашак,
Ҳайф, агар тишга тиш бўлмаса дастак.
Дастаклик фазлидан йироқмиз, афсус,
Минг афсус, ўзаро алоқамиз муз.

Шу вайдан, эҳ, алам, дод-е, эҳ, алам,
Кунба-кун бўлмоқда қаторимиз кам!!»

САБОҚ

Бу кеч ҳам Обиджон келди ширакайф,
Ибою нур бўлиб юзларидан даф.
Унинг бу ҳолидан отаси ўқсиб,
Қалласин ҳам этди хаёли тўзиб:
«Ў-ў, қаддинг чайқалиб турган елка-а!
Хўш, ўғлим, улфатлар кўпми дейман-а?»—
«О, жуда, бирдан бири меҳрибон,
Биттаси тан эса, биттасидир жон.
Кўринмай қолса гар бири бирор кун,
Бўлур ўзгаларин жигарлари хун.»—
«А-ҳа, ҳимм, шунақа дегин-а, қўзим,
Майлими уларин синасам ўзим?!»
Бўлди бу таклифга Обиджон рози,
Ахир, йўқ уларнинг тенги, қисси!!
Ота, денг, бир қўйни бўғизлаб шитоб,
Қилди ҳокимлардек ўғлига хитоб:
«Қопга сол ва илдам орқала! Ҳа, бўл!
Энди улфатларинг сари бошла йўл!»
Елкада зил юки, йўртди Обиджон,
Силқиб қоп тагидан томчи-томчи қон.
Йўртди у, йўртди у, тўхтади бир пайт,
Бегида тутундек кўтарилиб тафт.
Отаси ялт этиб боқдию деди:
«Чарчабсан, мен ўзим орқалай энди.»
Толқон егандайин жимиб бир лаҳза,
Туюлиб қопдаги зил юк дахмаза,
Бўртди Обиджоннинг чекка томири:
«Э, тўхтанг, шу ерда жўрамнинг бири!»
Қоққач у ҳаворанг дарвоза зулфин,
Чиқди бот зоғбурун, малла Ҳусниддин.
Ота шу замоноқ унга юзланди:
«Болажон, дўстгинанг сенга суянди,
Суянди энг яқин маҳрамадайин,
Шунинг-чун сен томон келдик атайин.»—
«Тинчликми, нима гап, ўзи нима гап?!»—
«Болажон, ҳеч бир иш йўқдир бесабаб.
Дўстгинанг йўлини тўсиб бир баттол,
Бор-йўгин шилмоқни қилибди хаёл.
Шу маҳал бир тепиб уни Обиджон,

Жонини дўзахга этибди гумдон.
Мурдаси анови қопдадир. э-воҳ,
Эзди нақ дўстгинанг елкасини тоғ!
На қилсин, йўл кўрсат, кўмсин қаерга?!
Дерлар, дўст юкига дўст тутар елка.»
Хусниддин кўзлари чақнаб яшинвор,
Оқарди юзлари ёғилгандек қор.
Сўнг берклаб олди-ю дарвозасин у,
Жеркди тирналгандек хом яраси у:
«Йўқ, йўқ, йўқ бунингдек ҳамроҳим менинг,
Ҳеч бирга бўлганмас товоғим менинг!!
Бу ишга мени ҳам тортмоқчисиз-а,
Қотил шу, деб сўнгра сотмоқчисиз-а!!
Йўқолинг, сизни ҳеч танимасдирман,
Турқингиз кўрмакка беҳавасдирман!!
Йўқолинг, санабсиз чучварани хом,
Йўқолинг, бу ерни қилмангиз ҳаром!!»
На илож, хижолат чекиб Обиджон,
Бошлади отасин ўзга дўст томон.
У дўст ҳам олди-да танимасликка,
Қилди Обиджоннинг юрагин тилка.
Уйларин тағлари тортгудайин нам,
Бетларин бурдилар бошқалари ҳам.
Ўтдаги қумгондек қайнаб-е қони,
Тиқилди Обиджон бўғзига жони.
Селпинди Отаси фаҳм этиб: «Э, бас,
Билсанг сен, бу-чи, вей, мағизли бир дарс!
Бари бир эланди, ўтди элакдан,
Фарқлари йўқ экан тагсиз челақдан.-
Ким агар пасткашу ўта қўрқоқдир,
Сен уни баайни писта пўчоқ бил.
Дўстдирки, садоқат чашмасидир у,
Дўст кўнглин бағоят ташнасидир у.
Майли, хўб иш бўлди, ёдда тут, ёдда,
Неларни кўрмагай бу бош ҳаётда.
Дўст тутин ким агар қилсаки вафо,
Вафоли дардингга даводир, даво!
Юр, энди кулбада ўйнатиб капгир,
Манов қўй гўштидан қилайлик нажир!»
Улар йўл олдилар уйлари томон
Боғлар ортига Ой ботаётганда,
Тоғлар тўшида тонг отаётганда,
Тиниқ бир уммондек кулганда осмон.

ЭЧКИ БИЛАН КАККУ

Эчки, денг, еярди тўлдириб оғзин,
Тубидан кемириб дарахт қобиғин.
«Эҳ, эсиз! Мунчалар эрусан аблаҳ,
Қобиқсиз, ахир, вей, қурийди дарахт!!»—
Дедн кўз ёшлари тўкилиб дув-дув,
Мева бутоғида ўтирган Какку.
«Қуриса, менга не, валдирама кўп,
Қобиғи, ҳай-ҳай-ҳай, мазалидир хўп!»

НАФ ИЛИНЖИ

Тўйга, денг, келди бир қушбурун одам,
Келгандай бўлди нақ хушрўйи олам.
Таъзим этдиларки мажнунтол қадар,
Бундайин қилмаслар келса пайғамбар.
Нечалар чехраси чўғдайин чақнаб,
Тўрга ўткардилар ардоқлаб, алқаб.
«Во, ажаб, ким экан бу зот, бу жаноб?!»—
Дегандим, Тўйбоши қайтарди жавоб:
«О, иним, подшоҳга яқинмиш бу зот,
Яқинмиш, бир-бири биланмиш авлод.
Борди-келдилари қуюқмиш жуда,
Худди бир-биринга суюкли қуда.
Аллаким қайдадир деганмиш шундоқ.
Шундан бери кўплар уни билиб тоғ,
Қилар бўлдилар хўб иззату икром,
Намози жумада бамисли имом.
Ахир, у подшоҳнинг яқин одами,
Зарурат туғилса, тегмиш ёрдами.»

* * *

Ким наф илинжида сўзидир сучук,
Бил уни елкангда дахмаза бир юк.

УҒРИ ВА ГАДО

Тер тўкмай нон емак бўлдимн оғир,
Уғрилиқ йўлига йўналди Ботир.
Изғиб у сўнмас бир ҳавасда, дардда,
Арқонин ечди бир қўйнинг хилватда.
Бу ҳолдан эгаси топди-ю хабар,
Қувди нақ мушукни ит қувган қадар.

Аммо у чап берди, қутулди зўрға,
 Тутилган тақдирда кирарди гўрға.
 Алифдек ростланмиш қай эгри таёқ,
 Барг ёзмиш қай ниҳол бўлса агар қоқ.
 Кўрди-ю йўл узра курка тўдасин,
 Кўнгли, денг, тилади курка шўрвасин.
 Бир йўла иккисин қўлтиққа уриб,
 Кетди сўл тарафга қуённи суриб.
 Лек яна юришмай омади, иши,
 Баногоҳ тепкидан синди олд тиши.
 Нақ безгак рақс этиб девдек бастида,
 Қочди у, қочди жон талвасасида.
 Охири олислаб кетди бағоят,
 Ҳаётин чаққонлик этди ҳимоя.
 Рўпара келган бир соқолдор Гадо
 Сўрди чўнг ҳайратдан тутамлаб яқо:
 «Ҳай, бўтам, қўрқувнинг сабаби надир,
 Қочурсан ўгайдан қочгандек сағир?»
 Гадо кўзларида кўриб тантилик,
 Кечмишин айтди у, айтди беҳадик.
 Хаёлга чўкди-да Гадо бир нафас,
 Деди ўз хешидек қилибон фараз:
 «Одамдан базинҳор қочмагил, ўғлон,
 Қочгил сен, қочгил ўз бад одатингдан.
 Сен эсанг гар қайиқ, удир маст тўфон,
 Фарқ этгай айириб ҳаловатингдан.»

ШЕР ВА ЧУМОЛИЛАР

Бошпана ҳаваси Шерга бўлиб ёр,
 Қазувга киришди тоғ бағридан гор.
 Воҳ-воҳ, не ҳолдирки, даф бўлиб тинчлик,
 Интилди, ҳар бир жон қолгали тирик.
 Сочилиб тупроғу тошлар ҳар ёна,
 Чумоли инлари бўлди вайрона.
 Ҳар бир чумолида дарёланиб дард,
 Шафқатсиз Шерга, денг, ўт олди нафрат.
 Чумолилар Бийи қавмин кўриб хор,
 Инсофга чақирди Шерни неча бор.
 Аммо Шер мутлақо осмади қулоқ,
 Кўз ёшлар бамисли бўлса-да булоқ.
 Шундан сўнг Бий чиқиб дарахтга чаққон,
 Берди жанг этгали элига фармон.
 Ҳар бир чумолининг зил бўлиб зарби,

Еприлди ҳар ёндан тошқин сел каби.
Қириб кўзларию қулоқларига,
Ниш урдилар ўхшаб қовоқарига.
Бурун катакларин босишиб чунон,
Нафас йўлларига бўлдилар тўғон.
Эриган мойдайин сизиб қаро тер,
Тутқаноқ тутгандек питраб қолди Шер.
Уч ўти бир нафас сўнмади лекин,
Сўнмади, ғалвирак этдилар этин.

* * *

Тушдайин ўтадир кунлар оғири,
Озори жонларнинг вайдир охири.

ҲАСАН ВА ҲУСАН

У-ў, ўтди оламдан Азим чавандоз,
Тантига баҳору фирромга аёз.
Қолди бир тулпору эгару юган
Ҳам эгиз ўғлони: Ҳасану Ҳусан.
Орага, ой ўтмай, чўп тушди, қаранг,
Уғиллар асаби бўлди хўп таранг.
Охири авж олди бир-бирин саваш,
Ахир, воҳ, тулпордир ўртада талаш!
Тутундек ёйилиб бу ҳол баёни,
Келди эл Ҳаками эшитган они.
Икковин гапини тортгач тарозда,
Сўзлади жарчидек қатъий овозда:
«Англадим, бас қилинг, ураверманг лоф!
Тулпор тенг бўлингай, чақиринг қассоб!»
Ҳасан бу ажримдан бўлди-да хушнуд,
Отланди қассобни келтиргали зуд.
Чинқириб юборди Ҳусан шу асно
Илон киргандайин қўлтиғаро:
«Менга гўшт керакмас, керак шу тулпор,
Шу эрур отамдан жонли бир ёдгор.
Тутиб елкасида отамни бутун,
Елган шу тулпордир бамисли қуюн;
Не-не майдонларда ҳар сафар, ҳар чоғ
Этган шу тулпордир кўкрагини тоғ.
Оташ кўзларида кўрурман ҳар дам,
Кўринур тирикдек раҳматли отам.
Шунинг-чун менга у муқаддас зотдир,

Мен ҳаёт эканман, у ҳам ҳаётдир!»
Ҳакамнинг руҳига югуриб қувонч,
Ёйди бобосидек Ҳусанга қулоч:
«О, буни дегайлар, чин ота ўғли,
Экансан отангинг юрагин чўғи!
Ким сутдек оқдир, ким қоп-қора балчиқ,
Синов оннаси кўрсатди аниқ.
Бу тулпор сенгадир, Ҳасанга эмас,
Дур эсанг сен агар, Ҳасан мисли хас.»

СОДДАЛИК АЗИЯТИ*****

Қўйини етаклаб борарди Содда,
Узи олдиндаю қўй эса ортда.
Буни бир устомон Уғри кўрдию
Шарпадек илашди қилмоқ бўлиб сув.
Юлғунзор дўнғгача кетидан юриб,
Арқонин шарт кесди шамғалат уриб.
Сўнг кўздан йўқолди, бамисли иблис,
Қўйининг оёғини хивичлаб тигиз.
Билмадим, қайгадир қилгач уни даф,
Катта йўл бўйида кўринди хушкайф.
Атрофга аланглаб назар солди у
Ва бирдан энтикиб нафас олди у.
Шу ерда бир теран қудуқ бор эди.
Титраб у қудуққа бошини эгди,
Бошини эгди у инқиллаб, хўнграб,
Гўёки дилига таҳлика ўрлаб.
Қўйин излаётган Содда, денг, ҳай-ҳай,
Бу ҳолни кўрдию тўхтади атай:
«Нечук йиғлаяпсан, нима гап, ўғлим?»—
«У-ў, вайрон, отахон, вайрондир кўнглим!!
Бир ҳамён пулимдан айрилдим, бай-бай,
Сўқди менгинани оллоҳим, найлай!!
Энгашган эдим, эҳ, сувсаб саҳродек,
Қўйнимдан сирғилиб тушиб кетди, эҳ!!
Ота, беш юз дирҳам оз эмас, ахир,
Бўлган топгунимча елкалар яғир!!
Тушсам, гар, бодим бор, қолғувси тутиб,
Юборгай қудуқ ўз комига ютиб.
Ололса ким уни кўрсатиб ғайрат,
Бергум юз дирҳамин унга санаб нақд».

***** Жалолиддин Румийдан

Содданинг кўзлари чарақлаб кетди,
Хаёл ҳаловатнинг кўкига элтди:
«Юз дирҳам кулбамга давлат уяди,
Бўлурман камида икки туяли...»
Кудуққа тушгач у ечина шу он,
Эгнини қўлтиққа урдию Уғри,
Лангиллаб дилида мамнунлик қўри,
Бўлди кўз очибон-юмгунча гумдон.

ХАСИС ИЛА ГАДО*****

Гадо нон сўради дарвоза қоқиб,
Деди уй Хўжаси тирқишдан боқиб:
«Во, ахир, нон нетсин, бўлмасам новвой!»—
«У ҳолда, бер андек гўштми ёки мой!»—
«Қассобнинг дўкони эмас-ку бу ер!
Эртадан кечгача деярлар: бер-бер!»—
«Ҳеч бўлмаса, бергил бир кафтгина дон!»—
«Дон нетсин, мен, ахир, эдимми деҳқон!»—
«Бир ичай, ҳар ҳолда сувинг бордир-ов,
Кун гўё нур эмас, сочяпти олов.»—
«Кўряпман, саҳродек эурсан чанқоқ,
Нетай, на ариқ бор менда, на булоқ!»
Бўлгач, денг, Гадонинг тиловлари рад,
Сўрди дард тутгандек хонаи ҳожат.
Марҳамат ўрнига сўкди уриб дўқ,
Ёгилиб Хўжанинг кўзларидан чўғ.
Лек кириб ҳовлига шу маҳал Гадо,
Ёзилди фарзини қилибон адо.
Бу ҳолдан Хўжанинг кетди қалби дарз:
«Галварс, менинг кулбам чиштимхонамас!!!»

КАЛХАТ ИЛА УРДАКЛАР*****

Урдаклар яйрарди кўлда этиб гашт.
Гап қотди фалакдан пастланиб Қалхат:
«Шул ҳам, эҳ, жин урсин, аталса ҳаёт!
Наҳотки, бўлмаса сизларда қанот!
Қаноти бор жондор, наҳотки, воҳ-воҳ,
Ботқоқни ўзига этса оромгоҳ!
Ботқоқда на қилсин ҳаловат, ҳузур!
Борми-а сизда сал жасорат, ғурур?!
Ғурурли ҳар бир қуш яшагувси соз,
Дашт узра мен каби этибон парвоз.

Дашт, ахир, қушларга очиқ дастурхон,
Ахир, вей, қишу ёз ҳар қадамда дон!
Сиз эсангиз, эсиз, ночорсиз, ночор,
Тириклик ғамидан чекасиз озор.
Кўрганим сари, эҳ, эзиламан, эҳ,
Шиллиққурт пошнада эзилганидек!
Ахир, жинсимиз бир, қардошмиз азал,
Сиз ёқут бўлсангиз, мен эрурман лаъл.
Юринг, дашт бағрига олиб кетайин,
Қардошлик фарзини адо этайин!»
Урдаклар ич-ичдан кулишиб пиқ-пиқ,
Жавоб айладилар Қалхатга силлиқ:
«Биз учун шул маъно макони лаззат,
Иўқдир шул маъводан зиёда жаннат.»

ШИЛПИҚ, ҚЎСА ВА СЎТАК

Турарди, денг, Латиф кўса суриб хаёл,
Деда унга Жўра шилпиқ келиб даҳол:
«Биласанми, қичишяпти тишим менинг,
Нақ ўнгидан келётгандай ишим менинг!»—
«Хўш, хўш, йўтал, дардинг олай, на гап ўзи?
Ниманидир кўряптиёв ақлинг кўзи!»—
«А-ҳа, балли! Қичишарми тишим бекор,
Бўлгани соз табиб учун ҳар дам бемор.»—
«Гапларингдан келаётир нажри иси,
Чиққандайин эрга хоннинг қари қизи.
Хўш, қани, ҳа, ёрилақол, ўзи не гап?!
Қуришяпти, яхшийди бир мойланса лаб!»—
«О-ҳо, балли! Айтай дедим шунинг учун,
Омил сўтак курка боқмиш, кўрдим бугун.
Куркаки бир, ерга тегар тўши унинг,
Қўзичоқнинг гўштидайин гўшти унинг!»—
«Хўш, борми бу барра гўштга етиш йўли?
Қақраётир ёмғир истаб қорним чўли!»—
«Менга қўйиб беравергин буёғини,
Узумин е суриштирамай сен боғини.»—
Дея шилпиқ исковучдай кетди йўртиб,
Ови юрган чайқовчидай бети бўртиб.
Ортидан, денг, соясидай йўртди кўса,
Лаби қочиб ичгандайин тотли бўза.
Қоқилгач бир гарибона эшик зулфи,
Омил чиқди олма-кесак тегиб кўзи.
Кўрсаки у, хўнграб турур Жўра шилпиқ,

Кўсанинг ҳам кўзларида ёши лиқ-лиқ.
 Кўз ўнгидан ўтди шу дам қарға мисол,
 Бирон кимса ўлибди-да, деган хаёл:
 «Оллоҳ акбар, жони бўлсин жаннатаро,
 Ким экан у охиратга бўлган раво?»—
 «Охиратга йўл олганлар сони лак-лак,
 Бу кори ҳол қиёматдан эмиш дарак.
 Ер ютармиш, сув босармиш оламини, о,
 Ёғилармиш кўк қаъридан минг-минг балол!—
 Деди шилпиқ, ваҳимага бериб урғу,
 Омилнинг пўк юрагига пуркаб ғулув.—
 Борингни е, борингни ич, гашт қилиб қол,
 Пайдо бўлган эмиш, билсанг, ҳатто Дажжол!
 Шу хабарни айттайлик деб атай келдик.
 Қуркангни гар сўйсанг, жигар, бирга ердик.»—
 «Э, марҳамат, айлансин-е сизлардан у,
 Ошно қани бу дунёда сиздек тотув!
 Ҳозироқ мен сўйиб уни, осгум қозон!»—
 «Кун исиди қизигандай мисли хумдон,
 Яхшиси, ҳов, сой бўйига борсак, ваҳ-ваҳ,
 Елпигувчи шабадаси кони фараҳ!»
 Бажо бўлиб бу хоҳиш зўр ҳурмат ила,
 Сой бўйида биқирлади куркагина.
 Таралиб хуш бўйи унинг майин-майин,
 Димоғларни қитиқлади ифордайн.
 Бир чўмилиб чиқайлик, деб, пишгунча то,
 Кўса ила шилпиқ бўлди балиқнамо.
 Чиқсаларки, энгиллари жойида йўқ,
 Дирдирашди кўзларидан отилиб чўғ:
 «И-е, о-ҳо, ёв едими, қайга кетди!
 Э-ҳей, Омил, эғнимизни, айтгил, нетдинг?!»—
 «Ёқдим.»—

«Нима?!»

Кийимни ким ёқар, аҳмоқ!!!»—
 «Қойинманг кўп, ўқталмангиз ҳадеб бармоқ.
 Ахир, ўйланг, эрта-индин қиёмат-ку,
 Босади-ку, ахир, бутун оламини сув.
 Нечун бекор доғ бўласиз, оғам, иним,
 Қиёматда на керакдир, ахир, кийим!»

СУҚ

Кўппактой келарди очилиб таъби,
 Жанггоҳнинг голиб бир навқари каби.

Арзигај омадин фаҳм этса фахр,
Улжаси семиз кўй калласи, ахир!
Йўл узра илашиб Оқтошу Кўктош,
Тама илинжида боқдилар юеош.
Аммо лойқаланиб Кўппактой турқи,
Кирпи игнасидек тиккайди туки.
Оқтошу Кўктош лек бўлдилар пашша,
Калланинг хуш иси бахш этиб нашъа.
Кўппактой тушмагач ғурур тоғидан,
Туйнукча очдилар ҳиқилдоғидан.
Улгач у авжига минибон саваш,
Қалла тирикларга бўлди, денг, талаш.
У тортди, бу тортди, келишилмади,
Нафли натижага эришилмади.
Шундан сўнг довулдек қутуриб икков,
Ғажигиши бир-бирин ғажигишгандек ёв.
Гоҳ унга, гоҳ бунга чанг солди хатар,
Олиши бамисли тимсоҳу аждар.
Оқибат синибон тишлари қарс-қарс,
Жон берди икковлон чавақланган тарз.

* * *

На чора, суқлар — бир-бирининг шўри,
Дегайлар, суқлар — бир-бирига бўри.

ФАСОД

Узаро ҳамият ўрнига, ҳайҳот,
Бижғиган ботқоқдек сасир баъзилар.
Нигоҳларидан нақ оғу ёғилар,
Юракларини нақ тишлагандек бод.
Бу ҳақда элда бир масал юрадир,
Кимгадир болдир у, кимгадир таъзир.

* * *

«Воҳ-воҳ-воҳ! Баайни ҳаммолмиз, ҳаммол,
Бу, ахир, биз учун ачинарли ҳол!
Ахир, Кўз кўрса-ю Кўзойнак нафин,
Нечун биз чекамиз унинг заҳматин!!
Минг бора лаънатки, бўлсинки кул-кул,
Бўлурмиз биз токай Кўзойнакка кул!!»—
Дея чарсиллади Қулоқ Қаншарга,

Аламдан айланиб ранги заъфарга.
 Қаншар бу нолишни кутгандек худди,
 Хўл тўнка мисоли бурқсиди дуди:
 «А-ҳа, рост айтасан, нафасдошим, рост,
 Шўримиз бор экан, доим шу алфоз!
 Эзилиб кетаман залваридан гоҳ,
 Эзгандек бўлади киройи бир тоғ!
 Кўзнинг бўлганида фаҳми сал тўлиқ,
 Тутмасди ҳеч қачон бундайин йўриқ.»
 Тушдими уларга Кўзнинг назари,
 Чўғланди бўлибон чақмоқ манзари:
 «Билинг, биз бир таннинг аъзоларимиз,
 Томирлар сингари туташмиз ҳаргиз.
 Ҳимматда Ҳотамдек бўлмасак танти,
 Бўлурмиз худбинлик дастида банди.
 Қим банди худбинлик дастида, дўстлар,
 Билингки, фақат ўз нафини кўзлар;
 Инсофу имони этилиб қувғин,
 Қилгувси бадқилиқ кўппак удумин.
 Бундайлар ҳаммадан айрилиб охир,
 Қақшагай тишга нақ тушгандек омбур.»

САРКОР

Ултирар эди, денг, ҳайкалдек қотиб,
 Қандайдир жумбоқлар хаёлин тортиб.
 Тўсатдан телефон бериб қолди сас,
 Тутди қулогини Саркор шу нафас.
 «Лаббай, хўш, эшитгум, дардингиз надир!
 А?! Э-ҳа, сенмисан азизим, Назир!
 Ҳимм, сенда ишлагим келяпти, дегин,
 Хотиринг жам бўлсин, топамиз эвин!
 Тугай биронтасин думини аввал,
 Сўнг бу масалани қилворамиз ҳал!
 Унгача қўйнингга солиб тургин тош.»—
 Дея гапини у тугатди ювош.
 Ичидан ўтгандек бўлди қиринди,
 Кузғундек қоп-қора қошлар чимрилди:
 «Билим бобида у жўшқин денгиздир,
 Таи бергум, тенгсиздир, ҳа, ҳа, тенгсиздир!
 Салмоғи азалдан менгадир аён,
 У мисли қаймоқдир, мен эсам айрон.
 Уни бу даргоҳга йўлатсам агар,
 Мени нишонига олғувси хатар.

Ахир, ундаги зўр тажриба, зако,
Аниқдир қилмоғи кўпни маҳлиё.
Аниқ ходимларим унга оғиши,
Аниқ бошгинамга тошлар ёғиши.
Ҳимм, унга гўл қайда, анойи қайда:
Унинг-чун қўйиғлиқ эшикка тамба!!»

* * *

Тутсалар тўралар мардлик йўриғин,
Ютгандек бўлурлар тошкўмир чўғин.

ШАЙТОННИНГ СИНГЛИСИ

Оташин ҳирс ила босиб бағрига,
Дедики Шониёз лик-лик Парига:
«О, юзи гулсифат, лаблари асал,
Айтинг-чи, менми ё эрингиз афзал!»—
«Афзаллик эримда, жоним қоқиндиқ!
Тилайман ҳар маҳал эримга соғлиқ.
Ахир, у рашк нима, англамас сира,
Кўзимга ёв мисол қарамас сира.
Йўқ эса унда бу ажойиб одат,
Қайдайди бизга бу ширин фароғат!»

АНАНАС

У-ў, шу-да қовуннинг зўри, таранги,
Кўзни, денг, атласдек тортади ранги.
Етаклар қошига хоҳишу ҳавас,
Ахир, вей, дегайлар буни, ананас!
Бирйўла иккисин олдим у кетдим,
Тер сизиб чеккамдан уйимга етдим.
Боққаним сари, о, кўзларим чақнаб,
Қарчладим баҳорий болдаини мақтаб.
Рафиқам бир карчин едню шу пайт,
Бай-бай-бай, эсиз пул, дея урди лат.
Наҳотки, дедиму таъмини тотдим,
Тотдим у хижолат лойинга ботдим.
Сўнг этдим аламдан калламни сарак:
«Бу, ўзи, қовунми ёинки таррак!!»

* * *

Шу кун романларин ўқимай қачон,
Шул қовун баногоҳ бўлур намоён.

ҚАШҚИР БИЛАН АЙҒИР

Қашқир, денг, Айғирга келиб қолди дуч,
Айғирки, ҳар мўйи туёғидек қурч.
Қашқир баҳорин нақ эгаллади куз,
Бўзарди қиш кунни ютган каби муз.
Бу ҳолдан ненидир уқди-да Айғир,
Кишнади онадан қолгандек сағир:
«Бай-бай-бай, оғриғи ўртаяпти жон!!!
Ев, балки, ким билсин, ўлимдан нишон.»—
«Ҳимм, қани оғриган ерингни кўрсат,
Эмини топсам гар, қочғувсидир дард.»—
Дея ялтоқланди Айғирга Қашқир.
«Қирмиш товонимга қандайдир чўғир,
Кўзга чўп тушгандек қийнаяпти хўп,
Жонимни хамирдек ийлаяпти хўп.
Яхшиям кўриниб қолдинг, биродар,
Яхшидан қоронғи дилда тонг отар.
Мана, ўҳ, туёғим кўтарай, боқ, боқ!
Суғуриб ташла, ўҳ, қурғурни тезроқ!!»
Туёққа Қашқир тез боқди, исади,
Аслан йўқ чўғирни топмоқ истади.
Узилган арқондек силтангач туёқ,
Қашқир тил тишлабон ошди умбалоқ.

* * *

Дўстим, ёв ҳушёрдир, бамисли қузғун,
Гар зафар истасанг, тур ундан устун.

МУФТИЙ БИЛАН ДАЛЛОЛ

Бир деҳқон тўйида Муфтийни кўриб,
Гап қотди Даллол кўз ғўлаги бўртиб:
«У-ў, мана, бу тўйга келибсиз, тақсир!
Сабаби надирки, сабаби надир,
Биз тўйга чорласак, бормайсиз асло?»—
«Билингким, гувоҳдир замиңу само,
Тер тўкмай пул топмак ишингиз ҳар дам,
Шу пулдан тўйдаги таомингиз ҳам.
Гар ундан бир чимдим тотинсамми, о,
Оллоҳнинг олдида юзимдир қаро.
Сабаби, сиз қўйган ҳар луқма таом
Ола зот ғўштидек ҳаромдир, ҳаром;

Ҳаромдир бемеҳнат келса бурда нон,
Ҳаром у бўлса гар кимда пок имон!»

ЖУР

Ўзни сен эр йигит санасанг агар,
Эркингни бил ёринг номуси қадар.
Эркига бефарқлар манглайдир шўр.

* * *

Тўрқовоқ тўрларин чўқий-чўқий Жўр,
Ҳар они кечса-да безгакдек оғир,
Савалган жундаин қилворди охир.
Бой бермай вақтни у, қанотланди бот,
Қўнди сўнг баланд том тарновига шод.
Тарновда кўриб, денг, Хўжаси деди:
(Қуш тилин у қув зот билгувчи эди.)
«О, менинг сайроқим, на бўлди, на гап,
Кўзингдан чўғ отур мен томон ғазаб?!
Телбалик қилма, қўй, туш аркингга, туш,
Аркини тарк этмиш, айт-чи, қайси қуш?!
Ардоғимдасан-ку, ахир, қишу ёз!»—
«Қай қушки, юз тутмиш қарамликка боз,
Қай қуш қарамликда бўлибди шодон!»—
Дея Жўр елди қир оғуши томон.

МАРАЗ

Келарди Шоҳалил йўртиб отида,
Келарди кўзлари тортиб ортига.
Қўлда чўнг тугунин кўриб Илҳомших,
Киргандек бўлди нақ товонига мих:
«У-ў, оҳо, тўйданми дейман-а яна?!»—
«Ховва». — «У-ў! — Тебратди Илҳомших калла.—
Ким ошпаз, биляпти яшашнинг йўлин,
Бўляпти кун оша у буқа бўйин...»
Кулди-да, учирма қилди Шоҳалил:
«Боғи кўкармасмиш ким эса бахил.
Бировдир жавоҳир, бировдир шиша,
Фарқига бормасанг, бурнингни тишла!»

МЕНИНГ АМАЛДОР ҲАМҚИШЛОҒИМ

Таралди, воҳ, ёр-е, элда хуш хабар,
Таралди мисоли бўйи муаттар.
Ишлари ўнгидан келибми Бадир,
Улкан бир соҳага этилмиш вазир.
Кувончим бўлди, денг, еллар тўлқини,
Елпиди бу тўлқин қалбим чўғини.
Ахир, у менга хеш, менга ҳамқишлоқ,
Кўнгиллар яқину, масофа йироқ.
У шаҳри азимни айлаган макон,
Мен эсам қишлоқда юрурман ҳамон.
Уч-тўрт ой ўтгач, денг, чиқиб таътилга,
Борурман, дея сим қоқдим Бадирга.
Учдим тайёрада эртасигаёқ,
Хуш кутиб олди у очибон қучоқ.
Бўлса не неъмат, ташлади тўкиб,
Қовурдоқ қилди сўнг қуёнин сўйиб.
Суҳбат шира тортди шинни сингари,
У ўшадир, қай тарз бўлса илгари.
Охири суҳбатни қилиб мухтасар,
Рўзғорига бир-бир ташладим назар.
Лек бирон ялт этган буюм кўрмагач,
Мошу нўхатида уюм кўрмагач,
Кўпирдим оғзимни қилибон ботир:
«Амалинг қирқ йиллик теракча бордир!

Бироқ

Не важки, эл каби эурсан қашшоқ?»
Деди у табассум чулғаб юзини:
«Истар қай амалдор ўз нуфузини,
Элидек яшаши керакдир, керак!
Акс ҳолда бир чимдим кепакдир, кепак!
Тўзғиб кетгувсидир бўлса-да ботмон,
Эл агар пуфласа, бўлғувси бўрон.
Яшар қай амалдор элидан ортиқ,
У — элин кўксига ўрлаган оғриқ.»

ТУНКА

Жўшди, денг, Алпомиш жуссали Ҳамроҳ,
Жаҳд ила урса гар толқонланур тоғ.
Баркашдек кетмонин олиб дастига,
Иўртди сув очгали томорқасига.
Қулоқбошига у борди-да шитоб,
Сувга кўз ташлади мисоли мироб.

Сув ўйнаб оқарди, оқарди айқиш;
Оқарди тоғларнинг жилғасидайин.
Кўзга не илинса, босдики чунон,
Айқин сув йўлида ростланди тўғон.
Терлари тутдайин тўкилди дув-дув,
Қайнаган сутдайин кўтарилди сув.
Лек юмаланмади томорқа сари.
Деди бир Уткинчи тушиб назари:
«Эй, кўрмаяпсизми, бир қаранг, тоға,
Босиб ётибди-ку ариқни лойқа!
Сал қазиб юборинг, юришгай равон.»
Хамроҳ тўнқиллади ранжигансимон,
Кўнглининг тубига чўккандек қуйқа:
«Менга сув, сув керак, ариқмас, ука!!!»

* * *

Воҳ, гапни уққанга гапиргин, ўртоқ,
Фаҳми палағдага тўғри гап — тўқмоқ.

ҲОСИЛ

Келди кулбасига кайфин ванг қилиб,
Бошу оёғини лою чанг қилиб.
Кўпчиди баногоҳ тўполон, ўйрон,
Тепкилай кетди ўз Отасин Уғлон.
Қўшнилари, не гап, деб чиқсаларки бот,
Ота қон қақшабон солаяпти дод.
Бу ҳолдан қўшнилари қонлари қайнаб,
Уғлонга кетма-кет туширдилар зарб.
Тўлганган Ота сал ўзин ўнглади,
Сўнг Уғлин аҳволин кўриб ҳўнгради:
«Бас қилинг, бас қилинг, бермангиз озор,
Кўрмайин мен унинг бўлганини хор!
Мен ҳам бир маҳаллар эдим шунингдек,
Берардим маст бўлиб муштумимга эрк.
Бу муштан падарим чекиб азият,
Болангдан қайтсин, дер эдилар ҳар вақт.
Мана, қайтаяпти бирга ўн бўлиб,
Қилмишим ҳосилин оляпман ўриб.»

ХУРОЗ

Таъбларига, чоғи, иниб қалампир,
Кесишиб қолдилар Эр-Хотин занжир.
Ендилар бир-бирин жиртиллашидан,
Енгандек илонниёғ захри нишидан.
Эр бакор келолмай Хотинга охир,
Уксик кўзларидан ёғилди ёмғир.
Бу ҳолга Хўрозин тушиб назари,
Наштарга айланди патию пари:
«Эҳ, латта!! Эҳ, қани эрлик ғуруринг!!
Бемор мусичани эслатар турқинг,
Бир қара, етовлон товуққа эрман,
Шижоату кучда навқирон шерман.
Бари йўриғимда, тик боқмас бири,
Эрурман ҳар бирин мисли амири.
Сен эсанг қийнабон юрибсан жонни,
Измингга сололмай бир макиённи.
Эҳ, эҳ, ҳайф!! Бўлмагай эр киши бундай,
Утказмас эр киши умрини тундай!»

* * *

Ер кўп, лек ҳар ерни ер дебон бўлмас,
Эр кўп; лек ҳар ерни эр дебон бўлмас.

БОЛАРИЛАР

Гувиллаб қолишди айни қиш чоғи
Шўрлик боларилар очқаб қурсоғи.
Нолишлари бўлди ёргудек фалак,
Бўкиргани каби кўк узра варрак.
Озиқ тугаганин билгач Хўжайин,
Эснади оғзини очиб гўрдайин.
Сўнг чиқиб уйдан маст айиқ мисол,
Берди ликобчада андаккина бол.
Боларилар бундан бўлишиб шодон,
Чўккан кўнгилларин тутдилар осмон.
Аммо селпинди бир улкани шу дам:
«Эҳ, паст кетмасангиз, дўстлар, мунчаям!!!
Ахир, бу — биз йиғган маҳсулдан зарра,
Йиғганмиз кезибон ўрмону дала.
Тўқсон тўққизини ўзи еб паққос,
Атиги бир қисмин беряпти, холос.

Нечун хурсандчилик изҳор этамиз,
Ахир, не кечадир бунда эртамиз!!!
Егоч бўшини қурт ғажир, демишлар,
Хўжаларга ҳар кун нажир, демишлар.
Воҳ-воҳ, гуруримиз бўлганми-я шол,
Куллик таркини ҳеч қилмаймиз хаёл!!»

ЕВВОЙИЛИК

Пойгакда чой хўплаб ўлтирган Амак
Ғижинди яраси олгандай газак.
Тушди, денг, шу маҳал кимдандир савол:
«Э-ҳа, бўлдими-а бирон кори ҳол?»
Амак, денг, деди чой қолдигин сепиб,
Тўрдаги чорчўлга ишора этиб:
«Қарангиз, ҳар бирин дастида қарга!
Ҳар бирин илинжи телба омадда.
О, нетсин буларда инсоний иффат,
Ҳар бирин кўнглида шайтоний ният.
Ҳар бирин кўзида кўппаквор назар,
Ютса нақ бир-бирин мисоли аждар!
О, нечун буларни яратмиш Оллоҳ!!
О, бу ер чойхона ёки қиморгоҳ!!»
Қоқиб у этагин, кетди буриб юз,
Юзида акс этиб эрта тушган куз.

* * *

Амакдай очсайдик гар кўзимизни,
Ғажимас эдик биз ўз-ўзимизни.

МЕВАСИЗ ДАРАХТ

Улкан бир ёнғоқни қўпорди Боғбон.
Куюнди қўшниси боқиб у томон:
«Ҳай-ҳай, кўркам эди! Кесдингиз нега?»—
«На чора, кесилди бермагач мева.»

ТАНТИ

Улус дил-дилидан қилгач илтимос,
Ўлтирди бошқарув тахтига Аббос.
Хазон кўрмасин, деб кўнглидаги боғ,
Фарз билди Котиби этмакни огоҳ:

«Тақсирим, аёнки, уддабуронсиз,
 Фаҳму заковатга мисоли консиз.
 Лек бордир сиздан-да юксаклар бунда,
 Денгиздек жўш урган юраклар бунда.
 Агарки, куймасин, десангиз, оғзим,
 Четлатмак йўлини топмоқлик лозим.
 Негаки, қачондир шулардан албат
 Чаёндан етгандек етгувси шикаст.
 Ахир, тоғ кабидир уларда гурур,
 Бошлиққа ҳеч қачон эгилмай юрур.»—
 «О, менга шундақа ходимлар керак,
 Шундақа одамлар аталур: эркак!
 Кимда зўр бўлса гар ҳикмату ҳунар,
 Табиий, у ўзин шер каби тутар.
 Бундақа зотларни суртгум кўзимга,
 Тойилмас тиргак, деб, билгум, ўзимга.
 Кимда йўқ ҳикмату гурурдан асар,
 Тирик бир мурдадир, қилгумдир ҳазар!»

ГУРБАТНИНГ ИНИ

Ризолик билдиргач ҳар икки томон,
 Эшбекнинг қизига синдирилди нон.
 Қардошнинг бири эн, бири эса бўй,
 Ойнинг охирига белгиланди тўй.
 Лек бахтнинг йўлига тушгандайин гов,
 Бўлғуси куёв, эҳ, бўлғуси куёв
 Кўриниб қолди, денг, маҳаллада маст.
 Эшбек бу бад ҳолдан бўлди-да карахт:
 «Уволдир қай мўмин берса гар қизин...»—
 Дедию чирт узди қудалик ипин.
 Куёв элчилари эртасигаёқ
 Келдилар ёнишиб ёнгандайин ёғ.
 Эрмай Эшбекнинг юрагин яҳи:
 «Анлангиз, — деди,—эй, Муҳаммад аҳли!!
 Ким чоғир ичса, йўқ дилида дини,
 Дини йўқ кишидир гурбатнинг ини.»

ДУЗАХ

Ҳар дам ундайвергач нияти, аҳди,
 Бошпана қурувга тушди Афанди.
 Кун демай, тун демай урибон у жўш,
 Бўлди нақ тузланиб, дудлатилган тўш.

Тўртта синч етмади, етмади илло,
 Энди битайин деб турганда бино.
 Бундан қайнотаси топдими хабар,
 Келди синч, келгандек бўлди мисли зар.
 Охири сувалиб ичию сирти,
 Епилди усти ҳам қилиниб миқти.
 Шунда, денг, Афанди ўзин сезиб қуш,
 Боқди қайлиғига ошиқ каби хуш:
 «Э-ҳей, хотинжон, ҳимм, буёғи роҳат!
 Осонмас қурмоқлик бундай иморат!»
 Қайлиғи чимрилди, жийрилди бурни,
 Чиқди сўнг сичқондек чийиллаб уни:
 «Қура олмасдингиз ақалли йўлак,
 Бермаганларида дадамлар кўмак...»
 Афанди аламдан йўқотдими хуш,
 Туширди шу он ўз калласига мушт:
 «Воҳ, шўр бўлмасайди пешонагинам,
 Кўрдек этармидим мен сени маҳрам!!!»

УКИНЧ

Боши дард зарбидан етгач ёстиққа,
 Ёшланди Бек бува кўзлари жиққа;
 Ёшланди қонига чўккандай сукут,
 Ёшланди пуркалган каби аччиқ дуд.
 Бу ёшлар қалқиди юзларида ҳам,
 Қалқиган мисоли ўтлоқда шабнам.
 Бундан ўғлонлари тишлашиб лабин,
 Оҳиста сўрашди йиғи сабабин.
 «Во, нечун йиғламай, тўлғонмай нечун,
 Ёвдай келаётир босиб қаро тун.
 Эртангизни, э, воҳ, қаро кўряпман,
 Буғдой ўрнига нақ янтоқ ўряпман.»—
 «Алаҳлаяптилар», — деб қолди бири.
 Тушиб Бек буванинг унга кўз қири,
 Замин силкингандай силкинди ногоҳ:
 «Ахир, мен, англандлар, эдим улкан тоғ.
 Нураб бораяпман шўр тупроқдайин
 Сизларни ноиноқ кўрганам сайин.
 Йўқ, ахир, иноқлик йўқ ерда ютуқ,
 Ахир, ноиноқлар кўзидир юмуқ.
 Кўрмаслар очик дил дўстлари кимдир,
 Кўрмаслар базинҳор кимлар ғанимдир.
 Улардан олислаб охир ёруғ кун,

Оқибат бўлурлар хорликка тутқун.
Шундандир кўздаги бу оби алам,
Шундандир қалбимни тирнаётган гам».

ТУЛКИ БИЛАН БАБАҚ

Тонг эди, нурдайн тараларди завқ.
Қироат қиларди қўноқда Бабақ.
Тулки, денг, бойқушдек бўлди-да пайдо:
«Оҳ,— деди,— ким эммас сасингдан сафо!
Ширинликда, ҳай-ҳай, ноёби болдир,
Кўнгил саҳросига баҳорий ёмғир.
Сасинг сеҳридан, эй, ҳофизи хушхон,
Улик танга, воҳ-воҳ, киргусидир жон!
Ризолик берсанг гар, бўлайин ўртоқ,
Бўлай ғанимингга қиличу тўқмоқ.
Ахир, ўртоқ ила тотлидир турмуш,
Дегайлар, ўртоқсиз бошга тушар мушт.»—
«О, айна муддао! Келдинг айна пайт!
Овул тозилари йиғилур ҳозир.
Ҳар бири силовсин мисоли олғир,
Бордир ҳар бирида арслоний келбат.
Шу тонг йиғилувга келишганмиз биз,
Бўладир ўртоқлик ҳақида мажлис.
Айна пайтида, о, келдинг-да, балли,
О, ўтар бўлди-да мажлис нашъали!»—
«А-ҳа, шундақа де»,— деди-да Тулки,
Жуфтакни ростлади ўчибон қути,

УҒРИ ВА СУЛТОН

Гум бўлди Манзура хола сигири,
Гум бўлди қатиғи, қаймоғи, жири.
Ахир, болалари бир этак, озмас,
Бунинг устига қиш, баҳормас, ёзмас.
У-ў, осмон йироғу замин эса тош,
Турмуш ҳар қадамда аламга йўлдош.
Манзура хола кўп елди, югурди,
Не-не сўқмоқларга ўзини урди.
Аммо сигиридан топмайин дарак,
Бўлди қулагандек бошига фалак.
Ўзига келгач у, чайди-да бетин,
Султон ўрдасига йўл олди секин.
Очилиб, денг, аста қирқ чоғли тўсиқ,
Кирди ҳузурига сочлари тўзғиқ.

«Хўш, на гап? Сўйласангиз, на ҳол берди рўй!»—
«Эҳ, кимга андуҳу кимларгадир тўй!!
Гуноҳдан қўрқмайин қўйишди кўплар,
Ҳар бири жаҳаннам ўтидек ўртар.
Балки дов ўғридир, балки унга дум,
Соғин сигиримдан этдилар маҳрум.
Қидирдим кўп бора, хабар йўқ ҳамон.
Кетди гўдакларим танидан дармон.
Шу сигир сутини этиб тамадди,
Тик эди қамишдек ҳар бирин қадди.
Кўрсанг-а шўрликлар синиққан бетин,
Арвоҳни кўргандек сесканар этинг.
Наҳот сен бу ҳолга қарайсан бефарқ,
Ахир, сен Султонсан, бизлар эсак халқ!!
Халқининг ғамини емаса Султон,
Ундан на фарқи бор суви шўр уммон.»
Султон фаҳм этдими яқини янглиғ,
Ундан бир говмишни тутмади дариг.
Ечилмай қолгандек дилда тугуни,
Манзура хола лек олмади уни:
«Йўқ, йўқ, йўқ! Уғрини топдир аввало,
Сўнг қилдир эл ичра бетини қаро.
Сўнг бер сигиримни ундириб бутун,
Сўнгра ос, осгандек ўғрини бурун.»—
«А-ҳа, ҳимм, бу гаплар онгимга етди,
Бир челақ совуқ сув сепгандек этди.
Аввал бу ишни мен қилайин ғалвир,
Кейин бу борада кўргумдир тадбир.
Қай турқлар қўйруқдир, қайси турқдир бош,
Кўзга илингувси гуручдаги тош.»
Манзура холани кузатгач Султон,
Юрт ичра айғоқлар юборди ниҳон.
Кезишиб улар юрт қирию ўрин,
Тутдилар охири сигир ўғрисин.
Элтдилар қўлига уришиб кишан,
Қилган жиноятин исботи билан.
Довулга айланди Султоннинг қаҳри,
Девкелбат ўғрига тушгач назари.
Лек ўзин зил тутиб, сақлабон сукут,
Манзура холани чақиртирди зуд.
Тўлов ундиртириб сигирига бот,
Жўнатди руҳини этибон обод.
Зарба егандайин ларзаланиб сўнг,
Чўғлар елпинди нақ кўзларида чўнг.

«То қайта бу йўлга кирмасин ўғри,
Тирсакдан кесилсин иккала қўли!»—
Дея қатъиёна берилиб фармон,
Этилди ижроси халққа намоён.

* * *

Қай юртда адолат устундир, зўрдир,
Қабоҳат этагин тутганлар хўрдир.

МАЙМУНЛАР

Аҳли нодонга ким куйиб сўз қотар,
Алҳазар, азият лойига ботар.

* * *

Фалакни баногоҳ босди-да булут,
Қуйди сел қоқилган каби пишган тут.
Бунинг устига, денг, қутуриб бўрон,
Чайқалди маст шердек ўкириб ўрмон.
Сел, о, қуяверди узилмай кети,
Маймунлар питрашди жунжибон эти.
Узларин қўярга топишолмай жой,
Бўлдилар бамисли сўна чаққон той.
Бир пайт топдилар-да, қизғишроқ буюм,
Қилдилар устига шохларни уюм.
Сўнг бир тарафига бўлдилар-да ғуж,
Пуфлай бошладилар шиширишиб лунж.
Бу ҳолга Қушларнинг тушди назари:
«Э-ҳей, бу пуфлашнинг йўқдир самари!
Ахир, уқингиз, вей, гапни уқингиз;
Ахир, у чўғ эмас, йилтироқ қўнғиз!!
Қўнғиздан ким, қайда чиқармиш олов?!»
Маймунлар миқ этмай мисоли соқов,
Пуфлашга яна ҳам қилдилар ружу,
Қайнаб қонларида қутурган туйғу.
Лек туз сепилгандек ачиб ичлари,
Қушлар чуғурлашди жигар сингари.
«Сиз доно, биз аҳмоқ бўлдигов чоғи.» —
Дея Маймунларнинг чақди чақмоғи.
Чиқиб дарахтларга силовсинсимон
Қушлар уяларин қилдилар вайрон.
Сўнг тушиб денгиздан чиққандек ғаввос,
Пуфлай бошлашди лунж шиширишиб боз.

УНВОН

Олис бир ўлкадан келди бир Оқин,
Сочлари қировли, кўзлари сокин.
Пайдо бўлдилар-да Мухбиржон дарҳол,

Бердилар савол:

«Ижодингиз учун, айтсангиз, меҳмон,
Берилганми сизга биронта унвон?»
Оқин аввалига қисди елкасин;
Сўнг сизди савол не тўнда эканин:
«Бизда бир майдон бор, муаззам майдон,
Тўпланар ойда бир бунда оломон.
Оқинлар чертишиб кўнгиллар торин,
Уқирлар жўш уриб янги ашъорин.
Қай бири олқишга бўлса муяссар,
Бўйнига илишар кўркам гулчамбар.
Бу кўркам гулчамбар — энг юксак унвон,
Ахир, бу унвонни бергай оломон!
Баҳорги гулдайн кулганми бахтим,
Менга ҳам бу унвон этилган тақдим.»

ҚАЛТИС ЙУРИҚ

Оҳ ургандек ғамдан ув тортиб қўбиз
Дил ёрди Эшакка бир куни Хўкиз:
«Ай, эсиз, чўкяпман, бўляпман ҳазон,
Танда қолмаяпти зигирча дармон.
Иш! Иш! Иш!!! Эмасман бир нафас эркин,
Ер ютгур Хўжамиз ишлатар бетин.
Гўё мендагина бордайн қасди,
Дам олувга имкон бермайди асти.»—
«Э, жўрам, қайғурма, йўриғи осон!»—
«Хўш!»—«Емайсан ҳатто берганда ҳам нон.
Безовта бўлгандек кўрқувдан юрак,
Шумшайиб турасан бўлиб гужанак.
Кўрса бас Хўжамиз сени шу ҳолда,
Дардга чалинибди, деган хаёлда
Сендан узоқлашгай бўйнин қилиб ҳам.
Шундан кейин жўрам, одавергин дам!»
Кўп ўтмай бу режа амалга ошди,
Хўжа кўзларида қалқиди ёши.
Ахир, қиличдай шай турибди омоч,
Йўқ Хўкиз ўрнини босарга илож!
Ҳайдалар ер эса чаладир ҳали,

О, қани, қайдайкин бунинг амали!
Охири Хўжа нақ вулқондек жўшди,
Бўш турган омочни Эшакка қўшди.
Эшак, денг, селпинди, силкинди ёли,
Танидан тер сизиб сизот мисоли:
«Ким кейнин ўйламай тилга бермиш эрк,
Тушмиш у тириклай дўзахга мендек».

ҚУЕНГА АЙЛАНГАН ҚИРПИ

Чиқди, денг, Акмалхон дўкайнинг жиғи,
Теккач ҳар мажлисда даккининг тиғи.
Ахир, ўз ходими Бойтўра-рақиб,
Этадир унинг ҳар қадамин таъқиб.
Маржондек тизибон чакки ишларин,
Олгудек бўладир қоқиб тишларин.
Не қилмоқ керак, во, не қилмоқ керак,
Обруйи бўлмоқда соврилган кепак?!
Хаёлга ботди у, ўйланди узоқ,
Ўйланди зўрайиб руҳида тўлғоқ.
Охири, баҳорга айлангандек қиш,
Туғилди кўнглида янги бир хоҳиш.
Хоҳишки, Бойтўра топибон ардоқ,
Ошди, денг, маоши эртасигаёқ.
Кўп ўтмай ўрни ҳам юқорилашди,
Зўр-да хўп юқори амалнинг гашти!!
Шу йўл ила, қаранг, бизнинг Акмалхон
Солди Бойтўранинг оғзига талқон.
Танқид ўрнига, денг, манзират, иззат,
Ахир, Акмалхондан кўрди-да ҳиммат!!

* * *

Эҳ, наф кўрсалар, бас, булғанур имон,
Кечаги кирпилар бугундир қуён.

ОТЛАР

Ён қўшни отига дуч келиб ногоҳ,
Нолиди хўжасин қоралаб Саман:
«Во, зуғуми, ҳай-ҳай, қиладир-е доғ,
Ҳар сўзи кўнглимга — заҳарли тикан.
Укириб урадир човимга ширт-ширт,
Эмишман, воҳ-воҳ-воҳ, қайсару ялқов!
Кўрмайдир мен каби хорлик ҳатто ит,

Бўладир ҳар маҳал оромимга ғов.»—
«Декорлар, яхши от қамчи тегизмас,
Келур ёмонидан ҳиқилдоққа жон.
Қай отнинг атвори эрса ярамас,
Ўзини сенингдек этур намоён.»

ФАҚИР

Фақирнинг ҳолига келдими раҳми,
Ёйилди Бойбува юрагин тахи;
Битта нон ёки бир танга ўрнига
Бирйўла битта қўй тутди қўлига.
Фақир, денг, дуони қилди-да ёғлиқ,
Йўртди бот жаннатдек туюлиб борлиқ.
Бир маҳал қизиқ ҳол, қаранг, берди рўй,
Дайди бир итдан, денг, ҳуркиб кетди қўй.
Кетидан гўёки қувгандек йиртқич,
Қочди нақ ичини қиргандек қирғич.
Тутувнинг эвини тополмай Фақир,
Бақирди тишига тушгандек омбир:
«Қоча олмасди, эҳ, бу қадар жўшиб,
Бой қурғур бир бошбоғ берганда қўшиб!»

СЕМИЗ ВА ОРИҚ

Битди пешонамга икки дов совлиқ,
Бири, денг, тирсилдоқ, биридир ориқ.
Семизи малладир, ориғи — қўнғир,
Қўнғирга малланинг отгани чўғдир.
Охурга озуқа солинган палла
Зарб ила унга шахт урадир калла.
Ҳай-ҳай, ўт — авлиё, емдир пайғамбар,
Қилиғи баайни итгадир манзар.
Пичоқ суякками етдиёв чоғи,
Урилди ориқнинг ерга туёғи:
«Мунчалар кўзинг оч бўлмаса, баттол,
Қилдинг менгинани бир афтодаҳол.
Ахир, қўрқ гуноҳдан, қўрққил Тангридан,
Мунчалар шайтоннинг тутдинг баридан!!»
Семиз, денг, кўк сари кўтариб тумшуқ,
Ачитқи ичгандек бужмайтирди турқ:
«Ў-ў, ўчир товшингни, бурқситмагил чанг,
Сенга ким қўйибди ўғитни, лаванг!!»

Елар нафс йўлида мисоли қуюн,
 Қўнглига гўёки хоқондир қузғун.
 Афсуски, бу хиллар ҳали кўпдир-е,
 Адолат кўзига тушган чўпдир-е.

ҚОБИЛТОЙ

Қобилтой келарди боғ кўча бўйлаб,
 Боғдаги кундалик юмушин ўтаб.
 Йўлда бир кучукча кўриниб ногоҳ,
 Қисилган кўзлари бўлди, денг, чароқ.
 О, ахир, тусидан бўлғувси сиртлон,
 Ит тугул, қашқир ҳам топмагай омон!
 Авайлаб олдию қўйнига урди,
 Нақ кимдир қувгандай олға югурди.
 Уйига етгач у нурланди таъби,
 Омади келган ов соҳиби каби.
 Лек фингший бошлади мурғак тушмагур,
 Уз ўлан тўшагин билибми ҳузур.
 Фингшиган сари у сийтаниб ортга,
 Қобилтой қувончи айланди ётга.
 Эгаси нақ эшик қоқаётгандай,
 Лаънат тамғасини босаётгандай.
 Қўнглига тўзондай иниб ғулғула,
 Қўйди хаёлига васваса уя.
 Не қиларин билмай айланди боши,
 Айланди бўлибон тегирмон тоши.
 Охир кучукчани қўлга олдию,
 Йўналди бўлибон мисли тошқин сув.
 Олган ерига тез қўйди-да уни,
 Қочди у бўлиб нақ сахро қуюни.
 Уйига етволгач, тин олди эркин
 Сув ичган каби нақ қақраган экин:
 «Хайрият, қоқилди гуноҳий чангим,
 Покланди бу чангдан юрагим маним.»

КЕСИЛГАН ҚҰЛ

У-ў, ошна, ҳаммани била кўрманг гўл!
 Ушланди киссани урар чоғи Қўл.
 Кесгали кундага қўйилгач шитоб,
 Қўлни тоғ селидек босди изтироб:

«О-о, нечун бир менга раводир жазо,
Бир менми бу ишни қилгувчи адо?!!
Ахир, Кўз им қоқди Юракка шодон,
Кўрингач ўзгада пул тўла кармон.
Юрак, учратгандек ўйнашин бева,
Қувона-қувона юзланди менга.
Юзланди, ўлжани бой берма, дебон,
Узини менга нақ этгувдек эҳсон.
Унинг бу ундаши туюлиб асал,
Бегона киссага шўнғидим дангал.
Оқибат, мен қолгач мусибатаро,
Юрагу Кўз бўлди билмаганнамо.
Аслида улар-ку жазога лойиқ!!
Хўш; нега қоладир айблари ёпиқ?!
Ҳакамлар онгини ким атамас, шом,
Иш агар бўлса ҳал шу тариқа хом.»
На чора, қулоқлар бўлди мисли тош,
Қўл шартта кесилди кесилгандек бош.

* * *

Қизгинам, сенгадир айтарим, билгил.
Келиним, лекин сен қулоққа илгил!
Гар яра бўлмаса фасоддан фориг,
Битса-да, у яра, йитмагай оғриқ.

НАФС ВА ИБЛИС

Учрашиб қолдилар Иблис билан Нафс,
Бамисли тараша томдан тушган тарз.
Нафс кулди Иблисга масхараомуз,
Лайлакнинг кўркидан кулгандек товус.
Иблис ғурурига ниш ургач бу ҳол,
Ушқирди бўлиб у телбавор шамол:
«Мен сенга маймунмас, эрурман Иблис,
Истасам ҳар жонни чўктирурман тиз!!
Минг бир хил мўъжизам жаҳонга аён,
Истасам ҳар дилга бўла олгум хон!!
Ўзингча билибсан қўлингни узун,
Мендаги гулхандан сенда йўқ учкун!!»
Нафс эса селпинди уриб қаҳқаҳа,
Сўнг наъра тортди шер тортгандек наъра:
«Тўғри, сен кучлисан, маккорсан беҳад.
Лек мендан тургайсан осмон бўйи паст.

Ахир, мен инсоннинг жисмига жомен,
Жисмига бол каби ширин сафомен!
Истагим сари сал қилсамми имо,
Бас, шу дам чўримдек этгувчи ижро!
Мен борки, у доим сеҳрим ила маст,
Қадримни тутгувси тоғлардан баланд.
У бир ст, тизгини мендадир ҳар он,
Қай томон бурсам мен, йўрғалар равон.
Сен эсанг бўлсанг-да ўта жангари,
Бундайин қудратдан нарисан, нари!»
Бўлиб бу гаплардан дами пилдир-пис,
Ҳайратдан тисланди ортига Иблис.

* * *

Ҳа, Нафсга бандалик даҳшатдир, даҳшат,
Даҳшат то домига тортгунча лаҳад.

ҚУР ҚУЗНИНГ ОЧИЛИШИ

«Ҳай, қўй, уринтирма ўзингни кўп ҳам,
Айтганча, нималар қиляпсан, бўтам?»—
«Сизга-чи, каталак қуряпман, ада,
Бувамникидан-чи, бу пича катта.
Қартайган чоғингиз бувамдек сиз ҳам,
Менга, бўтангизга бўласиз қарам.
Етиб келганида ана шу йиллар,
Мана шу каталак ўзига имлар.
Юзингиз бувамдек бўлиб шудгор тус,
Шу ерда яшайсиз қишу ёз маъюс.»
Пахтадек юмшоғу бегард бу дакки
Бўлди нақ лунжига тушган тарсаки.
Ёввойи зулукдек бўртиб томирлар,
Ҳис этди ўзини ичгандек заҳар.
Шабнамдек ялтираб кўзларида ёш,
Боқди адагина ўғлига ювош:
«Қани, юр, бу ишга уринма, куйма,
Бувангни оламиз юқори уйга!»

ХУРОЗ

На донга , на сувга силжимай бир зум,
Товуқлар ётарди босишиб тухум.
Уввос кўтаришиб қолдилар ногоҳ,

Гўёки отилди залворли таёқ,
Хўроз бу шовқиндан бўлиб безовта,
Товуқлар томонга елди шу палла.
Кўрсаки, жонворлар чекмакда фиғон,
Тухумларин эса ютмакда Илон!
Хўрознинг асаби олиб аланга,
Ўзини бургутдек чоғлади жангга.
Тепкиларидан, о, тешилиб кўкси,
Ўйилди Илоннинг иккала кўзи.
Алаmidан Хўроз тепаверди боз:
«Аҳ, аблаҳ, бу жазо, сенга ҳали оз!!»

* * *

Бўлсайди ҳар бир эр шу хўроз тимсол,
Қилмасдик тер тўкмай ейишни хаёл.

ТОҒАЛАРДАН БИРИ

«О, тоға, муборак янги лавозим!»—
«Ҳимм, қишга айланар бўлганди ёзим,
Оҳиста сирғилдим ўрнимдан атай,
Хамирдан гўё қил суғурилгандай.
Тўлганда тўкилмай, дедим-да, ахир,
Ғаним мен ўлмайин гўримни қазир.
Бу ер ҳам чаккимас, чоғдир димоғим,
Ахир, мой устида ҳамон пичоғим!»

УЗАРО ЯҚИНЛИК

Қашқирлар юрарди қишловдан олис,
Олапар кўриниб қолди, денг, ёлғиз.
Ярқираб тишлари киройи найза,
Гум қилмоқ бўлдилар уни шу лаҳза.
Лек бири уларнинг шаштини босди,
Ов чоғи қуённи босгандек този:
«Ахир, у, англандиз, биз билан яқин,
Биз борган оқшомда очмайди жағин.»

ЮҚУМЛИ ДАРД

«Ичкилик мунча ҳам этмаса-е ром,
Гўё сен Баҳрому удир Гуландом!!»—
«Ёмонми, дадажон, сиз юрган йўлни
Менингдек ўғлингиз эттирса давом!»

ОЗОРИ ЖОН

Ҳаммомдан чиқарди Саримсоқ ота,
Анордек қизариб ичгандек бода.
Чиқарди алифдек ростланиб қадди,
Ёзнинг осмонидек очилиб таъби.
Шу пайт, денг, ҳўл пичан ёнган тарзида
Тамаки бурқсиди рўпарасида.
Ота, денг, йўталди мисоли кўксов,
Нафас йўлларига тутилди нақ ғов:
«Эй, Тангрим, фаросат тақсимланган дам
Нечун бу бандангга қилмадинг карам?!
Қарам қилганингда кечмасди бу ҳол,
Бўлмасди бу банданг одамсурат мол.»

СОҒЛИҚ

Болалаб кетмишдир афтида ажин,
Бурнидан тортилса йиқилгудайиң.
Лек қўйиб кифтига бир тоғора юк,
Борарди киртайган кўзлари сузук.
Унга бир жўрасин тушиб нигоҳи,
Нақ ёнди ёғи, денг, доғланар чоғи:
«Соғлиқни ҳар маҳал авайла, дерлар,
Тан ундан қувватнинг қаймоғин эмар.
Билки, сен соғ эсанг ҳаловатинг бор,
Носоғга бу дунё қоронғи бир ғор.
Соғ эсанг, кераксан ёрга, зурёдга,
Сўярлар оёқдан дард тегса отга.
Кераксан ўзингга ўзинг аввало,
Танинг — дашт, соғлиғинг бу даштда — дарё.»

ТИШ ҚУРТИ

Оғриқнинг зарбидан зирқирайдир Тиш,
Нақ омбур тушгандек қиладир нолиш:
«О, мунча кемирди қурт қурғур таним,
Ўзимдан чиққан бу балойи азим!!»

ҲАЙҚАЛ

«Эҳ, кўплар чиқмишлар йўриқдан, диндан,
Чиқмиш, нақ захарли илонлар индан!!» —
«Хўш-хўш, ҳимм, нима гап, тинчликми, Жўра,

Тўкилган кўринур шўрингга шўрва?!»—
 «Э, йўқ.»—«Унда нега сочларинг ғаданг,
 Бешиктебратдақа чайқалур калланг?»—
 «Ў-ў, Бектош, одамлар кетибди айнаб,
 Қилиқлари, воҳ-воҳ, ёндираар асаби!
 Десанг, маҳалламиз раиси Турғун
 Ҳисобот йиғини ўткарди бугун.
 Унинг қусурлари бўлди хўб танқид,
 Хўб юлди патию парини Ҳамид.
 Найзага илиб, де, ғирт саёзлигин,
 Ноғора этди хўб порабозлигин.
 Лек Турғун ўзини тутди мусича,
 Ўргимчак мисоли усталик ила.
 Унга ён босишди баъзилар аммо,
 Оған деворга қўш тирговичнамо.
 Бора-бора қочиб бетларидан ранг,
 Қоқдилар Ҳамиднинг нуфузига чанг.
 Ҳамма жим, тош қотган гўёки тани.
 Ҳамидни кўллар зот топилса қани!!
 Ёлғизлик қилди-да бир ўзи хуллас,
 Кўнгли чиркинларга келолмади бас.»—
 «Ахир, сен нега жим турдинг-а, нега,
 А, нега дарзига бўлмадинг чега?!»—
 «Битта мен нима ҳам қила олардим,
 Бошқалар қатори туравердим жим.»—
 «Э, ҳайф-е сендақа биродаримга,
 Инган гард экансан мисли баримга!!
 Ким ҳақу ким ноҳақ, турсанг-ку кўриб,
 Миқ этмай ўтирсанг лунжингни сўриб!!
 Наҳот қайнамаса бу ҳолга хунинг,
 Тирик мурдаликдан фарқи не бунинг!!
 Ахир, бўлганида гар сенда мардлик,
 Ҳақни айтмасмидинг қаддинг тутиб тик!!
 Тутиб ноҳақларни виждоний ўққа,
 Кўллардинг ҳақгўйни кўтариб кўкка!!»

ҚОЗИ ҲАМДА ФАРИШТА

Тонг аста оқариб келарди бўздек,
 Тўрғайлар кўнгилни очарди дўстдек.
 Кетмай кўз ўнгидан ишваю нози
 Уйнашин уйдан қайтарди Қози.
 Шу дам, денг, теградан кўтарилиб дуд,
 Гурзидек тушди, денг, гардонига мушт.

Таги зах пахсадек қулади гуппа,
 Бўртди манглайида сабзидек гурра.
 Шитоб ишқалангач бурнига пиёз,
 Сесканди, келди у ўзига бироз.
 Боқсаки атрофга, кўринмас ҳеч ким,
 Кўринмас чивинча бирон-бир ғаним.
 Урнидан оҳиста турган ҳам эди,
 Кувалда зарбидек чўнг тепки еди:
 «Қани, чўз, бугунги олганингни чўз,
 Олган порангни чўз, олалатма кўз!!»
 Қози ҳайронликдан қимтиб елкасин,
 Қидирди аланглаб товуш эгасин:
 «Кимсан, айт, жинмисан ёнким шайтон?
 Бир кўрай, кимлигинг этгин намоён!»—
 «Ҳақиқат рамзиман, номим — Фаришта,
 Адолат йўригин тутгум ҳар ишда.
 Эҳ, баъдқалб, вужуди ҳаромга фаол,
 Мени кўрмаклигинг, билиб қўй, хаёл.
 Чўз, деяпман сенга, чўзгил эртароқ,
 Бош тортсанг, бўлурсан синган бир табоқ.»
 Тўлиб ғулғулага Қозининг дили,
 Шошилинич тарзда, денг, тимирскиланди.
 Оқибат тўлғаниб тутгандайин дард,
 Қўйнидан чиқарди бир даста манат.
 Манатлар сирғилиб қўлидан шу он,
 Сочилиб кетди, денг, киройи хазон.
 Фаришта: «Қоқ-қуруқ чиқди-я сувдан,
 Ўз элин молини ўмарган тубан!!
 Сен унинг пораси туфайли кўпчиб,
 Воҳ-воҳ, оқладинг-а манглайин ўпиб!!
 Ахир, у шу юртнинг кўрнамаги-ку,
 Йўқ-ку, ахир, унда муслимий туйғу!!
 Наф учун эгрига қилса ким карам,
 Билки, у эрур шу эгрига маҳрам.
 Гувоҳдир коинот, гувоҳдир борлиқ,
 Бундайлар энг оғир жазога лойиқ!»
 Жавобан Қозининг илтижосига
 Баркашдек шапалоқ тушди оғзига.
 Энгиллари юлқиб ташланди шарт-шарт,
 Сўйилган товуқдан юлингандек пат.
 Сўнг тушиб оёғу қўлига боғлов,
 Тирноқлар остига санчилди ғаров.
 Бу камдек, қўйилди дарахтга сириб,
 Сирилди оёғи осмонга қилиб.

Сўнмайин Фаришта кўнглида алам,
Ортига суқди у узунгина шам.
Шам ёна бошлагач чертилиб чақмоқ,
Кўринди, ким ўтса, мисоли маёқ.
Кулдилар, кулдилар кўрганлар чунон,
Чайқалиб кулгандек довулда уммон.
Кўп ўтмай дув-дув гап таралиб гур-гур,
Қози, денг, амалдан қилинди сур-сур.

* * *

Эй, Тангри, кўп ерда зар ўрнида жез,
Биз томон Фариштанг йўллаб тур тез-тез!

ҒАЛВИР

Қила бошлади, денг, Эргинасин хит,
Асаб толаларин узибон чирт-чирт:
«Уйда на қази бор, на пешноб, на бол;
Ҳамма тўқ, биргина биз бечораҳол.
Эр деган рўзгорни кутиб қўяди,
Ойда бир таками, қўчқор сўяди!
Сиз эсангиз, бай-бай, қуриган қудуқ,
Номингиз улуғу супрангиз қуруқ!»—
«Кўпирма, топарим озмас-ку, ахир!
Ўзингга сийлов бу ноўрин таъзир!
Не топмай, мендамас, сенда-ку бийлик,
Оласан қоқиб нақ қоққандек илик.
Эҳ-эҳ-эҳ, мунча ҳам оғусан, оғу,
Ойма-ой минг-минглаб тутамингда-ку!!
Хўш, қани ўшалар? Не зарур, харжла,
Тувоқдан чирк излаб чиқармай ғалва!»—
«Сизнинг эсингизга келмагач мутлоқ,
Олдим бир жуфтгина гуҳар кўз балдоқ.
Ахир, бу менгамас, сизгадир обрўй,
Ҳар кўрганда сизни алқар кўча-кўй.
Қимсан, фалончининг бонуси, дерлар,
Жамоли офтобдек ёнгувси, дерлар.
Ҳа, айтганча, кўринг, келгач ҳавасим,
Марваридли тўкис бўлдим, дадаси!»—
«Э, менга ғалвирни, тез бўл, олиб кел,
Айтган ашулангдан бўлиб кетдим сел!!»
Ғалвирни келтиргач, сув сўради Эр,
Бодроқдек бодраб, денг, манглайида тер.

«Куй», — деди ғалвирни тутиб туриб у.
 Куйилса ҳамки, ў-ў, челак-челак сув,
 Ғалвир дим тўлмади, тутмади бир дам.
 Хотинда қолмайин бардошу чидам:
 «Ахир, бу на қилиқ, — деди бобиллаб, —
 Чамамда қолганга ўхшайсиз айнаб!
 Ахир, ғалвирда сув тута олмиш ким?!» —
 «О, балли, — деди Эр этибон таъзим. —
 Ғалвирда сув турмас, сув турмас тақир,
 Режасиз аёллар бамисли — ғалвир!
 Эллари давлатин сувдек этар сарф,
 Эҳ, кимга алам бу, кимларгадир кайф!!»

ЙҮҒОН

Англагач ўғлига битганин димоғ,
 Уқ еган оҳудек Она урди оҳ:
 «Ў-ў, болам, амалга қилма кўп ружу,
 У мисли қўлма-қўл юргувчи сулув.»
 Гапни чўрт узди, денг, хохолаб Ўғлон:
 «Амалсиз — ингичка, амалдор — йўгон!
 Йўрғадир йўгоннинг иши ҳамма вақт,
 Во, кийгани ҳам карт, егани ҳам карт!
 Омад ҳам йўгонга ўнг кўзда боқар,
 Боқмаса, бўлмасди рўзгорим — оқар.»

* * *

Қайда паст осмишдир онага қулоқ,
 Қайда ким кўрмишдир ҳовузда тувоқ.

ҲОВУР

Емхона эшиги қолганми очиқ,
 Қўринди бир сичқон, рангпар ҳам ориқ.
 Ҳадикданми, бот-бот аланглаб ҳар ён,
 Ерди ёрма дон.
 Шу пайт, денг, бошқаси бўлди-да ҳозир,
 Тўлдирди қорнини бамайлихотир,
 Тотли бу неъматлар нақ меросдайин.
 Сўнг йўртди инига юриб ғоздайин.
 Унинг бу тарзидан ориқ сичқоннинг,
 Ориққи, нақ устухоннинг
 Енди кўзларида кўкнинг чақмоғи:
 «Ў-ҳу, ғурурми бу, Кўҳиқоф тоғи?!

Ҳимм, бунда

бир сир бор». Ортидан чопди,
Кавагин топди.

Боқсаки ўзини олиб панага,

Етур у бош қўйиб тилла тангага.

«Э-ҳа!!— Бош ирғади сичқон ориғи.—

Ундаги ҳовур экан олтиннинг ҳоври.»

ДУЗАХГА ДАХЛДОР

Сўнги масканим ҳам соз бўлсин, дея,

Номимга, шаънимга мос бўлсин, дея,

Қорундек дунёдор, кўнгли тор Судхўр

Қарт жойдан ўзига тайёрлатди гўр.

Баайни ер остин қасридек кўркам!

«Хўш, қалай, кам-кўсти борми-а, жўрам?»—

Деди у элдошин учратиб ногоҳ.

Хўрсинди элдоши уюбон қабоқ:

«Келганда сен бунда тошдек қотар кун

Иитгай бу гўшанинг кам-кўсти бутун.»

ТУРА

Эшик ғийқ этдию очилди ғира,

Қакликдек йўрғалаб кирди Хатира.

Юзу кўзларида чарақлаб жило,

Айтари борлигин қилди у имо.

Ахир, у директор котибаси-да,

Гукради мисли мушк майин сасида:

«Оға, бир кимсадан ариза тушди,

Қўринур у кимса эслигу ҳушли.

Гапларин, воҳ-воҳ-воҳ, маънисидир зич,

Маъники, бамисли чархланган қилич.

Дастида дипломи, экан агроном,
Шарифи Қулмондир, исмидир Баҳром.
Олайлик, ғайрати уриб турур жўш!
Ахир, агрономлик ўрни турур бўш!»—
«Биламан Баҳромни, чўрткесар, қайсар,
Биз гўё эшактош, у эса гавҳар.
Бу масалада, ҳимм, бўлинг-а огоҳ,
Илдиз қадаса у, бизга қазир чоҳ!
Бизга билағонлар шарт эмас, англанг,
Пўстак бўлса-да, вей, баёвин танланг!
Бўлсин аммамизнинг қўйидек мўмин,
Не десак, ҳўп десин, бурмасин бўйин.
Шунда жамоамиз — ўз овулимиз,
Шунда биз бу овул баковулимиз.»
Котиба не десин, кулди-да маъсум,
Чиқди ҳузуридан тишлагандек мум.

СОДДАНИНГ ФАҲМИ—ТУПИҒИДА

Олам равшанлиги жонон билан-е.
Жононки, орази хандон билан-е.
Шундай бир жононни қидирди Зуфар
Ғаввос қидиргандек уммондан гуҳар.
Кўнгилдагиси-е учради охир,
Нақ ташна карамга ёғилди ёмғир.
Булутли тун ичра порлади рўё,
Қалбига инди нақ кўкдаги Зухро.
Гул тутди жононга у лолаланиб,
Чароғи ҳуснига парвоналаниб.
Жонон-е ўзини тутиб кўру кар,
Йўлидан қолмади ташламай назар.
Лек Зуфар зору зор тўкиб дардини,
Суртди кўзларига пойи гардини.
Бора-бора сўниб кўнглин аёзи,
Мажнунвор Зуфарга бўлди у рози.
Қийқириб чавандоз бўз бола йўсин
Осмонга итқитди Зуфар дўпписин.
Маст этиб нафис бир, ширин бир туйғу.
Онасин йўллади совчи этиб у.
Кутдилар очиқ юз билан қиз томон,
Ёйишиб оҳорли, оппоқ дастурхон.
Совчини ардоқлаш — таомил, ахир!
Чўзмай, кўча қолди мақсадга кампир:
«Айланай, яшириб нетгум орзуни,

Бир тоғ асрамасми битта оҳуни;
Кўрган ғанимат, ҳа, йўқ, деманг, пошша,
Учмасин бахт қуши қўнганда бошга.
Мен-чи, онасиман куёв бўлмишнинг,
Сизга ҳам гашти бор куёв кўришнинг!
Ўзи ҳам нордек, ҳа, ҳар юмушда бор.
Дили очиқликда баайни бозор.
Топармон, тутармон, лочин табиат.
Бир айби шулдирки, ичади фақат.
Бу қурғур ичкилик ўғирлаб ҳушин,
Кўринган кишига кўтарур муштин.

Илло,

Шуниси бўлмаса, ўзи-чи, тилло!»
Соддалиқ туширди қовун. На илож,
Ишлар бузилди,
Иплар узилди,
Иўқолгач бўлғувси куёвга ишонч.

ШУҲРАТ ОШИҒИ

Ҳаммомга тушсаки Мамажон жимит,
Хоналар кимсасиз ҳовлидек жимжит.
Битта-битта ташлаб қадамин ғоздай,
Керишди очиб у оғзини тосдай.
Сўнг чиқиб чиннидек силлиқ супага,
Тўйинган тозидек тушди узала.
Ҳузурижон супа терлатди дув-дув,
Милт-милт сизгандайин тоғ тубидан сув.
Очилиб чунонам кўнгли, чиройи,
Таъби тиладим, қилди хиргойи.
Товши, ҳофизаси, қарасаки, ванг.
Олур гўё кўнгил мевалари ранг.
«Шу чоққача, аттанг, юрибман билмай!—
Тепинди куйиб у чўғдаги қилдай.—
Аслида сахнада экан-ку ўрним;
Ҳа, сахнабоп ҳатто қомату кўрким!»
Ўт солиб онгига ширин бир туйғу,
Апил-тапил қуйди боши узра сув.
Қўлтиқлаб сўнгра у ўпка-жигарин,
Йўртди дон ахтарган тўрғай сингари.
Санъат масканига етгач орзиқиб,
Керилди ўзин зўр иқтидор билиб.
Ийғилиб билгичлар шу заҳотиёқ,
Унинг хонишига осдилар қулоқ.

Олди у чийиллаб, чўзиб бўйнини,
Шухрату мақтовлар чулғаб ўйини.
Билгичлардан бири кулди-да пиқ-пиқ,
Қалқди тиқилгандек бўғзига қилтиқ.
Бири бош чайқади қовоғин уйиб,
Бири қўл силтади юзини буриб.
Хулласи, келмайин ҳеч кимсага хуш,
Қилингиз, дедилар, бошқа бир юмуш.
Нолиди Мамажон чаққандек ари,
Қутирган хўроздек бўлиб назари:
«Эҳ, билармидингиз мендақаларни,
Қайда ардоқламиш темирчи зарни!!
Фаҳми сўқирларга кўринмиш қай вақт
Халқ ичидан чиққан мендақа талант!»

ТУРСУНТОЙНИНГ ОЛА ГОВИ

Қишлоқ гўё Турсунтойнинг ўз яйлови.
Шунинг учун ҳайдов доим ола гови.
Ҳайдаса ким, сузиб, дилин этади шом,
Эгасига ўшамаса ўлар ҳаром.
Раҳмиддиннинг ҳовлиси, ваҳ, ўйрон бугун,
Ҳаловати қайларгадир бўлди сургун.
Яъни, ҳай-ҳай, молсифат у дев кирибоқ,
Дуч келса не, этди чунон алғоқ-далғоқ.
Ҳовлидан сўнг томорқага сакраб чаққон,
Сув таралган қулупнайин қилди пайҳон.
Ит қувгандек шаталоқни роса отиб,
Бора-бора билқ-билқ лойга қолди ботиб.
Айланди гир Раҳмиддин ҳар кўрган сайин
Инига чўп тиқилган тўп аридайин.
Охири у бўлиб худди телба сиёҳ,
Ола говнинг бўғзига шарт тортди пичоқ.
Сал ўтмайин Турсунтой, денг, келди етиб,
Валақлади гурзи қўлин пахса этиб;
Валақлади бўлса-да ўз моли қисир,
Тўловига талаб этиб соғин сугир.
«Тушингни, вей, сувга айт, бор, дарёга айт!
Туманга чоп, судьяга чоп, эт шикоят!
Оғзингга не сиғса, шуни қилгил даъво!
Ололмайсан гўштидан бир тилиш ҳатто.
Ахир, молинг маҳрум этди ошиб ҳаддан
Томорқамдан чиқар йиллик даромаддан.
Қоплагум шу даромадни сотиб гўштин,

Даромадим ўрнига шу бўлур ўрин.»
Турсунтойнинг чиқиб кўзи косасидан,
Олди шу дам Раҳмиддиннинг ёқасидан.
Чеккасию ёноқлари бўлгач чок-чок,
Раҳмиддин ҳам бўш келмади, қилди копток.
Турсунтой хўб тепкини еб қочди зўрға:
«Шошмай тур сен, тириклайин тикқум гўрға!»

ГРИППДЕК ТАРҚАЛГАН ДАРД

Шониёз уйқуни урарди туш пайт,
Тушида шайтонга бўлибон улфат.
Ити, денг, вовуллаб қолди баногоҳ,
Товшига акс-садо берди мисли тоғ.
Шониёз тўлганиб турди ўрнидан,
Оёғи куйгандек танча қўрида.
Кўрсаки, ҳурар ит қўшни томонга,
Ғазабдан тўлиқиб кўзлари қонга.
Бўйлади тирмашиб деворга у бот,
Рухига қўнғандек ҳолати ғазот.
Кўрсинки қай кўзда, ўҳ-ўҳ, воҳ-воҳ-воҳ,
Аланглар икки дев жуссали саёқ.
Икковин қўлида икки дов бўхча,
Нақ икки бўрига икки қўй ўлжа.
Чиқиб, денг, Шониёз кўзларин жилти,
Бағрини заҳарли тиконми тилди.
Аммо миқ этмади, тишлади тилин;
Ноғора чалмаслик туюлди ширин.
«Менга не,— деди у сурибон хаёл,—
Меники эдими ўғирланган мол!
Ғовлик қилсамми, во, бўладирлар қасд,
Қачондир жонимга етгувси шикаст.
Қор агар қай бошга бўралаб урар,
Дегайлар, ул бошнинг эгаси кураар».
Сирғилиб тушди-да девордан секин,
Бурди у ғазабнок итига бетин:
«Ў-ў, ўчир товшингни, ўчиргил, нодон,
Ё сенга қўшнимиз бермоқдами нон?!»

МАРДИКОР БИЛАН ҚАССОБ

Ҳамёнга барака бўлдими, денг, ёр,
Қассобга юзланди хорғин Мардикор:
«Декчамиз бугун бир бўлсин-е обод,

Манави сондан беш қадоққина торт!>
 Чуғи кам туюлди Мардикорга эт.
 Қусириқ кўргандек буриштирди бет:
 «Қани, кўй, мен ўзим тортай-чи, жиян,
 Уйнашиб бўлмагай торозу билан!»
 Паллага кўйилган эдики қайта,
 Лайлакка айланди эт тушган палла.
 Ҳайф, деди Мардикор пахсалаб кўлин.
 Қассоб нақ бўлди, денг, бетийиқ лўли:
 «Вей, ахир, янглишув бўлур савдода.
 Мунча тутмасангиз ўзни ҳавода!!
 Эркак ҳам шу қадар бўлурми милж-милж;
 Бўлдингиз-ку, ахир, асабга қирғич!!
 Дадангиз темирчи ўтган-ов чоғи».
 Чақнади Мардикор кўзин қароғи:
 «Қилгандан кўра, эҳ, ўзгани юл-юл,
 Ялмон ўлакрасин еганинг маъқул!»

* * *

Минг отки, кор этмас таъна кесаги,
 Эрур ким шайтоннинг йўрға эшаги.

ХОМТАМА

Қайда, денг, бундақа мазали хўрак,
 Завқ ила Тозиқул мужирди сўнгак.
 Мушукни кўр-а у югурди шитоб.
 О, ахир, оғзида бир тилиш пешноб!
 Пешноб-а! Қаердан ўмардийкин-а?!
 Сур балиқ сингари ранги нақ тилла!
 Лек Мушук дарахтга чиқволди. Олғир!
 Сўнг ея бошлади бамайлихотир.
 Томчилаб Тозиқул сўлаги чак-чак,
 Кўкка ирғишлади ғижиниб андак.
 На илож, қайтди у ортига тажанг;
 Кўзлари ним кўру қулоқлари ганг.
 Дард устига чипқон, деганлари рост.
 Бу аламлар гўё кўрингандек оз,
 Еётган сўнгагин шу маҳал, э-воҳ,
 Эканми пайида, илди-кетди зоғ.

Бу манзарадан,
 Кўнглига баногоҳ тушган даррадан
 Тозиқул жисмида ловуллади ўт;
 Бағрига тиканлар санчилди пўрт-пўрт.

* * *

Думба деб ўпкадан айрилиб кўплар,
Шарбат ўрнига, эҳ, заҳарми ҳўплар.

СОЯ

Айрилмас ҳамроҳдир офтобли кунда,
Сен қайда бўлмаки, у шунда, шунда!
Кўринмас, у сени қилгуси унут,
Кўринмас кўк юзин тутганда булут.

ГУРБАТ

Қизки, во, чиройи гулдир киройи;
Оҳулар кўзидай беҳад чиройли.
Донғи, денг, ёйилмиш ҳар томон, ҳай-ҳай,
Шохлари силкинган райҳон бўйидай.
Чўғ инди Анзират хола кўнглига,
Қайлиқ истагида, ахир, ўғлига!
Сўраб-суриштирди кўчалар кезиб,
Сўраб-суриштирди шамолдай эсиб.
Охири топди у қизнинг кулбасин,
Топди у гўёки хумо уясин.
Қирган ҳам эдики эшигидан хуш,
Чиқди ичкаридан беўхшов товуш:
«Ай-яй, фаҳмингизга тушганми-я қурт;
Ай-яй, бўлмасангиз мунча ҳам ношуд!!
Қаранг, қоқ суяк-ку, шалҳак-ку нукул;
Ай-яй, эсиз пул-е, эсизгина пул!!
Ахир, кўзларингиз эмас-ку ғилай!!
Сизга жуфт бўлмай мен лаҳадга кирай!!
Қани, пулни энди менга чўзингиз!
Керакса, бу гўшти мужинг ўзингиз!!»
Анзират хола, денг, суратдай қотди,
Афсус тиканими руҳига ботди:
«Онаси шу эса, астағфирулло,
Қизи не бўларди, асрасин Худо!»
Қайтди у сўнибон олови дилда;
Олий нав унига тушгандай мита.

* * *

Холанинг гапида теран ҳикмат бор,
Итбурун бандидан ким узмиш анор.

МУНДАРИЖА

Оқил билан Қитмир	3	Олиши бу дунё, бериши	30
Қуртлаган беҳи	3	қиёмат.	32
Аппон	3	Асқар довнинг таниши.	32
Този билан Тулки	4	Юмшоқтой	33
Мушук билан Беданабоз	4	Мугуз	35
Ширинхаёл Эшак	5	Ҳакка билан Қўчқор	35
Тожи тажанг	6	Бўри ва Эшак.	36
Туяқуш	6	Чумчуқ марсияси	37
Қашқир билан Қуёнлар	7	Айиқ ва Қуён	38
Чўпон ва Сайёҳ	7	Денгиз билан Дарёлар.	39
Илон Типратикан ҳақи- да	7	Шоир ва Қампир	40
Пазанда билан Мушук	8	Какку ила Бургут.	40
Шермат чапан	8	Фаросат.	41
Булбул билан Чумчуқ	9	Кулгили усул қурбони.	41
Донишманд	9	Гаранг ва оҳанг	42
Қоровули бор Бузоқ.	9	Уйланиш	42
Бахил билан Тўти	10	Кўр	43
Бўри	11	Томдан тараша	45
Қарга билан Жайрон.	12	Бўрибосар	45
Авлиёкул	12	Қорабайир билан Хўтик	46
Ҳасрат	13	Пашша билан Шамол	46
Оқибат	13	Талваса	47
Бузоқбошилар	14	Лол бўлган Тулки	47
Қулмат	14	Бедана ва Тошбақалар.	48
Асаб арраси	15	Жонкуяр	50
Ҳасадгўй	15	Кўргулик	51
Дарахт, Болта ва Шоҳ	16	Меҳрибон қотил	52
Тошбақа билан Кирпи- тикан	16	Керилган кўчага сиғмас	52
Ҳангома	17	Кўрнамак	53
Қашқир, Акула ва Шер.	18	Кўш оёкли бўрилар	53
От билан Аравакаш	19	Ихтиёрий жабр	55
Шовқин билан Жозиба.	19	Косиб ва Дўқондор	55
Устабузармон	20	Сутчи ва хурма	57
Қаламуш	21	Саттор ва ниҳол	57
Кўчқор билан Новвос.	21	Маккорга макр	58
Омадсиз куёв	22	Эшак ва Туя	59
Қирғий билан Чумчуқлар	23	Валақи Тил	60
Қасаллик	24	Бароқжон ва Қундузой	60
Ниқобдорлар	24	Мутелик	61
Тушдаги ҳақиқат	26	Умр	62
Усганбой билан Раҳмон- қул	26	Маймун билан Мушук.	62
Насриддиннинг қўшниси	27	Халиқ	63
Тўқмоқтўра	28	Балиқ бошидан	64
Гумбира-гум	29	Давлат	64
		Дард	65
		Қайиқчи билан Уғри	66
		Фараз	66

Алам	67	Урганган кўнгил	101
Бачкиларнинг айюҳан- носи	67	Қалам ва Қоғоз	102
Нортура	68	Харсанг	102
Ҳўкизлар ҳамда арава ўқи	69	Жўжахўроз	102
Найнов ила Пакана	69	Дарз	103
Пашналар	69	Порахўр билан Ажал	103
Чивин ила Буқа	70	Искович билан Қоплон	104
Бола ила Уткинчи	70	Тўлғоқ	105
Шербону ҳам Тулжинисо	70	Саломга алик	106
Эшак ва Ит	70	Бешиктебрат билан Ур- гимчак	106
Турна ила Товус	71	Давлатманд ва Қашшоқ	107
Антиқа Овчи	71	Жийрон	107
Қашқир ҳамда чўпонлар	71	Тишлар	107
Юмрон билан Мушук	72	Сабоқ	108
Шер билан Кирпитикан	72	Эчки билан Какку	110
Мушук билан Қаптар	73	Наф илинжи	110
Тўнғиз билан Эман	74	Уғри ва Гадо	110
Қарға ва Тулки	75	Шер ва чумолилар	111
Лайлак, Бургут ва Қуз- гун	75	Ҳасан ва Ҳусан	112
Худбинлар	76	Соддалик азияти	113
Товуқ билан Говмиш	77	Хасис ила Гадо	114
Ўвуз	77	Қалхат ила Урдақлар	114
Давосиз дард	78	Шилпиқ, кўса ва сўтак	115
Енг ичида дон чўқиш- ганлар	78	Суқ	116
Фожиа	79	Фасод	117
Илинж	80	Саркор	118
Нортой	80	Шайтоннинг синглиси	119
Мушукнинг алами	82	Ананас	119
Бахил бемор	82	Қашқир билан Айғир	120
Ҳажвиёт уруғи	83	Муфтий билан Даллол	120
Қобон	84	Жўр	121
Дид	85	Мараз	121
Ўлжахўрнинг ўлими	85	Менинг амалдор ҳам- қишлоғим	122
Маллатўн	86	Тўнка	122
Дарё билан Ботқоқ	86	Хосил	123
Ажал толалари	88	Хўроз	124
Аросатда	88	Болапилар	124
Балойи нафс	91	Ёввойилик	125
Тўлан карнай	93	Мевасиз дарахт	125
Дахмаза	94	Танти	125
Бек	95	Ғурбатнинг ини	126
Тубан	96	Дўзах	126
Карнайчи ва Уғри	96	Ўкинч	127
Ялоқилар	97	Тулки билан Бабақ	128
Сўтак	97	Уғри ва Султон	128
Бети куюк	98	Маймунлар	130
Коровчл ва ўғри	98	Унвон	131
Чол, Тўрғай ва қора- ялоқлар	98	Қалтис йўриқ	131
Карилик дориси	100	Кўёнга айланган кирпи	132
Бургут	100	Отлар	132
		Фақир	133
		Семиз ва ориқ	133
		Қобилтой	134

Кесилган Қўл	134	Иўғон	142
Нафс ва Иблис	135	Ховур	142
Кўр кўзнинг очилиши	136	Дўзахга дахлдор	143
Хўроз	136	Тўра	143
Тоғалардан бири	137	Содданинг фаҳми	—
Ўзаро яқинлик	137	тўпиғида	144
Юқумли дард	137	Шухрат ошиғи	145
Озори жон	138	Турсунтойнинг ола гови	146
Соғлиқ	138	Гриппдек тарқалган дард	147
Тиш қурти	139	Мардикор билан Қассоб	147
Ҳайкал	139	Хомтама	148
Қози ҳамда Фаришта	140	Соя	149
Ғалвир	141	Ғурбат	149

ЯМИН ҚУРБОН

ТУШДАГИ ҲАҚИҚАТ

(Масаллар)

Тошкент «Ўқитувчи» 1998

Таҳририят мудир *Х. Ҳайитметов*
 Муҳаррир *Д. Насриддинова*
 Бадий муҳаррир *Ш. Мирфайзов*
 Муҳова мусаввири *Р. Зуфаров*
 Техник муҳаррир *Т. Грешникова*
 Кичик муҳаррир *М. Ҳошимова*
 Мусаҳҳиҳ *М. Иброҳимова*

ИБ № 7309

Теришга берилди 16. 02. 98. Босишга рухсат этилди 16. 03. 98. Бичими 84×108^{1/32}. Литературная гарн: Кегли 10 шпонсиз. Юқори босма усулида босилди. Шартли б. т. 7,98. Шартли кр.-отт. 8,4. Нашр. т. 8,0. 2000 нусхада босилди. Вујуртма № 5.

«Ўқитувчи» нашриёти. Тошкент, 129. Навоий кўчаси, 30. Шартнома 13—54—97.

Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасининг Янгийўл ижара китоб фабрикаси. Янгийўл ш., Самарқанд кўчаси, 44. 1998.